

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 13.

Fredagen den 22 februari.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman *M. L. Petersson* från Broaryd lider av influensa och måste tillsvidare intaga sängen, intygar

Stockholm den 20 februari 1924.

Henrik Berg,
leg. läkare.

§ 3.

Herr statsrådet *Pettersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 45, angående lån från statens domäners fond till skogsvårdsstyrelsen inom Kopparbergs läns landstingsområde för uppförande av en fröklängningsanstalt m. m.;

nr 46, angående beräkningen av engångsavgifterna för tjänstepension för vissa lantbruksskolföreståndare; och

nr 47, angående pensioner åt vissa personer.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1 och 2, statsutskottets utlåtanden nr 9 och 12—15, andra lagutskottets utlåtande nr 8, jordbruksutskottets utlåtanden nr 6—9 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 5.

Ordet lämnades härefter till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr förste vice talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden statsutskottets utlåtande nr 15 måtte uppföras först å morgondagens föredragningslista samt övriga ärenden i den ordning, vari de äro upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 13.

§ 6.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 20, angående försvarsväsendets ordnande, nämligen:

- nr 360, av herr *Kinmanson, m. fl.*;
- nr 361, av herr *Poppius*;
- nr 362, av herrar *Jensen* och *Olsson* i Gävle;
- nr 363, av herr *Björkman m fl.*; samt
- nr 364 och 365, av herr *Holmgren*.

Dessa motioner bordlades.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift; och

från första lagutskottet, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3, 5, 6, 7, 9, 10, 14 och 17 §§ i lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

- nr 8, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å ostron;
 - nr 9, i anledning av väckt motion om sänkta tullsatser för ur; och
 - nr 10, i anledning av väckt motion om ändring i rubriken nr 403 i tulltaxan;
- samt

första lagutskottets utlåtanden:

- nr 7, i anledning av väckt motion angående ändring i gällande bestämmelser om kyrkans offentliga gudstjänster; och
- nr 8, i anledning av väckt motion om ändring av 6 § 2 mom. i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Lindqvist</i> i Halmstad	under 8 dagar fr. o. m. den 23 febr.,
» <i>Lithander</i>	» 6 » » » 23 »
» <i>Björkman</i>	» 2 » » » 25 »
» <i>Ljungkvist</i>	» 10 » » » 23 »
» <i>Andersson</i> i Prästbol	» 2 » » » 25 » och
» <i>Lindberg</i>	» 8 » » » 25 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 23 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Beskow* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 49, med förslag till förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods; och

nr 50, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 12 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Härmed intygas att disponenten *Edvin Leffler* på grund av sjukdom (angina tonsillaris) är förhindrad deltaga i riksdagens arbete under de närmaste dagarna.

Stockholm den 22 februari 1924.

Erik Uddenberg,
leg. läkare.

§ 3.

Enligt därom den 20 i denna månad fattat beslut företogos nu val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos vid valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

- herr *Aarnseth,*
» *Andersson* i Storegården,
» *Billqvist,*
» *Carlsson-Frosterud,*
» *Fast,*
» *Gustafsson* i Älvsred,
» *Hansson* i Trollhättan,
» *Igel,*
» *Jansson* i Edsbäcken,
» *Johansson* i Krogstorp,
» *Karlsson* i Gasabäck,
» *Larsson* i Västerås,
» *Leo,*
» *Lindley,*
» *Lindman,*
» *Lindqvist* i Halmstad,

herr *Månsson* i Backa,
 » *Olsson* i Golvvasta,
 » *Osberg*,
 » *Ros*,
 » *Strid*,
 » *Sundling*,
 fröken *Wellin* och
 herr *Ödström*,
 var och en med 129 röster; samt

suppleanter:

herr *Weibull*,
 » *Lindberg*,
 » *Wagnsson*,
 » *Olsson* i Labbemåla,
 » *Brännström* och
 » *Andersson* i Höör,
 var och en med 56 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 4.

Vidare anställdes val av dels tjugufyra valmän för utseende av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till

valmän:

herr *Andersson* i Storegården,
 » *Bengtsson* i Norup,
 » *Borg*,
 » *Fast*,
 » *Hage*,
 » *Hedlund* i Häste,
 » *Hedlund* i Östersund,
 » *Janson* i Kungsör,
 » *Jansson* i Falun,
 » *Johanson* i Hallagården,
 » *Johansson* i Uppmälby,
 » *Lorichs*,
 » *Lovén*,
 » *Magnusson* i Kalmar,
 » *Molander*,
 » *Nilsson* i Antnäs,
 » *O. Nilsson* i Örebro,
 » *Olsson* i Berg,
 » *Olsson* i Kalmar,
 » *Röing*,
 » *Westman*,
 » *Wikström*,
 » *Winkler* och
 » *Ödström*,
 var och en med 62 röster; samt

suppleanter:

herr *Hedvall*,
 » *Svensson* i Långelanda,
 » *Kloo*,
 » *Persson* i Björsbyholm,
 » *Andersson* i Katrineholm och
 » *Ernfors*,

var och en med 36 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 3 och 4 här ovan omnämnda valen.

§ 6.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till jordbruksutskottet propositionen, nr 45, angående lån från statens domäners fond till skogsvårdsstyrelsen inom Kopparbergs läns landstingsområde för uppförande av en fröklängningsanstalt m. m., samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 46, angående beräkningen av engångsavgifterna för tjänstepension för vissa lantbruksskolföreståndare; och

nr 47, angående pensioner åt vissa personer.

§ 7.

Vidare föredrogos var efter annan och remitterades till särskilda utskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 360 av herr *Kinnmanson m. fl.*, nr 361 av herr *Poppius*, nr 362 av herrar *Jensen* och *Olsson* i Gävle, nr 363 av herr *Björkman m. fl.* samt nr 364 och 365 av herr *Holmgren*.

§ 8.

Härefter föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 8—10 samt första lagutskottets utlåtanden nr 7 och 8.

§ 9.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån jämte en i ämnet väckt motion. *Ang. fonden för räntefria studielån.*

I den till riksdagen den 2 januari 1924 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1924—1925 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »1924: Utgifter för kapitalökning: bil. 2» fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

Ang. fonden
för räntefria
studielån.
(Forts.)

Vidare hade i en inom andra kammaren väckt motion, nr 126, herrar *Björk* och *Isacsson* föreslagit, att såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1924—1925 måtte anvisas ett extra reservationsanslag av 350,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å den i ämnet väckta motionen, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Lindblad*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Fritz L. Lindqvist*, *Carl Johansson*, *Anderson* i Råstock, *Waldén*, *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud*, *Andersson* i Prästbol och *Ljungkvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med bifall till den i ämnet väckta motionen, måtte såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra reservationsanslag av 350,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Isacsson*: Herr talman! Trots den stora respekt jag hyser för statsutskottets uttalade mening, tillåter jag mig säga några ord med anledning av dess avstyrkande av föreliggande motion. Jag gör det så mycket hellre, som en stor del av utskottets ärade ledamöter ansett, att utskottet bort tillstyrka motionen.

I utskottets utlåtande finnes en utförlig redogörelse i ämnet, hämtad från vad departementschefen anført till statsrådsprotokollet, då detta ärende handlades. Man finner därav, att det särskilt under föregående år varit ett mycket betydande antal sökande till lån ur ifrågavarande fond, men att på grund av fondens storlek endast jämförelsevis få lån kunnat beviljas. Det visar sig sålunda, att under år 1923 söktes lån av icke mindre än 1,120 personer, varav endast 257 kommo i åtnjutande av desamma. Av dessa 257 personer voro 127 äldre låntagare, alltså sådana, som tidigare beviljats lån ur fonden. Därav framgår, att om fonden icke ökas, antalet nya låntagare ständigt kommer att minska med hänsyn därtill, att de äldre låntagarna för sina fortsatta studier böra ha företräde.

Departementschefen har också klart och tydligt uttalat en önskan om att han kunnat föreslå ökning av förevarande anslag, men han säger sig ha avstått därifrån endast av statsfinansiella skäl. Samma motivering använder också statsutskottets majoritet, när den på ett par tre rader avstyrker motionen. Jag vill ingalunda förringa betydelsen av en sådan motivering — det är klart för var och en, att svårigheterna i ekonomiskt avseende äro förefintliga — men jag undrar ändå, om det inte till äventyrs skulle finnas möjlighet att i år på andra punkter spara in det belopp, som här erfordras, och mera till. Jag hyser för min del åtminstone den livliga förhoppningen, att, då riksdagen längre fram går att behandla en annan och mycket stor fråga, det skall bli möjligt att spara icke bara detta belopp, utan mycket mera därtill, och att det därmed också skall bli möjlighet att något upphjälpa de många anslag till olika ändamål, som i år blivit kanske litet hårdhänt beskurna.

Det är, som det påvisas här av reservanterna, ett önskemål att fonden något ökas för att den kontinuitet, som från början var avsedd, skall kunna bibehållas. Jag hänvisar härvid återigen till vad som förekommer i redogörelsen från herr statsrådet med avseende å det behjärtansvärda i motionens syfte, något som uttryckligen understrukits av herr statsrådet. Det gäller ju här nämligen att öka

möjligheterna för ett större antal fattiga men begåvade unga män och kvinnor att driva studier.

*Ang. fonden
för räntefria
studielån.*

(Forts.)

Med hänsyn härtill och under uttalande av den förhoppningen, att det skall lyckas riksdagen att genom sparsamhet på andra håll ävågabringa det erforderliga kapitalet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Olsson** i Blådinge: Herr talman! Det kan väl ifrågasättas, om detta anslag är betingat av ett så trängande behov, att det nu verkligen kan komma i fråga att behöva utöka det med 50,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t begärt. Jag tror icke att något så trängande behov föreligger, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Jag vill icke förlänga debatten, utan önskar endast säga några ord för att förklara, varför jag och mina kamrater i statsutskottet icke ansett oss böra bifalla utskottets hemställan.

Jag vill till en början stryka under, vad den ena av motionärerna redan anfört. Och vidare vill jag påpeka — något som jag icke uppfattade, huruvida motionären gjorde — att statsrådet själv uttalat, att det vore önskvärt, om ett större anslag för ifrågavarande ändamål kunde ställas till förfogande än det, som utgår under innevarande budgetsår. Det är således klart, enligt mitt sätt att se, att man från alla håll erkänner det befogade i att statsanslaget sättes högre, än vad man på grund av statsfinansiella skäl ansett sig från Kungl. Maj:ts sida böra föreslå.

Här har utskottets majoritet sagt för sin del, att de av statsfinansiella skäl och med hänsyn till tidsförhållandena i övrigt icke anse sig kunna tillstyrka motionen. Bland dessa skäl har då åberopats, att det för närvarande skulle finnas ett så stort överskott på universitets- och tekniskt bildade personer, som sakna möjligheter till utkomst. Jag vill särskilt nämna detta, just därför att jag i min tur vill säga, att, om man räknar med förhållandena sådana som de i verkligheten äro under en depressionstid, så måste saken ställa sig annorlunda och jag vill också passa på samtidigt och säga, att de människor, som det nu är fråga om, äro sådana, som visat sig särskilt begåvade och äga alldeles särskilda förutsättningar att komma fram, och att det därför måste anses redan av den anledningen vara högst välbetänkt att laga så, att så många som möjligt kunna komma i åtnjutande av den förmån, som det här är fråga om.

Vidare vill jag också säga, att det är nog någonting, som vi måste erkänna alla, nämligen att, om det å ena sidan gäller att tillvarataga en verklig begåvning, så kunna å andra sidan alla, vilkas föräldrar händelsevis äro välförsedda med detta livets goda, formligen »nöta sig» genom den ena examen efter den andra och på så sätt, fastän de icke ha på långa, långa vägar samma förutsättningar som dessa människor, vilka sovras på det noggrannaste sätt, komma de ändå fram, och det är det som jag för min del anser enligt mitt sätt att se, att då till och med ganska obegåvade kunnat, som jag nyss uttryckte mig, »nöta sig» fram, man bör ha allt skäl att i största möjliga utsträckning släppa fram verkligt begåvade från de fattiga klasserna.

Det är, herr talman, de motiv som för mig, och jag tror för de flesta av mina kamrater i statsutskottet, varit bestämmande för vår ståndpunkt i denna fråga. Och jag anser, att dessa motiv äro så pass bärande, att man utan att rubba tilliten till budgeten mycket väl kan gå med på vad motionärerna föreslagit, d. v. s. en utökning av anslaget från 300,000 till 350,000.

Jag kan passa på och säga i förbigående, att på samma gång vi behandlade detta anslag i utskottet behandlade vi också ett annat anslag, som blir föremål

Ang. fonden
för räntefria
studielån.
(Forts.)

för prövning här i kammaren om onsdag, då det blir tillfälle att också följa den reservation, som avgivits av de socialdemokratiska representanterna och möjligen någon annan. Det här ifrågasatta beloppet av 50,000 kronor utgör endast en bråkdel av det belopp, som herrarna då få tillfälle att taga ställning till.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen och avslag å utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Clason**: Herr talman, mina damer och herrar. Det är alldeles givet, att, om en anslagsfråga som denna är före, under en tid, då det är gott om pengar, man gärna skulle ha sett, att man kunnat visa en större frikostighet, och jag har också uttalat, att, om icke statsfinansiella skäl lagt hinder i vägen, så skulle jag önskat kunna gå med på ett högre anslag. Men jag måste å andra sidan säga, att då jag i år haft att syssla med en mängd anslagsäskanden, så har detta anslag verkligen varit en punkt, där jag under närvarande tid, då det är ont om pengar, har ansett att man utan så synnerligen stor tvekan kunnat stanna vid det belopp, som beviljades i fjol.

Det är nämligen så, att här är det i alldeles särskild grad fråga om en, jag skulle kunna säga, renodlad understödsverksamhet. Och jag tillät mig i remissdebatten säga, att om man vore nödsakad att spara, då vore det skäl att i första hand tänka på sådana frågor. Det är nämligen icke så, att det här i någon mån är fråga om någon statsinstitution, vars verksamhet skulle hindras eller hämmas, om man spar, eller rättare sagt om man icke beviljar mer än i fjol — ty därom rör det sig ju här. Det är icke fråga om någon kommunal institution, som man på något sätt visar sig sparsam emot. Det är icke fråga om någon stiftelse eller någon förening för något allmännyttigt och gagnande ändamål, som man inskränker. Utan det är den rena, renodlade understödsverksamheten på ett visst område det här gäller. Och det finns ingen som här gentemot staten kan komma och säga: jag har rätt att få detta anslag, eller: jag har rätt att kräva, att det i år på detta anslag skall läggas ned mera pengar än föregående år. Detta förhållande är något, som jag här särskilt vill understryka.

Nu förhåller det sig emellertid också så, att vad som kommer att stå Kungl. Maj:t till buds, om riksdagen följer Kungl. Maj:ts förslag, för den närmaste utdelningen, är icke bara de 300,000 kronor, som Kungl. Maj:t begärt i nytt anslag, utan det är också de amorteringsbelopp som numera börjat flyta in. Med avseende å detta anslag är det nämligen att märka, att det började utgå 1919, att studielånen alltså delades ut första gången under det året, och att de sedermera utdelats under de följande åren dels åt gamla och dels åt nya låntagare. Dessas skyldighet att amortera sina lån inträder viss tid, efter sedan de senast erhållit lån, och först nu kan man säga, att dessa amorteringar börjat flyta in. Nu är det så, att av dylika amorteringar, som för närvarande finnas disponibla, i det att de redovisades som disponibla den 31 december 1923, finns det ungefär 22,000 kronor att lägga till det nu begärda anslaget. Jag beklagar att den siffran icke kunnat redovisas i statsverkspropositionen, där det endast talas om ett odisponerat belopp på något över 900 kronor, men det är därvid dock tillagt »frånsett eventuellt från generalpoststyrelsen återlevererade medel». Jag sökte vid propositionens uppgörande erhålla exakt kännedom om en siffra på dessa medel, men man förklarade då, att på dåvarande stadium någon uppgift härutinnan icke stod att lämna. Men slutligen, i början av denna månad ha siffrorna kommit in, och de belöpa sig för närvarande till sammanlagt i det närmaste 22,000 kronor. Dessa kunna således läggas på. Men vidare är det så, att enligt en siffra som meddelats för några dagar sedan — också från generalpoststyrelsen — har man rätt att vänta, att amorteringar under detta år 1924 ytterligare komma in till ett belopp av omkring 40,000 kronor. Detta belopp,

det sista beloppet, kan icke i sin helhet beräknas vara tillgängligt förrän vid 1924 års utgång, men en del kan säkerligen komma in under året, och det har man således också att kunna taga hänsyn till vid utdelningen 1924. Således, vad som kan komma att utdelas 1924, begränsar sig icke till 300,000 kronor, utan det kommer alldeles säkert att uppgå till omkring 322,000 och kan komma ett stycke högre upp också.

*Ang. fonden
för räntefria
studielån.
(Forts.)*

Därjämte vill jag, trots vad den siste ärade talaren sade, uttala, att man kan nog ifrågasätta, huruvida det kan vara så önskvärt att just nu plocka in mera folk på dessa banor. Det är ju faktiskt så, att på alla håll, då det gäller dessa banor, man klagat över att stora massor av dem, som fullgjort sin utbildning, sedermera icke kunna få några platser.

För att ge en föreställning om för vilka banor detta anslag har använts ber jag att få nämna ett par siffror. Nya studielån ha utdelats åt 467 personer under loppet av de år, då anslaget förefunnits. Sedan är det ju en hel del av de gamla låntagarna, som fått sina lån förnyade, men dessa äro icke medräknade i sagda siffra. Bland dessa 467 hade 135 tillhört universitetet och med dem jämställda högskolor, 55 tillhört tekniska högskolan och Chalmerska institutet, 166 ha studerat vid seminarier av olika slag, folkskoleseminarier, högre lärarinneseminarier o. s. v., 66 vid tekniska skolor o. s. v. Dessa kategorier utgöra sammanlagt det alldeles överbärande antalet. Sedan tillkomma några få, som studerat vid andra läroanstalter. Men om man tar kännedom om hur det står till på dessa banor, så vet en var, att det numera är mycket svårt för personer med dylik utbildning att få plats. Det stod för ett par dagar sedan en notis i en tidning — jag vet icke om kammarens ledamöter observerade den — angående ansökningarna till ett par platser vid en högre folkskola i Stockholm. Där var det en docent, ett par licentiaten och 13 filosofie kandidater eller magistrar såsom sökande till den ena platsen, förutom en hel rad andra, och till den andra platsen funnos bland de sökande 2 läroverksadjunkter, 2 filosofie doktorer, 1 filosofie licentiat och 18 filosofie kandidater eller magistrar, och sedan naturligtvis alla de andra. Och för ett par dagar sedan stod det i Svensk Lärartidning, som väl icke kan misstänkas att icke vilja gynna de folkbildningssträvanden, som det här gäller, och icke vilja få in så dugligt folk som möjligt på banan, en insänd artikel, som varnade för överproduktion på folkskollärobanan och som framhöll, hurusom det redan i höst torde komma att ställa sig »omöjligt för alla nyexaminerade att erhålla anställning», samt därför framställde den frågan, om det vore »god hushållning att inrätta dyrbara läroanstalter och locka ungdomar till en kostsam utbildning, som mången sedan ej kan få användning för». Så ligger alltså förhållandet till för närvarande, och det undras, om man icke möjligen har anledning att taga någon hänsyn även till den synpunkten.

Sedan vill jag slutligen säga det, att det är nog icke så, som den första ärade talaren menade, att om man icke höjer anslaget i enlighet med motionen, så skulle det belopp, som skulle stå till buds för nya låntagare, bli alltför begränsat. Det är nämligen icke så, att alla låntagare, som en gång fått understöd, ovillkorligen få understöd även i fortsättningen. Ty det beror på arten av deras studier. Somliga få understöd ett år eller två år o. s. v., och sedan falla de bort. I själva verket är antalet av sådana, som fått nytt understöd, i ständigt stigande. De senaste siffrorna visa, att 1921 utgjorde de 82, 1922 89 och 1923 130. Och summorna av de belopp, som kunde utdelas till sådana nya låntagare, voro 1921 101,000, 1922 106,000 och 1923 160,000 kronor. För min del är jag också ganska viss om att, om kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag, så skall nog varken antalet nya låntagare eller det belopp, som kan utdelas till nya låntagare, behöva på något sätt minskas. Det blir således ingen minskning på den punkten, därom är jag livligt övertygad. Men som sagt, finnes pengar, så

Ang. fonden
för räntefria
studielån.
(Forts.)

skulle jag givetvis inte ha något emot att det beviljades mera pengar. Men jag måste säga att, om det skall läggas till 50,000 kronor på den kulturella budgeten, så skulle både jag och säkerligen åtskilliga andra av kammarens ledamöter kunna peka ut andra punkter, där man kunde säga, att dessa 50,000 kronor vore mera behövliga, än vad jag tror de äro på denna punkt.

Herr Waldén: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet inlägg i denna fråga, så har jag föränletts att begära ordet för att göra några bemötanden.

Jag erkänner för det första, att frågan ställer sig något gynnsammare för de lånebehövande efter de upplysningar, som herr statsrådet lämnade, nämligen att man redan under detta år och även följande budgetår, kan disponera vissa inflytande belopp, som kunna ställas till de lånesökandes förfogande. Denna upplysning hade vi icke erhållit inom statsutskottet på avdelningen, då vi hade att taga ståndpunkt till föreliggande ärende. Men även med hänsyn härtill torde dock en utökning av det anslag, som här kräves, vara av behovet påkallad. Då detta anslag första gången beviljades vid 1918 års riksdag, varvid jag hade äran att deltaga i behandlingen av detsamma i statsutskottet och även på avdelningen, så utgick man ifrån att, då man beviljade det samma första året, man under en följd av år skulle behöva kontinuerligt öka detsamma med ungefär 100,000 kronor årligen, så att man slutligen kom upp till en fond, som vore tillräcklig för att man sedan med tillhjälp av de amorteringar, som inbetalades, skulle kunna ge tillräckligt låneunderstöd för att hjälpa det antal lånsökande, som verkligen vore förtjänta av sådana lån. På så sätt skulle man komma därhän, att fonden balanserade sig själv. Men så långt har man icke kommit ännu. Man har i stället redan från början begränsat utökningen av detta anslag till i stället för 100,000 till 50,000 kronor för varje gång, utom en gång då man ökade det från 150,000 till 250,000 kronor. Om denna fond verkligen skall kunna fylla den uppgift, som den är avsedd att fylla, så är det nödvändigt att undan för undan öka den, tills man kommer till ett visst belopp, hur stort kan jag icke säga, ty det beror på, hur stora amorteringar som komma att inflyta under de följande åren. Men för närvarande äro dessa amorteringar icke så stora, att man kan använda fonden så kontinuerligt som man tänkt sig.

Herr statsrådet säger, att här ha vi att göra med ett sådant anslag, där det icke gäller någon statsinstitution och där man följaktligen kan göra besparing eller i varje fall icke behöver bevilja ett så stort belopp, som man ursprungligen avsett. Men man har dock erkänt i och med det att man en gång beviljat ett sådant anslag och lagt upp en sådan fond, att det är ett statsintresse, och ett viktigt sådant, som man velat tillgodose. Och om det är ett sådant statsintresse, så skall man taga hänsyn till detta, och då tycker jag, att det är lika viktigt som när det är fråga om någon statsinstitution. Här gäller det dock fattiga människor, som redan börjat sina studier — i regel ha de nämligen redan börjat sina studier — och visat sig synnerligen studiebegåvade, varför de kommit i åtnjutande av dylika lån. Då vågar jag säga, att jag sätter dessa människor till och med över en statsinstitution, då det gäller att hjälpa dem att komma fram på en väg, där de ha visat sig äga synnerliga förutsättningar för att kunna gagna samhället och landet.

En annan synpunkt, som herr statsrådet här anlagt och som också framkommit från andra håll, var att man icke i dessa tider skall locka in människor på dessa banor och därigenom åstadkomma ett s. k. lärt proletariat. Det må erkännas, att det kan ligga något i detta, att man i dessa tider icke bör locka in folk på studiebanan i onödan. Men jag har redan sagt, att här gäller det sådana, som redan börjat sina studier, och de bäst begåvade, som man skall hjälpa,

men vilka man nu kommer att utestänga. Då får jag säga, att det förefaller mig att vara en något krass synpunkt man lägger på denna fråga, om man utestänger de fattiga och kanske mest begåvade till förmån för dem som stå sig bättre och äro mera gynnade i konkurrensavseende. Det förefaller mig att, så som herr statsrådet såg denna fråga, det här gällde att utestänga de fattigaste för att de, som komma från medelklassen och överklassen, skulle få större möjligheter att slå sig fram. Detta ligger egentligen bakom herr statsrådets resonemang i denna fråga, och det finner jag vittna om en nog så krass synpunkt på saken.

Då det här icke är fråga om ett större belopp än 50,000 kronor och då det, såsom herr Anderson i Råstock och även motionären här framhållit, finnas möjligheter att göra besparingar, som motsvara dessa 50,000, så finner jag icke att statsfinansiella skäl kunna åberopas såsom läggande hinder i vägen för ett höjande av anslaget. Och de skäl, som i övrigt av herr ecklesiastikministern blivit anförda, finner jag icke heller tillräckligt bärande för att kammaren skulle avslå motionen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Beskow**: Herr talman, det är ju i allmänhet icke så svårt att finna motiveringar för anslagskrav. Det finns en oändlig mångfald saker, som kunna motiveras med att de äro nyttiga, behöfliga, så att säga bra att ha, men i detta fall, tror jag, att den motiveringen, som är presterad, icke borde räcka till att åstadkomma en anslagshöjning.

Herr Waldén har framhållit det faktum, att, då riksdagen år 1918 gav sig in på denna fråga, ett program för densamma framlades, som gick ut på, att fonden årligen skulle tillföras en ökning av 100,000 kronor. Jag tar då fasta på, att detta anslag först tillkommit vid 1918 års riksdag och första gången utgått år 1919. Det är alltså ett relativt nytt behov, som det här är frågan om. Jag vill också konstatera, att vad man ansåg, att man kunde giva 1918, det kan man icke giva 1924. Tiderna har förändrats ofantligt sedan den gången. Med hänsyn tagen endast till penningvärdets förändring skulle ju för övrigt en årlig ökning av 100,000 kronor numera vara alldeles onödig.

I själva verket är det emellertid så, att någon ökning icke alls bör förekomma, ty här är just en punkt, där takten för framstegsarbetet kan inskränkas. För min del vill jag ju visserligen erkänna, att 50,000 kronor icke är något stort belopp och om det icke bleve någon höjning på någon annan punkt i budgeten vore det givetvis överkomligt. Då det utlovas, att här skulle kunna åstadkommas motsvarande sänkningar på andra punkter, så är jag icke säker på att de löftena verkligen kunna komma att infrias.

Jag ser i behandlingen av detta anslag ett tillfälle, då denna kammare för första gången kommer i kontakt med den stora motionsflod, som i anslag kräver icke mindre än c:a 62,000,000 kronor. Håller man på punkt för punkt och resonerar på det sätt, som man gjort på denna punkt, vet jag icke, hur stora belopp kunna komma att slutligen utkrävas. Jag tror, att det kunde vara lämpligt, att kammaren, då den går att rösta om detta anslag, toge ställning till frågan om vilken budgetpolitik, kammaren verkligen vill föra. Vill kammaren föra en politik sådan, att den håller budgeten efter de linjer, Kungl. Maj:t framlagt, och sålunda åstadkomma en solid budget, tror jag det är lämpligt att redan på denna punkt intaga den ståndpunkt, vilken utskottet intagit.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Vore det så, att det föreläge ett behov av mera lärt folk här i landet, skulle jag naturligtvis icke opponera mig emot, att man beviljade de 350,000 kronor, reservanterna föreslagit. Nu förhåller det sig emellertid så, att det råder ett kolossalt överflöd

*Ang. fonden
för räntefria
studielån.
(Forts.)*

Ang. fonden
för räntefria
studielån.

(Forts.)

på folk med högre utbildning. Så till exempel lär vid Karolinska institutet, antalet medicine studerande där under de sista åren ha tredubblats. Därav torde framgå, att man icke alltid gör folk en tjänst genom att locka in dem på studiebanan. För närvarande är trängseln så oerhörd, att utsikterna äro allt annat än ljusa för dem, som lyckats klara sina examina vid universiteten. Vi hålla här i landet på att glida in i ett läge, som av en stor nationalekonom betecknats med, att man får flera nålhuvuden än nålar. Faktiskt är det ju så, att till alla skolor här i landet strömmar en massa ungdom, som vill förskaffa sig högre bildning, som, enligt vad de hoppats, skall berättiga dem till uppflyttning på den sociala trappstegen. En dylik strävan, att socialt höja sig är i och för sig synnerligen lofvärd, men antalet befattningar är begränsat. Statsutskottets vice ordförande har utvecklat det resonemanget, att visserligen rådde för närvarande depression inom de lärda yrkena, men man hade att motse en ändring härutinnan, och därför behöfde man hava dem till hands för att möta det ökade behovet av tekniskt och vetenskapligt utbildade personer. Jag tror verkligen icke, att, när den ekonomiska ljusningen en gång inträder, det precis är det slaget folk, man kommer att hava ett särskilt behov av, utan snarare, att man då kommer att behöva goda kroppsarbetare. För min del vill jag inlägga en bestämd gensaga mot, att man överallt sätter det intellektuella arbetet framför kroppsarbetet, att man överallt gör gällande, att den som fått en intellektuell utbildning är en mycket finare karl, än den, som ägnar sig åt kroppsarbete. Jag tror icke heller att det är önskvärt, att man totalt renskrapar arbetare- och bondeklasserna på allt vad begåvningar heter.

På de grunder, jag nu nämnt, tycker jag verkligen, att den här fonden icke bör ökas i allt för hastigt tempo. Den omständigheten, att av 1,120 sökande endast 257 förra året kommo i åtnjutande av dessa studielån, visar ingenting, ty jag är absolut övertygad om att, hur mycket man än ökar denna fond, komma alltid anspråken på densamma att vara vida större än tillgången på låne-medel. Ty det är alldeles klart, att utsikten att i sinom tid erhålla studielån kommer att utöva ett visst inflytande på tillströmningen till läroverken. Och då detta för närvarande icke alls ur någon synpunkt är eftersträvansvärt tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Av vad jag och övriga, som förut här i dag yrkat bifall till reservanternas hemställan, här yttrat, har, tror jag, ingen som satt sig in i vad saken verkligen gäller, kunnat, såsom herr Jönsson i Revinge, få den uppfattningen, att vi på något sätt skulle känna oss mindre tilltalade av, om bland arbetare och bönder det finnes en och annan eller ganska många, som fått rätt gedigna kunskaper. Det är icke riktigt, att, som herr Jönsson i Revinge här synts vilja göra gällande, påstå, att motionen skulle vittna om något förakt för kroppsarbete överhuvud taget. Vi anse tvärtom, att det kroppsarbete lämnar det bästa resultat för såväl samhället som den enskilde, vilket utföres av personer, som besitta bästa möjliga utbildning. Enligt herr Jönssons i Revinge resonemang skulle man saklöst kunna stryka all högre utbildning. Innebörden av hans ståndpunkt är tydligen, att ju dummare man är, desto bättre arbetar man. Min erfarenhet är den motsatta, nämligen att ju bättre utbildad en människa är, desto bättre arbete kan hon utföra. Redan i de gamla vishetsreglerna i Havamal uttalas den sanningen, att bättre kost på vägen än kunskap mycken kan ingen medföra. Redan då hade man alltså reda på, vad man nu synes vilja negligera och gå ifrån.

Jag vill här beröra ännu en sak. Herr finansministern uppmanade kammaren att här taga ställning till detta års stora motionsflod. Om saken kunde ordnas så enkelt, att riksdagen för att fatta sina beslut bara behöfde en uppmaning från vederbörande finansminister och en erinran från honom om den noggrann-

het, varmed han granskat alla utgifter, huru man strukit en del poster för att få plats för andra, ja, då skulle vi icke behöva sitta här, utan då behövdes det, herr statsråd och finansminister, för att fatta beslut om Sveriges utgifter endast en liten krets av välförtjänta och högt aktade män, i stället för att det hittills varit riksdagen, som »til syvende og sist» beslutat om landets utgifter.

*Ang. fonden
för räntefria
studielån.
(Forts.)*

Vidare vill jag erinra om, att de pengar, som gå till studielån, icke slungas ut och därefter äro borta för alltid utan att lånen så småningom bliva amorterade och återbetalda till statsverket. Vi fingo nyss den glädjande upplysningen från herr eklestiastikministern, att genom amorteringar influtit ännu mera penningar än vad utskottet i sista minuten lyckats få reda på. Detta innebär ju, att lånen redan nu börjat amorteras.

Till sist vill jag erinra om en sak, som visar, hur denna fråga i verkligheten ligger till. Det finnes exempel på, att en ynglings eller en ung flickas lärare på det allra livligaste hava tillstyrkt, att man gör något för att hjälpa honom eller henne till att få fortsätta sina studier. Ofta har pastor i församlingen och de kommunala myndigheterna enhälligt uttryckt såsom sin åsikt, att här finnes ett gott ämne till en bra människa, en person så utomordentligt begåvad, att han borde släppas fram. Men det oaktat har så icke kunnat ske, emedan penningar icke kunnat uppdrivas för ändamålet. Jag tror att sådana fall, som jag nyss nämnde, böra beaktas, då man har att bedöma denna fråga.

Det har talats om, att man icke borde öka fonden i allt för forcerat tempo. Herr Waldén nämnde nyss, att det från början varit meningen att öka fonden med 100,000 kronor årligen. Så långt ha vi icke gått i vår reservation, utan vi hava nöjt oss med hälften. Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för eklestiastikdepartementet herr statsrådet **Clason:** Herr talman! Jag har anledning till ett par repliker med anledning av vad som yttrats i debatten. Herr Waldén framhöll, att då detta anslag första gången beviljades — det var visst på grund av enskild motion, om jag icke minnes orätt — beräknades i vederbörande avdelning av statsutskottet, att fonden skulle ökas med 100,000 kronor årligen tills den uppginge till ett så stort belopp, att den kunde bära sig. Jag vet icke vad som beräknats av enskilda personer, men faktum är, att för varje år *riksdagen* har stannat vid en ökning av 50,000 kronor. Riksdagen har alltså aldrig gått med på 100,000 kronors ökning, utan stannat vid 50,000 kronor om året. Det är det program, som har följts hittills, ända tills nu. Varför jag icke gått in på att fortsätta med programmet 50,000 kronors ökning har jag redan utvecklat. Det beror bland annat dels därpå, att det oberoende av en sådan ökning redan finns 22,000 kronor disponibla, dels därpå att ytterligare 40,000 kronor kunna väntas under 1924 inflyta till fonden. Vi äro sålunda, med de 22,000, redan uppe i omkring hälften av den beräknade årliga ökningen och kanske ett gott stycke därutöver. Dessutom får man också taga hänsyn till, att 300,000 kronor på grund av penningvärdets förändring äro bra mycket mera nu än 1919—1921. Man kan ge vederbörande lika mycket i realvärde, ehuru med minskade lånebelopp till envar. Jag har redan förut framhållit, att jag tror lån skola kunna utdelas till lika många nu som föregående år.

Ja, så sade herr Waldén något som jag verkligen blev litet ledsen över. Han syntes nämligen i mitt anförande vilja lägga in en tendens, att jag skulle vilja hålla de fattiga begåvningarna tillbaka. Jag vågar påstå, att en sådan tendens var fullständigt främmande för mitt anförande. De fattiga begåvningar, som redan fått lån, komma att, om de fortfarande göra sig förtjänta därav, allt framgent att få lån. Dessutom vet jag icke, om det ändå icke ligger något av berättigande i mitt yttrande eller rättare de yttranden, jag citerade från andra därom, att man på olika håll fruktar att locka in folk på banor, där de efter utbildningen stå med skuldsättning utan utsikt att få plats. Jag ber att få erinra

Ang. fonden
för räntefria
studielån.

(Forts.)

herr Waldén därom, att de av mig särskilt citerade yttrandena voro tagna ur en artikel i Svensk Lärartidning, i vilken det undrades, varför icke statsmakterna gjorde mycket mera för att stoppa tillströmningen till både folkskoleseminarier, småskoleseminarier och överhuvud anstalter för blivande folkskollärare. Jag vet icke, om man har rätt att säga, att de åsikter, som i den tidningen uttalas, representera någon motvilja mot att bereda de breda lagrens folk möjlighet att komma fram, eller om tidningen får anses representera vad han kallade de burgnare klasserna.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Beskow**: Herr talman! Endast ett par ord till herr Anderson i Råstock. Jag har fullt klart för mig, att riksdagen beslutar om anslag, och jag får tillägga, att jag går ut ifrån, att Kungl. Maj:t icke gör anspråk på, att riksdagen skall i fråga om varje anslag och på varje punkt följa Kungl. Maj:t. Jag har endast tillåtit mig att framhålla, att efter denna motion kommer en motionsflod med anslagskrav, vilka med vida större summor än det belopp det här gäller överstiga vad Kungl. Maj:t begär, och jag har därför tillåtit mig peka på, att det torde vara klokt för *kammaren* att hellre stämma i bäcken än i ån. Jag kan förstå, att herr Anderson i Råstock icke tyckte det var lämpligt, att jag kom med ett dylikt påpekande på *denna* punkt.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! Herr Anderson i Råstock sade, att bildning var den bästa färdekosten på vägen genom livet. Jag kan ge honom rätt däri, men liksom Pilatus frågade: »Vad är sanning?» kan man i det här fallet uppställa frågan: »Vad är bildning?» Ty det förhåller sig i alla händelser på det sättet, herr Anderson i Råstock, att det finns endast ett visst antal platser för lärt folk här i landet. Icke skall någon försöka inbilla mig åtminstone, att t. ex. en lantbrukare, en hantverkare eller en järnvägsman i utövandets av sitt yrke har den ringaste nytta av om han är t. ex. filosofie doktor.

De människor, som ingått på de lärda banorna, måste naturligtvis hava befattningar, som motsvara den utbildning, de få, och, då dessa befattningar äro till antalet begränsade, är det väl icke önskvärdt, att man utbildar allt för många, så att man på det sättet omöjliggör för ett mycket stort antal att få befattningar som motsvara deras utbildning. Nu kan man visserligen säga, att man icke bör undertrycka de fattigas konkurrensmöjligheter gentemot de förmögnare härvidlag, men vad skall man egentligen göra åt den saken. Det är t. ex. alldeles klart, att det finns begåvningar även inom de burgnare samhällsklasserna, och vid en konkurrens mellan fattiga och förmögna hava ju de sistnämnda alltid förmånen att icke vara absolut beroende av att de, sedan de avslutat sin utbildning, ögonblickligen erhålla inkomster. I det fallet intaga ju alltid de förmögna en förmånsställning i förhållande till de fattiga. För övrigt torde det endast vara i särskilda undantagsfall som en verklig begåvning av ren fattigdom hindras fullfölja sina studier. Sådana fall, som herr Anderson i Råstock nyss anförde, komma alltid att förekomma, och i hur stor utsträckning man än ökar denna fond kommer det givetvis — med den strävan uppåt, som är så allmän i vårt land med dess starka ståndscirkulation — alltid att finnas ett mycket stort antal begåvningar, som icke kunna beredas tillfälle att studera. Och skulle resultatet bliva, att man här i landet finge ett lärt proletariet utan möjlighet att skaffa sig sin utkomst, tror jag man vore inne på mycket betänkliga vägar. Jag håller före, att även för många av dem, som man nu vill hjälpa, skulle varit bättre, om man låtit deras begåvningar göra sig gällande inom en borgelig näring. Det är ju nämligen enligt min mening

alldeles tydligt, att en verklig begåvning klarar sig under alla förhållanden, även om han icke nödvändigt utbildas till ingenjör eller vetenskapsman.

*Ang. fonden
för räntefria
studielån.*

(Forts.)

Herr Waldén: Ja, herr Jönssons i Revinge resonemang leder konsekvent dithän, att de fattiga begåvningarna enligt hans mening skola handikapas genom att de icke skola få möjlighet att komma in på de banor, för vilka de hava särskilda anlag. *Det* blir ovillkorligen konsekvensen av hans resonemang, och ställer man sig på den ståndpunkten, borde man ju strängt taget icke nöja sig med att yrka avslag på motionen, utan då borde man i själva verket också avslå Kungl. Maj:ts förslag, och hävda den meningen, att något sådant anslag, varom nu är fråga, icke för närvarande borde beviljas.

Jag begärde emellertid icke ordet för att säga detta, utan för att med ett par ord svara herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Det är alldeles riktigt, att riksdagen icke gått in för att öka anslaget med 100,000 kronor — det är icke fonden, som skulle ökas med detta belopp årligen, utan anslaget — men riksdagen har dock gått in för att öka anslaget med 50,000 kronor för budgetåret 1923—1924, och det är endast en sådan ökning vi nu begära. Det var endast för första halvåret 1923, som det icke beviljades något anslag, men det var ju särskilda skäl, som gjorde, att man icke beviljade något anslag för det halvåret.

Vad beträffar överbefolkningen på lärarbanan vill jag säga, att den saken är mycket lätt att reglera genom de statsinstitutioner vi ha i seminarierna. Man behöver icke taga in flera elever än man anser nödigt och lämpligt för rekrytering av lärarkrafterna, och man kan alltså göra en sovring av elevmaterialet och taga ut de bäst begåvade. Om man däremot saknar möjlighet att bevilja studielån, så kan det hända, att man därigenom utestänger de bästa begåvningarna från lärarbanan, och jag skulle i hög grad beklaga, om så skulle ske. Ty just när det gäller rekryteringen på lärarbanan har man att räkna med en tillströmning av fattiga elever från arbetare- och småbondehem, och just den rekryteringen tror jag är till stort gagn för Sveriges folkskollärarkår.

Till sist vill jag säga, att när man hör herr finansministern med sådan energi gå i elden för att förmå kammaren att avslå motionen, så kommer man osökt att tänka på den gamla goda historien om lektorn, som alltid hade bett Gud att få en sparsam hustru, men som, då han äntligen fick en hustru, med ett visst vemod kunde konstatera, att han blivit bönhörd över hövan.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Ja, man är ju icke ovan vid, att herr Waldén använder något starka ord och uttryck, men att han skulle draga ut konsekvensen av mitt anförande därhän, att jag vore någon speciell motståndare till fattiga begåvningars omhändertagande, en sådan uppfattning tror jag väl icke många i denna kammare ändå kunnat tilltro mig att ha. Överhuvud taget är det väl endast dessa 50,000 kronor som i detta stycke skilja mig och herr Waldén åt, och skulle den saken vara avgörande, då tycker jag det kan vara hugget som stucket. Herr Lamm sade i statsutskottet, att han för sin del komme icke att skära halsen av sig, om man beviljade dessa 50,000 kronor, och jag kan verkligen säga detsamma. Det är ju så, att utskottsmajoriteten, till vilken jag anslutit mig, är med om att bevilja 300,000 kronor för detta ändamål, men herr Waldén vill gå ett litet steg längre och önskar att ytterligare 50,000 kronor skola beviljas. Principiellt stå vi dock på samma ståndpunkt, men herr Waldén har dock inte med ett ord sökt att motbevisa påståendet, att det finnes ett mycket stort överskott på aspiranter till de lärda banorna här i landet. Men då tycker jag verkligen det är en orimlighet, om staten alltför kraftigt — ty det är endast det frågan gäller, herr Waldén — uppmuntrar

Ang. fonden
för räntefria
studielån.
(Forts.)

inträdet på de lärda banorna. Jag måste vidhålla, att det finnes möjlighet till utkomst i vårt land, även om man icke får komma in vid ett universitet och erhålla utbildning därstädes. Det finnes exempel på folk, som icke fått akademisk bildning, men klarat sig förträffligt ändå, och sådant folk kommer det också att finnas i fortsättningen.

Herr **Anderson** i Råstock: Jag vill endast konstatera, att herr Jönsson i Revinge tycks komma att bära med jämnmod, om kammaren bifaller reservanternas hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid statsutskottets förevarande utlåtande nr 15 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Omröstningen utföll med 78 ja, men 81 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om fattigvården.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 277, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Samuelsson*, *Molander*, *Dahlén*, *Kilbom*, *Karlsson* i Grängesberg, *Spångberg* och *Herou* hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga följande:

Förslag

till

Lag om ändring i vissa delar av lagen om fattigvården den 14 juni 1918.

Härigenom förordnas, att 71, 72 och 73 §§ i lagen om fattigvården den 14 juni 1918 skola erhålla följande ändrade lydelse:

71 §.

Om någon genom lättja eller liknöjdhet ådrager sitt minderåriga barn eller adoptivbarn eller sin hustru sådan nöd, att fattigvård enligt 1 § måste lämnas någon av dem, äge, även om fattigvården är allenast tillfällig, Konungens befallningshavande på ansökan av fattigvårdsstyrelsen samt efter det den underhållsskyldige blivit hörd och i övrigt vederbörlig utredning skett förordna att, därest ej vid varning bör bero, han skall inställa sig till och efter förmåga under viss tid ej överstigande sex månader fullgöra honom å fattigvårdsanstalt eller eljest anvisat arbete; dock med rätt för fattigvårdsstyrelsen att, om omständig-

heterna det föranleda, låta honom före den utsatta tiden lämna anstalten eller arbetet.

Genom det förelagda arbetets utförande anses han fullgöra honom åliggande skyldighet att ersätta kostnad för fattigvård, som under tiden må tilldelas hans minderåriga barn eller adoptivbarn eller hans hustru.

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)*

72 §.

Vederbörande polismyndighet har att på begäran meddela handräckning för inställande till arbete av den, som enligt 71 § därtill förpliktats, ävensom för återhämtande av understödstagare eller försörjningspliktig, som olovligen avvikit från fattigvårdsanstalt, varå han varit intagen.

Dylik handräckning meddelas utan kostnad för fattigvårdsstyrelsen eller anstalten.

73 §.

Har någon, som gjort sig förfallen till bettleri eller lösdriveri men enligt gällande bestämmelser angående lösdrivares behandling ej kunnat dömas till tvångsarbete, blivit, på grund därav att han varit i behov av fattigvård, av Konungens befallningshavande överlämnad till fattigvårdsstyrelsen och för vård intagen å fattigvårdsanstalt, må han ej, med mindre fattigvårdsstyrelsen finner grundad anledning antaga, att han utanför anstalten skall ärligen försörja sig, lämna anstalten förrän efter tre månaders förlopp; Konungens befallningshavande dock obetaget att efter framställning av fattigvårdsstyrelsen och efter vederbörandes hörande förordna, att han skall ytterligare under viss av Konungens befallningshavande bestämd tid kvarhållas å anstalten,

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1924.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Molander* förklarat sig anse, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr Molander: Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag har ju i det föreliggande ämnet undertecknat en motion och likaså fogat en reservation till utskottets utlåtande, varför jag anhåller att få taga kammarens tid i anspråk en stund.

Utskottet har i sitt utlåtande såsom skäl för avslag å motionen anført och gjort gällande, att de nu gällande bestämmelserna i 71, 72 och 73 §§ fattigvårdslagen icke i tillämpningen visat sig medföra de av motionärerna framhävda vådorna för missbruk och rättskränkningar.

Jag anser dock, att det icke skall gå så lätt att komma ifrån denna för den medborgerliga rättsäkerheten så oerhört viktiga fråga. Oaktat lagen icke varit någon längre tid i tillämpning, hava redan, såsom för övrigt var att vänta, allvarsamma missförhållanden kunnat skönjas. Dessa missförhållanden anser jag bero på det otillfredsställande förfarande, som innehålles i nyssnämnda paragrafer i fattigvårdslagen.

För att visa, att vi ingalunda ha grundat våra yrkanden på lösa antaganden eller fria konstruktioner, ber jag att få anföra en hel del fall ur det levande livet, vilka kommit till vår kännedom och som torde kunna styrka vad vi i motionen ha anført. Jag skall be att få redogöra för dessa fall för att bemöta utskottet, då det i sitt utlåtande säger, att det icke kunnat framvisas några fall, som peka på att missförhållanden råda.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 13.

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)*

Vid fjolårets riksdag framfördes en interpellation i denna kammare av herr Kilbom, som på ett mycket ingående sätt redogjorde för ett fall av synnerligen upprörande art. Jag anser mig också nödsakad att syssla med det fallet, ty det är rätt typiskt för hur man går tillväga härvidlag. Fallet gäller en vagn tillsyningsman L. — det kan vara onödigt att nämna namnet, för den som privatim vill undersöka saken, går det för sig. Han var anställd vid en enskild järnväg i närheten av Stockholm och hade fått sin lön nedsatt under depressionstiden till 200 kronor i månaden. Nu hade han att betala skatter, och man föranstaltade då om införsel i hans lön med 50 kronor per månad. En massa andra tråkiga omständigheter gjorde, att mannen kom i mycket svåra ekonomiska omständigheter, varför han ansåg sig böra söka en annan anställning, som gav honom en något högre inkomst. Detta var givetvis mycket svårt på den tiden, men han fick dock arbete på annat håll. Att märka är, att familjen hade blivit efter med hyran och när han nu var borta på annat arbete, blev familjen vräkt från sin bostad. Hustrun och barnen gävo sig då i väg till hennes föräldrar, som bodde på en annan plats, men återvände efter någon tid till den gamla hemorten för att där söka arbete. Hon försökte skaffa sig en ny bostad åt sig och barnen, och hon blev också genast erbjuden sådan av fattigvårdsstyrelsen, dock mot en viss, av styrelsen bestämd ersättning. Hon skaffade sig vidare arbete åt sig själv och försökte på så vis uppehålla sig själv och barnen. Emellertid fick hon efter någon tid av fattigvårdsstyrelsens ordförande, utan egen begäran — anföres det i interpellationen — erbjudande att taga varor på kredit hos en handlande. Hon använde sig också av detta erbjudande och tog ut varor för 30 kronor. Dessutom fick hon en annan gång utan någon särskild anledning kontant 50 kronor. Hon hade för sin del icke trott, att detta sista var att betrakta såsom fattigunderstöd, ty man hade inom kommunen strax förut haft en stor välgörenhetsbasar eller vad det var, som hade inbringat bortåt 1,200 kronor, och vidare fanns det ett anslag på 2,000 kr. till de nödställda i kommunen.

Emellertid hade mannen under tiden lyckats skaffa sig arbete, som gav honom tillräcklig inkomst för att försörja sig och sin familj. Mannen hade, märk väl, icke någon kännedom om att hustrun fått mottaga några penningar av kommunen, men, säges det vidare i interpellationen, han skulle snart erhålla kännedom om den saken. En vacker dag då mannen befann sig i sitt arbete, blev han delgiven ett fattigvårdsstyrelsens beslut, varigenom han ålades att på grund av lättja och liknöjdhet mot sin familj, så gott som omedelbart inställa sig på Stockholms stads arbetsinrättning för utförande av tvångsarbete. Han sökte då hos fattigvårdsstyrelsen genom advokat en kortare tids anstånd för att kunna anskaffa det av fattigvårdsstyrelsen krävda beloppet, som uppgick till c:a 100 kronor. Varje anstånd förvägrades honom dock. Han fördes genom polismans försorg till arbetsinrättningen, där han internerades som straffånge och kvarhölls under 4 månaders tid trots att han påvisade, att han ägde möjlighet att erhålla ett inkomstbringande arbete. Vidare är att märka i detta fall, att man och hustru levde i bästa samförstånd och att hustrun aldrig framfört något påstående, att mannen försummade sin underhållsplikt mot familjen. Det hela var, sades det, iscensatt av en kommunens förtroendeman, som, i ilska över att mannen ej var i stånd att betala sin kommunalskatt ens med tillhjälp av införsellagen, tog sin tillflykt till ett missbrukande av § 71 i fattigvårdslagen.

Det var det fallet. Jag skall nu be att få anföra ytterligare en del fall, som timat nyligen och som även äro av upprörande beskaffenhet. Jag kan lova, att jag på debattens nuvarande stadium icke skall redogöra för alla de fall, som jag har kännedom om, men ett par, tre skall jag dock be att få anföra som bevis för riktigheten av vad som sagts såväl i motionen som sedermera i min reservation.

En skomakeriarbetare, F., erhöll skilsmässa från sin hustru. Makarna voro då bosatta i en stad i norra Sverige. Enligt skiltnadsutslaget skulle hans fränskilda hustru hava vården av makarnas minderåriga barn, och mannen skulle vara skyldig att till hustrun utgiva visst månatligt underhåll för barnet. Efter skilsmässan flyttade mannen till annan ort, belägen i mellersta Sverige, varefter han efter en tid gifte om sig och bildade ny familj. Med betalningen av underhållsbidragen till barnet i förra äktenskapet kom mannen att ligga efter, varför hans förra hustru måste begära fattigunderstöd. Fattigvårdsskulden för barnet uppgick vid ingången av 1921, enligt fattigvårdsstyrelsens uppgift, till ett rätt avsevärt belopp. I början av år 1921 meddelade fattigvårdsstyrelsen i F:s fränskilda hustrus hemortskommun föreläggande för mannen att inställa sig å styrelsens fattigvårdsanstalt för att fullgöra arbete till följd av den lämnade fattigvården till hans fränskilda hustru. Sedan någon tid tillbaka hade mannen till följd av den då rådande depressionen gått arbetslös och var för tillfället alldeles oförmögen att betala skulden. Ej heller efterkom han förelägandet att inställa sig till arbete.

Fattigvårdsstyrelsen sände då ett utdrag av sitt protokoll till vederbörande landsfiskal, som utan vidare anhöll F. och införpassade honom till närmaste kronohäkte, varifrån han därefter i fängslat förvar sändes till hustruns hemortskommun. Framkommen till ort och ställe lyckades han dock förmå vederbörande att tills vidare avstå från sin föresats att insätta honom på arbete. Han framhöll därvid bland annat, att hans nya familj på det sättet skulle komma att sakna medel till sitt uppehälle och sålunda också komma att falla fattigvården till last.

Till det nu anförda fallet skulle jag vilja foga den reflexionen, att nog hade genom en allsidig och opartisk, av kompetent myndighet verkställd prövning av saken bort kunna förebyggas en dylik meningslös och rättskränkande åtgärd som att släpa en person landet runt för att man slutligen skall finna sig föranlåten att släppa honom.

Ett annat fall gäller en numera gift kvinna, vi kunna kalla henne L. Hon födde ett barn utom sitt äktenskap för några år sedan, och som hon saknade ekonomiska möjligheter att själv draga försorg om barnet, ombändertogs det samma vid två års ålder av fattigvården, som utackorderade barnet hos en familj ute på landet. Modern erhöll ingen kännedom om var barnet befann sig. Vid förfrågningar härom svarade man, att man ej ville lämna någon upplysning om den saken, förmodligen av den anledningen, att man trodde, att modern i så fall skulle komma att »oroa» fosterföräldrarna.

Någon tid efter barnets födelse knöt denna kvinna förbindelse med en man, plåtslageriarbetaren L., med vilken hon utan vigsel sammanbodde i sju år, varefter de år 1921 ingingo äktenskap med varandra. L. var ej fader till sin hustrus förutnämnda barn.

Alltsedan makarna L. sammanflyttat med varandra hade de sökt att genom hederligt arbete förvärva sitt uppehälle. Mannen arbetade i sitt yrke, plåtslageri, och hustrun hade anställning i en konfektfabrik. Båda voro kända för ett nyktert och aktingsvärt levnadssätt. Sommaren 1921 förlorade båda makarna sina förutvarande anställningar på grund av den depression, som då rådde. Mannen L. fick söka försörja sig genom tillfälliga arbeten och hustru L. fick söka sig arbete med tvätt och hjälp i hemmen i den mån, det fanns tillgång till sådant arbete. Hustru L. hade även att vårda sin moder, som genom sjukdom var oförmögen till arbete. De levde alltså i mycket knappa omständigheter och hade många gånger svårt att få födan för dagen. De erhöles också slutligen understöd från arbetslöshetskommissionen med per dag 2 kr. för mannen och 1 kr. för hustrun.

Hustru L. hade, såsom framgår av det förut nämnda, ådragit sig en skuld

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Förta.)

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.

(Forts.)

till fattigvården, därför att hennes barn före äktenskapet blivit genom fattigvårdens försorg utackorderat. Då fattigvården först efter åtskilliga år krävde henne på skulden, hade hon svarat, att hon, som numera vore gift, önskade återfå sitt barn för att själv svara för dess vård. Detta hade emellertid förvägrats henne. Vid sådant förhållande ansåg hon sig ej skyldig att betala fattigvården för barnet. Under förut omtalade tid, då makarna L. gingo arbetslösa, krävdes de ånyo från fattigvården för kostnaden för barnet. De hänvisade då ytterligare till att de voro arbetslösa, och att de åtnjöto arbetslöshetsunderstöd för det egna uppehållet och ej hade möjlighet att betala något till fattigvården för det barn, som 7 år tidigare blivit utackorderat. Vid det sista kravet hade det kommit till en ordväxling mellan mannen L. och vederbörande fattigvårdsfunktionär angående makarna L:s möjlighet att betala något å skulden. Denna kontrovers resulterade emellertid i ett föreläggande från fattigvårdsstyrelsen, att hustru L. skulle inställa sig å fattigvårdsinrättningen för att fullgöra henne där anvisat arbete. Hustru L. uraktlät emellertid att efterkomma förelägandet.

Någon tid gick utan att man vidare avhörde fattigvården. En dag, när mannen kom åter till hemmet, fanns hustrun ej hemma. Grannarna omtalade, att de hade sett, att en polisman hade infunnit sig, och att de hade hört, att denne bett hustru L. följa med till fattigvårdsanstalten för att där få under rättelse om var hennes barn befann sig samt besked, om hon skulle få taga det hem till sig.

Då mannen L. i anledning härav gick till fattigvårdsanstalten för att efterhöra hustrun, fick han där kort och gott det beskedet, att vederbörande polismyndighet meddelat handräckning för hennes avhämtande till anstalten för att fullgöra det av fattigvårdsstyrelsen förelagda arbetet, och att han ej hade utsikt att på åtskillig tid få henne tillbaka till hemmet. Talet om barnet hade tydligen endast varit en förevändning för att få henne att lättare följa med till anstalten. Vad säges exempelvis om ett sådant fall?

Ett annat fall gäller, vi kunna säga makarna B. Makarna B., som varit gifta ett tiotal år, hade i äktenskapet tre minderåriga barn. Mannen B. var mekanisk arbetare och av sin arbetsgivare, en större industriell anläggning, omtyckt såsom nykter och mycket skicklig arbetare. Mellan makarna hade uppkommit djupgående misshälligheter, antagligen beroende på att mannen lidit och ännu led av en sjukdom, hysteri, som visserligen ej alltid kom till tydliga utbrott, men som dock föranlett hans vårdande vid upprepade tillfällen å olika sjukhus. bl. a. å Akademiska sjukhuset i Uppsala. Hustru B. hade nog på sitt sätt sig själv ovetande förvärrat mannens tillstånd, när hon saknade förmåga att inse, att mannens motstridiga och. när det gällde familjens underhåll, snikna läggning grundade sig på hans sjukdom.

Nu hade emellertid fattigvården till stor del fått betala kostnaderna för mannens sjukhusvistelser. Efter sin sista sjukhusvistelse hade mannen blivit relativt återställd, så att han kunnat återtaga sitt arbete hos sin förutvarande arbetsgivare. Misshälligheterna mellan makarna fortsatte emellertid och ytttrade sig bl. a. i mannens ovillighet att av sin arbetslön avstå så mycket, som hustrun ansåg sig behöva för sitt och barnens underhåll. Hustrun vände sig då till fattigvården med begäran om understöd, vilken beviljades henne.

Nu försökte fattigvården att få mannen att återbetala dels de skulder han ådragit sig under den tid han hade legat på sjukhus, och dels också de understöd, som fattigvården lämnat till hans hustru. Han kunde emellertid ej göra detta, och då meddelade fattigvården jämlikt § 71 föreläggande för honom att inställa sig på fattigvårdens anstalt för att där fullgöra arbete. Då han ej godvilligt gick in på arbetet, begärdes handräckning hos vederbörande landsfiskal, som utan vidare införde honom till anstalten. Nu säger, efter vad jag har fått höra, ve-

derbörande läkare, som blivit mycket upprörd över fallet, att mannen rätteligen bort på nytt intagas å sjukhus.

En sak, som väl närmast berör § 73, skall jag också be att få anföra något om. Det rör en ung ogift kvinna O., som anhållits av polismyndigheten såsom misstänkt för lösdriveri. I stället för att bortdömas till tvångsarbete enligt lösdrivarelagen överlämnades hon, jämlikt § 73 i fattigvårdslagen, till vederbörande fattigvårdsstyrelse för omhändertagande, när hon till följd av sjukdom ansågs oförmögen till arbete. Sedan kvinnan någon tid vårdats å fattigvårdsinrättningen, ansåg hon sig själv vara tillräckligt frisk för att åter kunna komma ut. Hennes begäran att lämna inrättningen ansåg man sig likväl böra lämna utan avseende. Kvinnan lämnade då utan tillstånd inrättningen. På begäran av fattigvårdsmyndigheten lät man genom polismyndigheten efterspana kvinnan för hennes återförande till inrättningen. Emellertid lämnade efterspaningarna tillsvidare ej något resultat.

Kvinnan hade, sedan hon flytt från anstalten börjat ett nytt liv. Hon kom i förbindelse med en man, som av intresse för henne tog sig an henne och flyttade till honom såsom hans hushållerska. De levde som man och hustru och någon anmärkning mot kvinnans liv och leverne var ej längre att göra. Hon gick helt upp i skötseln av hemmet.

Så fortgick det i tvenne år. Men en dag tog detta sakernas tillstånd ett hastigt slut. Av någon anledning hade fattigvårdsmyndigheten fått kännedom om kvinnans vistelseort och efter handräckning av polismyndigheten återfördes rymlingen till fattigvårdsinrättningen, där hon åter inspärrades under bevakning. Mannen, med vilken hon sammanlevde, vände sig till fattigvårdsmyndigheten med bönfallan om, att man skulle släppa henne, men utan resultat. Först sedan fattigvårdsmyndigheten uppställt såsom villkor, att han skulle ingå äktenskap med kvinnan, och han utfäst sig att göra detta, vilken vigsel för övrigt förutsattes skola försiggå på fattigvårdsinrättningen, fick han löfte att få henne fri. Friheten från inrättningen kunde alltså av kvinnan köpas endast genom förlusten av friheten att själv bestämma, huruvida hon ville ingå ett äktenskap eller ej. Det skulle alltså bli fattigvårdsmyndigheten, som skulle tvinga dessa människor att ingå äktenskap. Det kan kanske vara lyckligt för kvinnan, man må hoppas det, men motsatsen kan också vara tänkbar. Nu tror jag emellertid icke, att man kan tillerkänna fattigvårdsstyrelsen vare sig befogenhet eller kompetens att på ett dylikt sätt ingripa i två människors liv utan deras fullt fria vilja, som man här har ifrågasatt. Om hon inte har sluppit ut de senaste dagarna, så sitter hon ännu på Stockholms stads tvångsarbetsinrättning. Jag menar att med dylika fall för ögonen — jag har en lunta till — finnes det skäl för det yrkande, som vi framställt i vår motion.

Nu är det väl emellertid så, att i samma mån som den kapitalistiska utvecklingsprocessen kommer till sin mognad har den också såsom en given följd fått i släptåg olika antisociala företeelser, som i vissa avseenden hota att på ett betänkligt sätt störa lugnet och tillfredsställelsen hos de besittande klasserna. Anhängarna av den kapitalistiska samhällsordningen hava även visat sig vara angelägna att genom allehanda regulativ söka råda bot för eller åtminstone överskyla de uppkomna missförhållandena väl vetande att desamma, i den mån de få gripa omkring sig, skulle utgöra ett otvetydigt bevis på den förruttnelseprocess, som redan börjat angripa det kapitalistiska samhället, och framtvinga en till själva den ekonomiska grunden gående omläggning av samhällsordningen.

De åtgärder, varmed man tror sig kunna avhjälpa missförhållandena, hava delvis bestått i utvecklandet av en samhällelig välgörenhetsverksamhet, som många gånger synes ha till ändamål att överskyla samhällsrevorna och blidka sinnena. Men bakom och vid sidan av denna samhälleliga välvilja har man lagstiftat om vissa tvångsåtgärder, som visserligen ej formellt ha samma karaktär,

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)*

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.

(Forts.)

som det straff samhällets domstolar ådöma en brottslig handling, men i verkligheten för de därför utsatta hava samma innebörd.

De tvångsätgärder, som jag nu närmast avser, äro de bestämmelser därom, som innehållas i lösdrivarelagen och i §§ 71, 72 och 73 i gällande fattigvårdslag. I detta sammanhang torde även böra erinras om lagstiftningen ang. tvångsin-
tärning av alkoholister.

Det utmärkande för dessa bestämmelser, som innebära ett lika kraftigt ingripande i den personliga friheten, som ett fängelsestraff, är att handhavandet av bestämmelserna är anförtrott åt administrativ myndighet och sålunda ej, såsom i fråga om utdömande av straff för brott, ligger under ett judiciellt domstolsförfarande.

Från s. k. samhällsbevarande håll har alltid med synnerlig iver avvisats den ofta framförda tanken på att lägga även förutnämnda tvångsätgärder under ett judiciellt förfarande. Betecknande är att man, såsom skäl mot en sådan anordning, alltid på sina läppar fört humanitetens talan, med framhållande av att en judiciell behandling av de ifrågavarande företeelserna skulle vara liktydig med en *kriminalisering* av desamma. Det är dock att märka, att ett judiciellt förfarande ju icke alls medför att den företeelse, mot vilken åtgärden riktar sig, får karaktären av ett brott. Och huru ihåligt och bedrägligt det förburna talet om humanitet i själva verket är, bör var och en kunna inse vid tanke på de barbariska former, som komma till synes vid de administrativa myndigheternas tillämpning av lösdrivarelagen och förutnämnda bestämmelser i fattigvårdslagen.

Vad kan då den verkliga anledningen vara till denna tydliga motvilja mot det judiciella förfarandet? Jo, uppenbarligen därpå, att man väl förstår, att detta förfarande ej kan medgiva den godtyckliga och utöver lagbestämmelsernas direkta räckvidd gående tillämpning, som ett administrativt förfarande alltid kan giva utrymme för. Jag tror mig kunna göra det påståendet att de besittande genom ett sådant godtyckligt förfarande kunna vinna det målet, att ej blott de verkligt antisociala företeelserna beivras utan vad säkerligen ur de besittandes synpunkt har långt större intresse, att därigenom stora delar av de egendomslösa folkklasserna — som genom konjunkturväxlingar i det ekonomiska livet eller genom sjukdom eller arbetslöshet eller av andra olyckliga omständigheter rubbas ur sina vanliga levnadsförhållanden och till följd därav innebära ett jäsningsämne, som hotar den kapitalistiska ordningen — hållas i schack. Det är ju också betecknande, att det för kort tid sedan av fattigvårdskommitterade framlagda förslaget till ny lösdrivarlag, som inom hela arbetarklassen rönt en enhällig förkastelsedom, fortfarande bygger behandlingen av lösdrivarna på ett administrativt förfarande.

I den föreliggande motionen har jag och mina medmotionärer föreslagit, att beslut om arbetsföreläggande för s. k. försumliga familjeförsörjare skall meddelas av vederbörande länsstyrelse i stället för, såsom nu är fallet, av fattigvårdsstyrelsen samt att den sakliga prövningen av förutsättningarna för en persons tvångsvisa intagande å fattigvårdsanstalt för fullgörande av arbete likaledes skall tillkomma länsstyrelsen och ej såsom nu vederbörande landsfiskal eller magistrat. Detta för att i möjligaste mån utesluta, att en kränkning sker av den personliga friheten till följd av godtycke, partiskhet eller bristande kompetens hos den beslutande myndigheten. Att, som det nu är ordnat, några garantier mot dylika rättskränkningar ej finnas, måste ligga i sakens natur, och ber jag att få hänvisa till vad därutinnan anförts i motionen och i min till utskottets utlåtande avgivna reservation. Fattigvårdsstyrelsen, som är den som har fordran för den lämnade fattigvården, dömer ju i dessa fall i egen sak och kan även i andra avseenden ej alltid anses stå fri från obehöriga sidoinflytelser. Landsfiskalerna framstå förnämligast såsom representanter för den lägre polis-

och åklagarmyndigheten och betraktas ofta i denna sin egenskap stå i ett visst motsatsförhållande till de kategorier medborgare, som åtgärderna bruka gå ut över. Dessutom är det vanligt, att landsfiskalerna landet runt bruka vid sidan av sin tjänst driva en omfattande verksamhet som privatadvokater, med påföljd, att man aldrig rätt kan lita på att icke även enskilda intressen kunna ligga bakom deras tjänsteåtgöranden.

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)

Vad angår den vilseledande formuleringen av 72 § fattigvårdslagen, angående polismyndighetens meddelande av handräckning åt fattigvårdsmyndigheten för inställelse av den arbetsskyldiga till fullgörande av arbete å fattigvårdsanstalt, måste det anses oförsvärligt, att paragrafen fortfarande får kvarstå i sin nuvarande formulering. Det är en nödvändighet, att den avfattas så, att av den samma tydligt och klart framgår, att polismyndigheten är skyldig att självständigt pröva de sakliga förutsättningarna för den av fattigvårdsmyndigheten begärda handräckningen.

Vad angår det nuvarande förfarandet mot de s. k. *arbetsoförmögna*, varom 73 § handlar, ber jag att få hänvisa till de i motionen framställda anmärkningarna, som av utskottet ej i något avseende kunnat vederläggas. Det är ju dock orimligt, att en dylik person skall kunna på det sätt, som föreskrives i nämnda paragraf, på obestämd tid förlora sin frihet. Om han eller hon i stället bortdömts på tvångsarbete hade dock *någon* sluttid för inspärningen blivit av länsstyrelsen föreskriven. Man bör ej lita på att man alltid har att göra med personer, som ha förmåga att göra sin rätt och sina önskingar gällande mot vederbörande myndigheter, eller att fattigvårdsmyndigheterna, ej minst när det gäller de större fattigvårdsanstalterna, ha tillfälle eller förmåga att ständigt tillse, att ej frihetsförlusen kommer att sträcka sig längre tid, än som är erforderligt.

Ej ens det i motionen framställda förslaget, att förfarandet beträffande de s. k. *försumliga familjeförsörjarna* och de *arbetsoförmögna lösdrivarna* bör handhavas av länsstyrelserna i stället för av fattigvårdsstyrelserna och de underordnade polismyndigheterna. utgör i verkligheten en fullt tillfredsställande anordning. Alldeles samma skäl, som göra, att man måste fordra, att behandlingen av lösdrivare ej vidare bör anförtros åt administrativa myndigheter utan göras till föremål för ett judiciellt förfarande, tala för att inskridandet mot de försumliga familjeförsörjarna och de arbetsoförmögna lösdrivarna läggas under ett judiciellt förfarande. I såväl det ena som det andra fallet finnas samma behov av att med de starkaste garantier skydda den personliga friheten mot obehöriga kränkningar. Genomförandet av ett judiciellt förfarande torde dock ej kunna förväntas ske utan åtskillig tids väntan. Vi hava därför ansett, att, i avbidan härpå, ifrågavarande bestämmelser i fattigvårdslagen ej kunna få äga fortsatt giltighet, utan att man bör se till, att under tiden de åtgärder för vinnande av större rättssäkerhet, som omedelbart kunna vidtagas, nämligen ett överflyttande av förfarandet från fattigvårdsstyrelser och underordnade polismyndigheter till länsstyrelserna, utan dröjsmål även bli vidtagna.

Med anledning av vad jag sålunda dels i reservationen och dels nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Samuelsson och mig med flera i ämnet väckta motionen.

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Det var ju en synnerligen mörk bild, som av den ärade föregående talaren målades i fråga om dessa förhållanden i samhället. Det skulle emellertid ha varit önskligt, att motionärerna hade åberopat och refererat åtminstone något av dessa fall i sin motion, så att man hade haft möjlighet att antingen bestyrka eller jäva dess riktighet. Nu har man ju inte möjlighet att göra någotdera, därför att de kastats fram först här i debatten. Jag vill därför inte uttala mig om dessa fall, som den ärade motionären och reservanten åberopat. Men jag vill redan nu säga, att det är synnerli-

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)

gen anmärkningsvärt, att när man talar med fattigvårdsmänniskor, det vill säga sådana personer, som ha det dagliga handhavandet av dylika göromål sig förelagt, så säga de, att de inte ha kännedom om några dylika fall. Jag har talat med statens fattigvårdsinspektör, och han säger såsom svar på en sådan fråga följande: »För min del har jag under de fem år, fattigvårdslagen varit i kraft, ej kunnat finna, att några som helst vådor uppstått av bestämmelsen ifråga. Arbetsföreläggande torde visserligen i en del fall skett, utan att fattigvårdsstyrelserna fullt beaktat de villkor, som lagen förutsätter härför, men rättelse härutinnan har, såsom också avsetts vid lagens tillkomst, skett vid prövning av handräknings meddelande.» I fråga om § 73 i fattigvårdslagen har nämligen statens fattigvårdsinspektör även uttalat sig på följande sätt: »Beträffande bestämmelserna i § 73 beröra de huvudsakligen storstäderna. Erfarenheten visar, att de personer, som falla under detta lagrum, äro mycket svårhanterliga, oftast kriminella, och att de vålla fattigvårdsstyrelserna stora bekymmer. Mot tillämpningen av bestämmelserna i denna paragraf ha inga befogade klagomål, såvitt jag vet, försports.» Jag har också talat med en av denna kammars ledamöter, som är fattigvårdskonsulent, och han har meddelat mig, att han för sin personliga del inte känner ett enda fall, där de nuvarande bestämmelserna i fattigvårdslagen §§ 71, 72 och 73 skulle inneburit någon risk för kränkning av den personliga friheten. När man dessutom vet, att fattigvårdsstyrelserna litet varstades i landet tveka synnerligen länge, innan de bestämma sig för att tillämpa § 71, enär de mycket ogärna vilja ha in dessa individer på fattigvårdsanstalterna för att där utföra arbete, därför att dessa förärvade trevnaden för andra där intagna personer, så torde kammaren inte förtänka en, att man tycker det är litet egendomligt, att det sedan, såsom här nu skett av reservanten, kan målas upp denna mörka bild av dessa paragrafers verkningar. Det hade emellertid som sagt varit önskvärt, att man i motionen lagt fram åtminstone något av dessa fall, så att man fått tillfälle att undersöka detsamma. Så har nu inte skett, och icke heller i reservationen har man pekat på något bestämt fall utan endast uttalat sig i allmänna ordalag. Och då man som sagt fått dessa upplysningar från vederbörande personer, som ha hand om det dagliga arbetet med dessa förhållanden och med lagens tillämpning, så är det alldeles påtagligt, att utskottet icke kunnat komma till något annat resultat, än det gjort, nämligen att avstyrka motionen.

Nu syftar, såsom reservanten också tydligt framhöll, motionen till att den beslutanderätt att ålägga försumliga familjeförsörjare arbete, som fattigvårdsstyrelsen har enligt § 71, skall fråntagas fattigvårdsstyrelsen, varjämte polismyndigheten såsom handräkningsmyndighet och verkställare av dessa beslut skulle så att säga sättas ur spel och det hela läggas i Kungl. Maj:ts befallningshavandes hand, efter det att fattigvårdsstyrelsen fått uttala sig i frågan. Jag vill då först erinra om, att de personer, det här gäller, äro försumliga familjeförsörjare, således personer, som försumma att göra sin plikt att försöka försörja sin hustru och sina barn. Det gäller också dessa, såsom redan framhållits, mycket svårhanterliga element. Och då förefaller det mig, att man inte får allt för mycket, på sätt motionärerna synas avse, tillämpa byråkratiska former, när det gäller att få dessa människor att göra sin plikt mot sina anhöriga. Ty om man skulle överföra beslutanderätten i fråga om detta arbetsåläggande för dessa försumliga familjeförsörjare från fattigvårdsstyrelsen till länsstyrelsen, så skulle därav följa en längre tidsutdräkt, när det gäller beslutets effektuerande, med möjlighet för den försumliga familjeförsörjaren att undgå beslutets verkställande och dra sig undan det hela. Man skulle genom ett sådant förfaringsätt få en i det närmaste ineffektiv bestämmelse, som skulle visa sig icke kunna fylla de uppgifter, som man kan kräva, att en sådan be-

stämme skall fylla. Man får, när det gäller att komma till rätta med dessa försumliga familjeförsörjare, akta sig för att beröva de organ, åt vilka samhället har uppdragit att sköta om dessa, möjligheten att handla snabbt och effektivt, när det gäller att få dem att göra sina skyldigheter. Det var också detta, som man tog sikte på, när man intog dessa bestämmelser i fattigvårdslagen, och man ansåg också, efter vad jag kan förstå, att fattigvårdsstyrelsen som dock har det dagliga handhavandet av dessa frågor, även är skickad att avgöra och bestämma, huruvida arbetsläggande skall ske för en sådan individ eller icke. Och så snart ett sådant beslut är fattat, kan det också verkställas av polismyndigheten efter den prövning av beslutets laglighet, som polismyndigheten enligt departementschefens uttalande vid propositionens framläggande, har skyldighet att verkställa. Man kan alltså få beslutet snabbt expedierat utan någon sådan möjlighet för den person, mot vilken det är riktat, att undgå det hela, men som skulle föreligga, om man, på sätt motionärerna tänkt sig, skulle överlämna åt länsstyrelsen att besluta i saken.

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.*

(Forts.)

Nu finns det, det vill jag erkänna, ingen klagorätt mot fattigvårdsstyrelsens beslut om arbetsläggande för försumliga familjeförsörjare. Men det finns klagorätt mot polismyndighetens verkställande av fattigvårdsstyrelsens beslut. och polismyndigheten har, såsom jag nyss framhöll, skyldighet att pröva lagligheten av fattigvårdsstyrelsens beslut. Mot detta polismyndighetens beslut om att biträda med handräckning åt fattigvårdsstyrelsen finnes rätt att klaga hos Kungl. Maj:ts befallningshavande. Under sådana förhållanden finns det, enligt vad jag kan förstå, garanti för att den personliga friheten icke skall kränkas genom några förhastade beslut vare sig hos en fattigvårdsstyrelse eller hos en polismyndighet, när det gäller att verkställa ett fattigvårdsstyrelsens beslut i en sådan fråga.

Vad sedan gäller § 73, tror jag, att man inte heller där har anledning att för tillfället göra någon ändring, då det väl är ganska sannolikt, att nästa års riksdag får att behandla frågan om den nya lösdrivarlagen, och då kan man ju vid det tillfället taga slutgiltigt ståndpunkt till denna sak.

Emellertid, herr talman, efter vad jag kan förstå, ha inte motionärerna och ej heller reservanten i sin motion och i sin reservation presterat några sakliga skäl för en ändring av dessa paragrafer i fattigvårdslagen, nämligen §§ 71, 72 och 73. Men innan man företager en ändring i en lag, bör man väl givetvis hava skäl för en sådan ändring. Nu kanhända reservanten kommer och säger, att han i sitt anförande här i kammaren har givit starka belägg för behovet av en ändring av dessa paragrafer, och att det väl må vara nog. Ja, jag överlämnar åt en var av kammarens ledamöter att avgöra den saken. Men jag säger för min del, att innan jag kan taga ställning till dessa fall, vill jag ha möjlighet att i någon mån kontrollera, hur det förhåller sig med dem, hur de i själva verket ligga till. Utan att ha haft möjlighet till en sådan kontroll kan jag icke på basis av dessa uttalanden biträda ett förslag om lagändring i detta avseende. Jag skall därför, herr talman, be att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Innan jag slutar, kan jag dock icke underlåta att säga några ord med anledning av reservationen. Dess bättre förekommer det mycket sällan, att vi i riksdagens handlingar få läsa en så hänsynslöst avfattad reservation som denna. Jag nödgas säga detta, herr talman, därför att jag personligen har känt det på det sättet, och jag har talat med flera av kammarens ledamöter, som också ha delat denna min uppfattning. Jag kan inte erinra mig, att jag under de femton riksdagar jag bevistat läst en reservation, som har gjort det intryck på mig som denna i fråga om hänsynslöshet, dels mot det utskott, som på sin tid behandlade fattigvårdslagen, och dels mot det utskott, andra lagutskottet i år,

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.

(Forts.)

som behandlat denna motion. Om vi skulle borteliminera alla de överord, som förekomma i denna reservation, så kvarstår ingenting sakligt att bemöta i reservationen. Och under sådana förhållanden, herr talman, har jag ingen anledning att vidare ingå på denna reservation, utan jag anhåller, som sagt, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman, mina damer och herrar! Enligt 71 § av gällande fattigvårdslag har fattigvårdsstyrelsen rätt att ålägga sådan familjeförsörjare arbete, vilken genom lättja, liknöjdhet eller försumlighet ådrager sin familj sådan nöd, att den måste omhändertagas av fattigvården. Jag har ingenting att invända mot denna bestämmelse mer än att lagen ännu inte är fullt tillämplig. Ty om man undantar de stora städerna, som ha arbetsinrättningar, samt de landskommuner, som ha jordbruk vid sina försörjningsinrättningar, så har man ingen möjlighet att tillämpa denna lagbestämmelse, därför att man intet arbete har att ge dessa människor, och följden är, att de få gå fria. Emellertid stadgar lagen, att varje landsting skall hålla arbetshem, och när dessa arbetshem bli färdiga, alltså senast den 1 januari 1929, så får man möjlighet att överallt i landet tillämpa denna lag.

Nu anse emellertid motionärerna, att det inte är riktigt, att fattigvårdsstyrelsen skall ha möjlighet att ålägga dessa personer arbete, utan de vilja, att den rättigheten skall överflyttas till Kungl. Maj:ts befallningshavande. Jag har funderat väldeliga över vad man egentligen från det hållet därigenom vill vinna. Och jag har inte kunnat komma till något annat resultat, än att vad man skulle vinna genom att överflytta denna rättighet från fattigvårdsstyrelsen till Kungl. Maj:ts befallningshavande är att det skulle bli möjligt för de försumliga familjeförsörjarna att avdunsta från orten och hålla sig undan det arbete, som man ville ålägga dem. Jag vill för min del säga, att skall det vara någonting med en sådan bestämmelse, att man skall kunna ålägga de försumliga familjeförsörjarna arbete, då måste fattigvårdsstyrelsen ha denna rätt, och den bör icke överflyttas till Kungl. Maj:ts befallningshavande. Om så sker, blir det endast en pappersbestämmelse, som inte får någon tillämpning i verkligheten, ty när Kungl. Maj:ts befallningshavande har hunnit utreda saken, finns den person, det gäller, inte längre på orten, och det hela måste förfalla.

Men det är en annan sak, som motionärerna i detta sammanhang ha pekat på och som är av en helt annan betydelse, ehuru jag får säga, att motionärerna därvidlag inte träffat rätt. Motionärerna ha påpekat lagens bestämmelse om att man kan hålla en sådan person till arbete under en tid av intill ett år, och detta vilja motionärerna hava ändrat till högst ett halvt år. Nu vill jag säga herrarna, att det betyder absolut ingenting, om det står ett år eller ett halvt år, ty det finns ingenting föreskrivet om hur lång tid som skall hava förflutit från det en sådan person blivit frigiven tills han kan tagas in igen. Om en fattigvårdsstyrelse är olämplig — och herrar motionärer förutsätta ju, att fattigvårdsstyrelserna överhuvud äro olämpliga — så kan en sådan fattigvårdsstyrelse, när den släppt ut mannen den ena dagen, sätta in honom på nytt dagen därpå och på det sättet praktiskt taget hålla honom inne på arbete under ett helt långt liv. Den saken behöver rättas. Såvitt jag vet, har något sådant inte förekommit, men det *kan* förekomma. Och lagen bör vara sådan, att man inte skall kunna göra orätt mot någon.

När nu inte motionärerna sagt någonting om denna sak och inte heller utskottet samt jag för min del icke är beredd att komma med något förslag om hur lång tid som bör förflyta från det en sådan människa sluppit lös till dess hon kan sättas in igen, så har jag, herr talman, ingenting annat att göra än att instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Oaktat jag till viss del är förekommen av herr Magnusson i Kalmar, känner jag ett behov att giva skäl för den ståndpunkt, som jag intager till denna fråga.

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.*

(Forts.)

Skulle det förhålla sig så, som de ärade motionärerna och nu senast herr Molander gjort gällande, nämligen att genom tillkomsten av 1918 års fattigvårdslag den personliga friheten och rättssäkerheten skulle vara bragta i fara, föreställer jag mig, att helt säkert såväl jag som övriga ledamöter i utskottet, vilka voro i majoriteten vid detta ärendes avgörande, skulle ha tagit all möjlig hänsyn därtill. Men utskottet har med den ringa för att icke säga intetsägande bevisning, som i det avseendet förekom vid ärendets behandling, icke kunnat komma till en sådan ståndpunkt som den av motionärerna och reservanterna intagna. För att få utrett och ådagalagt, hur det verkligen förhåller sig i avseende å att fattigvårdsstyrelserna skulle i regeln missbruka och godtyckligt utnyttja den befogenhet, som enligt fattigvårdslagen tillerkänts dem, har man emellertid vänt sig till sakkunniga på området, vilka man ansett kunna lämna de mest ojäviga svar. Man har vänt sig till statens fattigvårdsinspektör, och man har tillsport de tvenne ledamöter av denna kammare, som innehava uppdrag såsom fattigvårdskonsulenter i skilda distrikt. Vad säga dessa? De säga, att det icke har förekommit sådana omständigheter vid tillämpningen av denna lag, som påkallade en sådan ändring, som den motionärerna ifrågasätta. Då borde väl herrarna förstå, att utskottsledamöternas ställning var given.

Jag har dessutom för min enskilda del aktat nödigt sätta mig i förbindelse med så många fattigvårdsstyrelseordförande som möjligt för att få höra, om deras uppfattning stämmer överens med den erfarenhet jag själv vunnit. Med en mun hava alla sagt: Ändra icke de bestämmelser, som i förevarande fall finnas i fattigvårdslagen, och den befogenhet, som där givits oss; vi behöva den befogenheten allt för väl för att åstadkomma den ordning och reda, som behövs i fråga om försumliga familjeförsörjare. Det har icke varit en dag för tidigt denna befogenhet kommit till stånd. — En fattigvårdsstyrelseordförande, vars omdöme jag sätter mycket stort värde på och vilken är hemmahörande i en av Adalens allra största industrikommuner, var jag i tillfälle samtala med häromdagen. Jag tillsporde honom i denna fråga för att erhålla hans uttalande. Han sade, såsom de andra, att här göres icke behov av någon lagändring, och att de påstående motionärerna hava gjort beträffande förhållandena där uppe äro opåkallade. Jag vill tillägga, att denne persons erfarenheter gälla en trakt i närheten av den, där den ärade talare, som nyss hade ordet, herr Molander, vunnit sin erfarenhet.

Nu är det visserligen sant, det är jag villig medgiva, att vissa undantag kunna finnas. Vi hava också hört åtskilliga händelser angivas av herr Molander, som, åtminstone efter vad man i denna stund kan döma, angiva, att allt icke varit så väl beställt. Men det är ju nu så här i lagstiftningsarbetet, herr talman, att man lagstiftar icke för de vissa och fåtaliga undantagen utan så att man lagstiftar för vad som har förekommit och i regeln förekommer. Går man tillbaka och tager reda på de skäl som varit bestämmande för icke allenast det lagutskott, som hade att yttra sig över den kungl. proposition, som låg till grund för beslutet om den nu gällande fattigvårdslagen, utan för allt övrigt som här förekommit, finner jag åtminstone för min egen del alls ingen anledning frånträda den uppfattning, som kommit till uttryck i lagstiftningen i fråga.

Ställd således, herr talman, mina herrar, mellan å ena sidan de påstående, som gjorts av motionärerna och som vid behandlingen av utskottet icke bevisats, och å andra sidan de många uttalandena av sakkunniga, trovärdiga och vederhäftiga personer för bibehållandet av den nuvarande lagen, tillåter jag mig till sist endast säga, att för min del göres intet behov av någon ändring i förevaran-

Ang. ändring i vissa delar av lagen om fattigvården. de avseende. Jag ber fördenskull, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Motionären har i sin reservation och i sitt anförande talat om beslut, som fattats av de kommunala myndigheterna. De exempel han fört fram vill jag icke gå in på, jag har ingen som helst anledning att yttra mig om dem, men det kan väl vara med dessa exempel som med en hel del skildringar, som man får till och med i officiella skrivelser, vilka, när de undersökas, befinnas vara sådana, att de kunna ses även ur annan synpunkt.

Vad jag vill påpeka är, att när fattigvårdslagen 1918 antogs, man tänkte sig, att den arbetsplikt för försumliga familjeförsörjare, som det nu närmast gäller, skulle fullgöras på arbetshem upprättade av landstingen. Man utgick ifrån, att det skulle bli det normala förhållandet. Lagen medger, att sådan arbetsplikt kan fullgöras på en kommunal anstalt, å ålderdomshem eller hos enskild arbetsgivare. Men man förmenade, att detta icke skulle vara det normala utan endast förekomma i undantagsfall. Nu är det alldeles riktigt, som herr Paulsen säger, att det är ytterst få kommuner, som hava det så anordnat, att de kunna ålägga arbetsplikt och anordna arbete själva. Stockholms stad har gjort det och kan göra det. Malmö, Göteborg, Norrköping och några av de större städerna kunna också göra det, men jag tror mig kunna säga, att där arbetshemsavdelningar upprättats av kommun, det skett rent provisoriskt. Meningen är den, att arbetshem skulle anordnas och drivas delvis med statsmedel samt inrättas av landstingen.

Hur går det nu till vid intagning i sådant arbetshem? Jo, 33 § i fattigvårdslagen säger uttryckligen: »Arbetshem skall stå under ledning av en styrelse, som har att besluta om intagning i hemmet, samt vara försett med av Konungen fastställt reglemente.» Nu kan man säga, att detta är en rent formell bestämmelse. Men det är ingalunda en formell bestämmelse utan en reell bestämmelse av allra djupaste innebörd. I den kungl. propositionen nr 135 år 1918, vari fattigvårdslagen motiverades, säger departementschefen på följande sätt just om intagningsbestämmelsen: »I sammanhang med frågan om avgift å arbetshem står spørsmålet om sättet för intagande å sådana hem. Såsom det blivit framhållet, är det av vikt, att frågan, huruvida förutsättningarna för intagande å arbetshem föreligga, blir föremål för opartiskt sakkunnigt bedömande. Ehuru ordalagen i kommitténs förslag till normalreglemente för arbetshem ej läser lämna rum för tvekan därom, att det tillkommer styrelsen för anstalten att besluta om intagning däri, synes det mig vara lämpligt, att i lagen utsäges, vem som har beslutanderätten. Att, såsom kammarrätten föreslagit, lägga denna i Kungl. Maj:ts befallningshavandes händer, torde icke vara att förorda, då härigenom arbetshemmen skulle i viss mån förlora karaktären av fattigvårdsanstalter. Meningen är ju att uppehålla en viss skillnad mellan arbetshem och tvångsarbetsanstalter; det över de i arbetshemmen intagna svävande hotet att i händelse av dåligt uppförande kunna sändas till tvångsarbetsanstalten är ju avsett såsom ett av de bästa disciplinmedlen i arbetshemmen. Om nu Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle, i likhet med vad fallet är beträffande tvångsarbete, förordna om arbete å arbetshem, skulle onekligen en del av den önskvärda åtskillnaden försvinna. Det synes mig då lämpligare att lägga avgörandet i händerna på anstaltens styrelse, vare sig denna, såsom fallet är med avseende å anstalt, som tillhör landsting, utses av detta,

eller, då annan upprättar arbetshem, sammansättes i enlighet med Kungl. Maj:ts föreskrifter.»

Det är sålunda otvetydigt, att när ett arbetshem blir inrättat, det är arbetshemmets styrelse som skall pröva och avgöra, om förutsättningar för intagning föreligga. Det är en svår uppgift som styrelsen har, en grannlaga och ansvarsfull uppgift, men jag hoppas och vågar antaga, att de landsting, som upprätta arbetshem, komma att göra det bästa de kunna vid utväljande av styrelse. Det är givet, att, när lagstiftningen lagt denna uppgift i arbetshemmets styrelses hand, det varit just därför, att inte obehöriga kommunala synpunkter skulle kunna göra sig gällande. Nu kan man säga: Vi ha icke tillräckligt med arbetshem. Det är ju fortfarande så, att kommunerna tillämpa lagen så, att de ålägga arbete inom kommunen. — Det har hittills varit så, men inom de allra närmaste åren få vi tillräckligt med länsarbetshem inrättade inom landet. Det första arbetshemmet öppnades den 1 juni i fjol. Det är gemensamt för Gävleborgs och Kopparbergs län. Sedan dess har det öppnats ytterligare två hem, och inom ett år torde vi hava fem arbetshem färdiga i vårt land. Nu vet jag icke, om dessa hem komma att räcka för hela landets behov. Det torde emellertid icke komma att förefinnas ett sådant behov av arbetshem, som man förutsatte, när lagen antogs. Den erfarenhet, som vunnits under de månader som förflutit sedan det första hemmet öppnades, visar ingalunda hän på att det kommer att föreligga ett större behov av arbetshem. Stockholms stad har på sin arbetsinrättning en avdelning, som nu är provisoriskt anordnad för arbetshem. Nu har också Stockholms stad under övervägande inrättandet av ett särskilt arbetshem enligt lagen. Detta hem måste ju stå under en särskild styrelse, och då får denna styrelse ansvara för intagningen; det ansvaret kommer icke längre att åligga fattigvårdsstyrelsen. Lagstiftaren har sålunda tänkt sig, att det skulle vara en annan myndighet, än den kommunala fattigvårdsstyrelsen, som hade bestämmandet; och det kommer alldeles säkert inom en mycket nära framtid att bli så över hela landet.

Nu har jag någon erfarenhet om, vilka personer det är, som detta gäller, och hur svårt det är med denna prövning. Jag och en annan ledamot av kammaren äro styrelseledamöter i Gävle-Dala arbetshem, som sagt det första i landet. Vi hava varit med om att pröva omkring sjuttio ansökningar om intagning från dessa tvenne län. Jag vågar påstå, att man i den styrelsen har gjort denna prövning så omsorgsfull som möjligt. Misstag och fel kunna begås, det göra alla både lekmän och jurister. Man kan få felaktiga upplysningar och begå misstag, men man har inom styrelsen varit enhällig ifråga om syftet att så opartiskt som möjligt pröva varje sak. För att få in de bästa möjliga upplysningar från fattigvårdsstyrelserna har styrelsen upprättat en ansökningshandling med en lång följd av frågor. Vederbörande fattigvårdsstyrelse måste å denna handling svara på ett flertal frågor. Det frågas bland annat om vederbörande persons senaste anställning, hans arbetsförmåga, hans förhållande i arbetet, hans förmåga att försörja sig och sin familj, om han har understöd av andra o. s. v. detta för att få fram, om det gäller en arbetslös eller arbetsovilig, vilket är det avgörande momentet. Fattigvårdsstyrelsen måste klargöra förhållandena därvidlag. Det frågas vidare om fattigvårdsbehovets uppkomst. Därför skall lämnas en ingående redogörelse. Det efter arbetshemmets styrelses mening viktigaste är, att fattigvårdsstyrelsen skall redogöra för vad den själv gjort för att förmå mannen att fullgöra sin försörjningsskyldighet. Fattigvårdsstyrelsen tillfrågas om vad den gjort för att påverka den som önskas intagen att försörja sig och sin familj, om den hjälpt till att skaffa arbete åt honom eller icke, om den biträtt med att skaffa honom bostad, eller vilka andra åtgärder den vidtagit för att förmå honom att fullgöra sin försörjningsplikt. Till sist

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)*

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)

skall fattigvårdsstyrelsen motivera, varför den söker intagningen. Jag har velat påvisa detta från vårt arbetshems verksamhet, och jag tror, att de andra styrelserna komma att ungefär på samma sätt behandla dessa frågor. Jag har även med detta velat visa, att även om det kan vara otillfredsställande i vissa fall, när kommunen tar in en person på egen anstalt, det ändå inte är lagstiftarens egentliga mening, att det arbete som ålägges skall utföras på en kommuns anstalt och att kommunen skall vara den bestämmande, utan att bestämmandet skall ligga hos en styrelse, som inte är direkt beroende av kommunen.

Jag vill återupprepa, att det naturligtvis kan ske misstag, även vid beslut om intagning av ett arbetshems styrelse, men sådan kan förekomma hos vilken myndighet som helst, och även om det skulle bli länsstyrelsen, som skulle bedöma saken.

Jag vill till sist yttra något om motionärernas hemställan, att länsstyrelserna skulle döma i dessa frågor. Jag vill understryka, att vad jag sagt gäller verkliga arbetshem. Det gäller inte närmast intagning på någon kommunal inrättning.

Nu är det ju inte alls meningen med denna intagning på arbetshem, att den skall anses vara straff. Det är inte heller meningen, att personen skall arbeta av en skuld till kommunen. Jag vet, att det finns kommuner, som missförstå saken och tro, att de skulle kunna på det sättet skrämja ut en fordran av vederbörande. Något sådant är icke lagstiftarens mening, utan meningen är att, genom personens intagande på arbetshemmet, han skall kunna bibringas en bättre uppfattning om sin plikt mot samhället och mot familjen. Hans viljeriktning skall ändras. För att detta syfte skall kunna nås, har jag den uppfattningen, att det bör vara hemmets styrelse, som prövar om intagning och ej länsstyrelsen. Föreståndaren för hemmet, som skall vägleda den intagne och söka påverka honom, bör ha sitt ord med vid bedömning av intagningsansökan. Jag tror, att det är viktigt att vidhålla detta. Men kan det icke bli missförhållanden av en sådan anordning? Erfarenheten är för kort rörande dessa arbetshem och deras verksamhet för att slutgiltigt besvara denna fråga. Och jag vill tillråda, att man gör några års försök med arbetshemmen, vilkas styrelser få ha intagningsrätten. Det är enligt min mening viktigt, att dessa jämte deras föreståndare få behålla beslutanderätten för att de skola lyckas. Nu är maximitiden ett år. Skall man fullgöra detta fostrande arbete rätt, gäller det att, så snart som föreståndaren och styrelsen ha den uppfattningen, att syftet är vunnet, personen i fråga släppes från anstalten. Interneringen kan vara en kort tid, det beror på individen. Det är ej bestämt att det skall vara ett år, det är maximitiden.

Så vill jag till sist säga ett ord om det kapitalistiska samhället och dess tankar i detta fall. Jag tror icke, att ordnandet av denna sak är en angelägenhet enbart för ett kapitalistiskt samhälle. Jag har den bestämda uppfattningen, att även om vi få ett socialistiskt samhälle, och hur *det* samhället än kommer att vara ordnat, kommer det att finnas antisociala individer, därför att människorna nu en gång äro sådana. Då är det min uppfattning, att i ett socialistiskt samhälle kommer det att tolereras ännu mindre än nu, att människor försumma sina plikter mot familjen och samhället. Det är därför ej något speciellt utmärkande för ett kapitalistiskt samhälle, att man vill tillhålla människor att göra sin plikt. Vad är nu detta för människor? De flesta äro sådana personer, som utan vidare tagit rättelse, sådana som ej haft några antisociala tendenser egentligen, utan sådana, vilkas uraktlåtenhet, slarv och liknöjdhet ha kunnat rättas till. Men å andra sidan vill jag säga, att det finnes en del, som verkligen ha antisociala tendenser. Men dessa äro nog ej alls farliga för det kapitalistiska samhället. Dessa, om de överhuvud hava någon samhällsåskådning, stå ej på den sida, där jag och herr Molander ville, att de skulle stå i den sociala kampen. De ha

överhuvud ingen samhällsaskådning, de tillhöra ej vår riktning, utan det är oftast degenererade människor, som ha i olika avseenden kommit på sned i livet.

Jag ber om ursäkt, att jag blivit något långrandig, men jag har ansett angeläget att framhålla dessa synpunkter. Och jag kan ej göra annat än yrka bifall till utskottets hemställan, icke därför att jag är förvissad om att det ej i framtiden behöver bli en ny ordning i nu omhandlade fråga, men därför, att jag är övertygad om, att det behöves ytterligare försök med nuvarande ordning, särskilt sedan vi fått arbetshemmen inrättade.

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)*

Herr Kilbom: Herr talman! När jag försöker sammanföra resultaten av inläggen av talare från utskottet, kommer jag till en överraskande slutsats. Vad ha de sagt, de som talat för utskottets hemställan? Jo, herr Magnusson i Kalmar säger, att de av reservanten anförda exemplen få gälla vad de kunna. Han uppsände vidare en klagovisa över, att exemplen ej anförts tidigare. Jag antar, att reservanten blir i tillfälle att meddela, varför han ej anført dessa fall tidigare, vare sig detta nu beror på, att man ej velat vara med om bordläggning av ärendet för att ge honom tid härtill, eller vad det kan vara för skäl. Men herr Magnusson erkände, att det är möjligt, att här föreligga missförhållanden och även herr Eriksson i Grängesberg gjorde detta erkännande. Han nöjde sig dock med att vi ha § 33, som skall hjälpa oss att få bukt med missförhållandena. Av vad värde är då denna paragraf? Det finnes nu endast ett arbetshem i landet, men om ett år, säger han, äro fem färdiga. Enligt herr Erikssons mening ha vi alltså möjlighet att om ett år, kanske längre tid, tillämpa en lag, som korrigerar de missförhållanden, herrarna själva erkänt finnas? Herr Paulsen anförde också en del fall, där ändring behövde åstadkommas.

Detta är alltså herrarnas premisser. Men edra konklusioner av dem äro yrkande om bifall till utskottets hemställan. Jag tror, att var och en, som hört debatten, måste få den bestämda uppfattningen, att konklusionen ej står i överensstämmelse med premisserna. Ser man efter, vad vi anført i motionen, så ha vi först riktat en anmärkning »mot vederbörande fattigvårdsstyrelses rätt att förelägga försumliga försörjare å fattigvårdsanstalt eller eljest anvisat arbete». Kanske icke denna punkt är den viktigaste. Då vi ha riktat en anmärkning mot densamma, skall den dock ej utnyttjas så, att vi äro motståndare till, att försumliga familjeförsörjare skola hållas efter. Det äro vi ej. Vår anmärkning gäller främst den tidslängd, under vilken dylik person må kunna i oavbruten följd kvarhållas å anstalten eller i arbete, d. v. s. obegränsad tid. Alla, som talat här, ha, då de anført något verkligt skäl till stöd för nuvarande bestämmelser, yttrat sig endast om den första punkten, endast en talare har yttrat sig om den andra. Ingen har anført något skäl mot vår anmärkning, att fattigvårdsstyrelse faktiskt kan kvarhålla en person hur länge som helst. Men då nu den bestämmelsen finnes, och uppenbart missbrukas, frågar jag herr Magnusson, om det ej kunde varit skäl från hans egen eller utskottets sida att komma med ett ändringsförslag.

Vi anmärka vidare, att sådant där åläggande av tvångsarbete kan ske, utan att polismyndigheter ingå i *saklig prövning* av förutsättningarna härför. Det finnes en massa av fall, där så är förhållandet, och det har i reservationen anförts, varför så är. Det finnes fall, där polisen kanske är advokat för den ena parten, eller där polisen är i viss mån beroende av fattigvårdsmyndigheterna måhända även underordnad en del dess ledamöter. Det är begripligt, om den sakliga prövningen angående förutsättningen för fattigvårdsmyndigheternas dom i så fall uteblir. En annan anmärkning har avseende å den vederbörande fattigvårdsstyrelse i 73 § fattigvårdslagen tillagda rätten att kvarhålla bettlare och lösdrivare å fattigvårdsanstalt, mot vilken anmärkning heller inget sagts.

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.*
(Forts.)

Vad säger nu utskottet i sitt avslagsyrkande på allt det här? Jo: »I likhet med motionärerna finner väl utskottet angeläget, att i fråga om såväl arbetstvång för försumliga försörjare som behandlingen av den i 73 § av fattigvårdslagen avsedda kategorien av understödstagare bestämmelser gälla av sådan innebörd, att de i görligaste mån utesluta godtycke, partiskhet och bristande kompetens hos respektive beslutande myndigheter». Utskottet är som sagt alltså fullständigt ense med oss om vår utgångspunkt. Och då vi visat med exempel, att det verkliga förekommit »partiskhet och missbruk», skulle då ej utskottet kommit till en annan slutsats? Utskottet gör emellertid ej detta, utan säger: »De av motionärerna uti sådant syfte framställda ändringsförslagen finner sig emellertid utskottet icke kunna förorda». Utskottet är sålunda ense om, att en ändring är nödvändig; utskottet vill endast ej gå med på den ändring, vi föreslagit. Varför har då icke utskottet självt i fortsättningen och i konsekvens med sin egen utgångspunkt kommit med ett annat förslag? Jag har anledning att ställa den frågan till herr Magnusson i Kalmar, ty kanske är han nog pappa till detta utlåtande. Vidare säger utskottet: »Enligt utskottets uppfattning skulle en omläggning av det nu föreskrivna förfarandet i enlighet med motionärernas hemställan med därav följande ökad omgång vid behandlingen av dessa ärenden medföra en i vissa hänseenden väsentlig försvagning ur effektivitetssynpunkt». Jag vill verkligen säga, att om den misstanken är berättigad — med full avsikt använder jag frågesatsen — så är det ur social synpunkt mindre risk därav än den fara och orättvisa, som uppstår, då folk behandlas, som reservanten med ett flertal exempel angivit. Ty icke ens fattigvårdslagen får vara sådan, att med stöd av den den enskilde individen kan orättmätigt berövas den medborgerliga eller personliga friheten.

Slutligen kommer utskottet till det allra mest kuriösa av allt i sin motivering för avslag. Det säges längre ned på sidan 7: »Slutligen vill utskottet erinra, att ett genomförande av de utav motionärerna ifrågasatta lagändringarna skulle få till följd, att ändring jämväl erfordrades i ovan återgivna del av fattigvårdslagens 78 § 1 mom.». Är det nu ett skäl detta, herr Magnusson i Kalmar? Här råda missförhållanden, och det erkänner utskottet i första avsnittet av sitt avslagsyrkande. Utskottet säger emellertid, att det trots missförhållandena icke vill acceptera motionärernas förslag till ändring. Utskottet har emellertid en känsla av, att denna motivering är svag, och söker bättra på den genom förklaringen, att utskottet ej kan yrka på en ändring, därför att då får man ändra även första mom. i § 78. Icke finnes det någon av kammarens ledamöter, som är nöjd med en dylik argumentering.

Så vill jag säga ett par ord om, att det ej skulle ha presterats några sakskäl för vår ståndpunkt. Kommunistiska riksdagsgruppen har haft blickarna riktade på detta ämne sedan 1922 års riksdag, alltså vår första riksdag. Vi ha de två föregående åren tänkt komma med en motion i ämnet, men ha velat få exempel på de missförhållanden, vi misstänkt vara tillfinnandes. De exemplen ha vi nu anført först i debatten. Jag tror ej, att det är reservantens fel, att dessa exempel icke föreligga i hans reservation. Och det förefaller, som om man ej kan komma förbi dem med en så enkel förklaring, som t. ex. herr Magnusson i Kalmar och herr Eriksson i Grängesberg gjorde, nämligen att de ej vilja diskutera, ej yttra sig om dem, utan att de vilja ha tillfälle att undersöka, om dessa exempel äro riktiga. För övrigt kan här ställas den frågan: Av vad anledning begära herrarna, att vi skola tro de omdömen om förhållandena, som fattigvårdsstyrelsernas ordförande eller fattigvårdstjänstemän, inspektörer, konsulenter och andra avgiva. då ni ställa er tvivlande på de exempel, som vi fått från den andra parten, den part som blir föremål för fattigvård. Herr Magnusson i Kalmar som socialdemokrat borde för övrigt ej åberopa sig på åtminstone inte ensamt de skäl, som anförts från fattigvårdsbyråkratins sida, utan även

dem, som återopats från den andra parten, vilken blir föremål för denna byråkratis välvilja.

Herr Öberg använde på tal om eventuella missförhållanden ett kuriöst uttryck, att man ej lagstiftar för undantagen. Nej, det är möjligt, herr Öberg, men lagen skall i tillämpningen vara sådan, att den ej medger undantag. Kanske är det möjligt, att om vi hade bättre polismyndigheter och om fattigvårdsmyndigheterna ej voro parter i egen sak i detta avseende, lagen ej skulle kunna medge undantag, men då den det gör, är det anledning att ändra den.

Till sist säger herr Magnusson i Kalmar — jag var tyvärr ute ett ögonblick i slutet av hans anförande — att reservationen gjort intryck av hänsynslöshet, och att detta vore ett stort fel. Det är möjligt, att reservationen sårat herrarnas känslor, och det beklagar säkerligen reservanten, men jag vill fråga, om det ej vore lämpligare att lägga tyngdpunkten på frågan *är reservationen riktig*. Herr Magnusson tillåter sig det billiga argumentet, att tar man bort några fraser, står det endast kvar överord. Är detta ej att ockra på kammarens ledamöters möjlighet att läsa innantill, herr Magnusson? Vad står i reservationen? Ja, herrarna ha väl själva läst igenom den. Det finnes på två ställen ett par uttryck, som möjligen kunna tolkas som överord. Men vad står där i övrigt, herr Magnusson? Jo, det lämnas först och främst en redogörelse för vad som förekommit i samband med 1918 års fattigvårdslag. Det anföres delvis vad i det sammanhanget sagts. Det finnes, att reservanten lika litet som motionärerna är ensam om sin uppfattning, att ej polismyndigheterna böra få ha det slutliga avgörandet angående dömande till tvångsarbete, utan att kommitterade, som hade med sakens förhistoria att göra, haft precis samma ståndpunkt. Det förefaller mig, som om vi åtminstone i den punkten — detta återfinnes på sidan 9, herr Magnusson — borde vara i tämligen gott sällskap. Ordagrant heter det i reservationen: » I utlåtanden, som avgåvos angående kommitténs förslag, föreslog kammarrätten, vars juridiska kompetens såsom smakråd beträffande bestämmelser rörande den medborgerliga friheten likväl ej torde kunna tillmätas något större vitsord etc.», vilket väl alltså skulle vara »hänsynslöst». Det är emellertid anmärkningsvärt att *kammarrätten*, som ej fått till sin speciella uppgift att syssla med lagar, som röra den personliga friheten, och vidare några länsstyrelser, kommit till det resultatet, att prövningen av handräckningsärendet skulle lämnas på landet till kronofogden och i stad åt magistraten eller polis-kammaren, medan åter *alla övriga sakkunnigutlåtanden förordat* den av kommittén föreslagna ordningen med länsstyrelsen såsom prövande myndighet. Sedan yttras det i reservationen, som jag redan anför, något om t. ex. landsfiskals prövning av handräckningsärende mot en person, beträffande vilken han såsom polis eller åklagaremyndighet eller i många fall såsom privatadvokat kanske redan står i ett visst motsatsförhållande till. Var och en, som känner förhållandena på landsbygden, vet, att så förhåller det sig på en massa platser, och man kan alltså ej säga, att heller detta är överord.

Jag tror således, att var och en, som läst reservationen, ej skall gå med på herr Magnussons i Kalmar påstående, att den är så förfärligt hänsynslös. Men är den det, så är det ej reservantens sak, utan felet ligger på annat håll.

Herr Hagman: Herr talman! Den motion, som nu är den yttersta anledningen till denna rätt långa överläggning i kammaren, är mycket allmänt hållen i sin avfattning, och man kan ingalunda vid ett än så noggrant studium av densamma komma underfund med, att så stora och omfattande missförhållanden på detta område skulle föreligga, som en av motionärerna i dag velat göra gällande. Det var dock så inom utskottet vid dess behandling av frågan, att man var mycket intresserad av den sak, varom motionen handlar, och då inga exempel i mo-

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)

tionen närmare voro angivna, vände man sig till den av motionärerna, som detta utskott hade förmånen att hysa i sin krets. Men därifrån fick man inga närmare exempel, utan det gjordes endast en begäran om bordläggning för att skaffa dylika. Vi tyckte med en viss rätt, att man borde vara så inne i en sak, varom man motionerar, att man skulle kunna med detsamma närmare visa på dessa påstådda oegentligheter.

Beträffande de exempel på missförhållanden på detta område, som nu från herr Molanders sida ha utvecklats, så vill jag icke yttra mig, om de äro riktiga eller ej, men när de ha införlivats med kammarens protokoll, skall jag, när det blir tryckt, taga mig friheten närmare undersöka, om det förhåller sig så som angivits. Men jag vill redan nu säga, att det synes vara att synnerligen långt driva tekniken att motionera utan närmare angivna motiv och exempel, när man dock säger sig veta, hur man kan belysa dessa förhållanden. Jag är icke expert på fattigvårdsfrågor och kan icke yttra mig om dessa fall, men jag vill säga, att det har kommit till min kännedom andra fall, där jag fått den uppfattningen, att myndigheterna på detta område visat en häpnadsväckande medgörlighet, och det finnes synpunkter, som kunna anföras både för och emot i en mängd fall.

Jag skall icke återupprepa de skäl, som från deras sida, vilka talat för utskottets hemställan, tidigare anförts, men jag skulle vilja ett ögonblick stanna vid den stora kärlek och det stora förtroende, som det kommunistiska partiet genom sina riksdagsrepresentanter synes visa för Konungens befallningshavande i landet. Det är nämligen så, att de myndigheter, som enligt nu gällande lag ha rätt att besluta om sådant arbetsföreläggande, äro fattigvårdssamhälernas styrelser, således myndigheter som tillkommit på grund av val, som numera i vårt land på detta område ske genom den allmänna rösträttens tillämpning. Dessa styrelser anses således nu icke vara tillräckligt kapabla att fatta beslut i dessa angelägenheter. Men däremot anser man, att Konungens speciella förtroendemän sitta inne med betydligt större förutsättningar på detta område. Det är värt att lägga märke till just dessa förhållanden, ty det har dock åtminstone tidigare varit så, att man har ansett, att de organ äro lämpligast, som framgå genom den allmänna rösträttens tillämpning. Och jag skulle vilja tillägga, att dessa organ ha att syssla med lokala angelägenheter, som de ha tillfälle att i detalj känna till, såväl personerna som familjerna och den omgivning och miljö, vari vederbörande verkat. Dessa organ borde ha större förutsättningar att sakkunnigt och objektivt pröva, vilka åtgärder som behöva tillgripas, än Konungens befallningshavande, som endast kan gå efter de ingivna handlingarna. Jag tror, att man vunne icke ett dugg i den riktning, som motionärerna avsett, genom att förlägga beslutanderätten till Konungens befallningshavande utan det bleve nog så, att denna myndighet godkände de framställningar, som vederbörande fattigvårdsstyrelse gjorde i detta avseende. Jag tror som sagt, att ingenting kan vinnas genom ett bifall till motionen, och vi ha nyss hört av herr Bernhard Eriksson i Grängesberg, att när vi från den 1 januari 1929 få de arbetshem, som utgöra komplement till bestämmelserna i 71 och 72 §§, färdiga, komma styrelserna för dessa hem att bliva de myndigheter, som taga ansvaret för, huruvida intagning i anstalt skall medgivas eller icke.

Det är emellertid i ett avseende, som motionären har rätt, och det är, att bestämmelsen i 72 §, där det stadgas om att polismyndighet, magistrat, poliskammare och landsfiskaler, är skyldig ingå i prövning om fattigvårdsstyrelsens beslut är riktigt eller ej, är otydlig, vilket haft till följd, att denna prövning icke alltid har verkställts. Då kan man naturligtvis säga, att om man gör detta erkännande borde konsekvensen fordra, att man ändrar lagtexten på denna punkt dithän, att det tydligare än för närvarande är fallet framgår, att denna skyldighet föreligger. Det förklaras från sakkunnigt håll, att i de fall, då lag-

texten i ett eller annat avseende icke är fullt tydlig, kompletteras detta genom cirkulär från det departement, varunder fattigvården lyder. Och det är klart, att sedan det efter ett flertal överklaganden blivit genom regeringsrättens prejudikat känt, att vederbörande polismyndighet har denna prövningsskyldighet, kommer den att genomföras och tillämpas utan att någon lagändring behöver göras.

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)*

Till utskottets här föreliggande utlåtande är fogad en reservation av en av motionärerna, herr Molander. Det har tidigare blivit sagt om denna reservation, att den i fråga om sin avfattning och sina överord är ganska enastående, och att det är rätt sällan något liknande förekommer i andra kammaren. Jag ber för min del få helt instämma i detta omdöme, ehuruväl jag tror, att herr Molander är relativt oskyldig till både motionen, reservationen och de uttalanden, som här i dag gjorts, men då nu ingen annan finnes att taga för huvudet, får man hålla sig till herr Molander.

Det säges på sid. 9 i utskottsutlåtandet i reservationen: »Vem har på andra områden givit en fordringsägare, i detta fallet en fattigvårdsstyrelse, rätt att genom föreläggande av arbetstvång döma i egen sak?» Det torde vara bekant för alla, att man icke kan jämföra fordringsägaren här, som är en fattigvårdsstyrelse, med andra fordringsägare, ty dessa ha i allmänhet rätt att vägra ingå på en affärsförbindelse, som kan vara riskabel, men fattigvårdsstyrelserna ha laglig skyldighet att hjälpa dem, som behöva hjälp, och det är klart, att därav följer en särskild befogenhet, då det gäller att få dess utgifter ersatta.

Så står det vidare på sid. 10: »Dylika inkasseringsmetoder kunna ofta få karaktär eller i varje fall sken av s. k. utpressning.» Jag tar som exempel de samhällen, där kanske just arbetarna befinna sig i majoritet och tillsätta fattigvårdsstyrelser. Det är denna fattigvårdsstyrelse, som i vissa föreliggande fall finner saken vara sådan, att försumliga familjeförsörjare böra föreläggas arbete. Då vill man nu göra gällande generellt, att därest detta sker, kan det få sken av utpressning. Det är verkligen överord, och man har ganska lätt halkat förbi, att beträffande polismyndighets beslut att medgiva handräckning finnes möjlighet att överklaga sådana beslut. Då man har så stort förtroende för Konungens befallningshavande i det ena fallet, kan man också hava det i det andra fallet och använda sig av klagorätten, men det har icke ens angivits, om klagorätt har använts, och med vilket resultat. Det torde bliva nödvändigt att titta på dessa exempel och taga reda på hur det förhåller sig. Jag tror, herr talman, att denna fråga har blivit så pass utförligt belyst från olika synpunkter, att vi kunna rätt snart vara färdiga att fatta beslut, och jag tror det hade för sakens utveckling varit lyckligare, om motionärernas exempel beträffande missförhållanden rörande lagens tillämpning kommit fram tidigare, ett tillvägagångssätt, som jag skulle vilja rekommendera åt motionärerna att använda för framtiden. Jag ber, herr talman, att på grund av anförda skäl, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Molander: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med vad jag redan har sagt, men då jag fått så mycket påskrivet för vad jag yttrat, må det tillåtas mig att ytterligare säga ett par tre ord. Herr Hagman förvånade sig över att det kommunistiska partiet fått så stor kärlek till länsstyrelserna. Jag tror dock, att det framgick av vad jag sade i slutet av mitt föregående anförande, att så icke är fallet. Jag anförde nämligen, att de förslag, vi framfört, icke i längden äro tillfredsställande, utan när man går att från myndigheternas sida beröva folk den personliga friheten, såsom jag med exempel påvisat att man gjort, då man häktar personer och hållit dem till tvångsarbete, då bör det vara ett judiciellt förfarande och icke endast ett administrativt förfarande.

Herr Magnusson i Kalmar har åberopat auktoriteter till stöd för sin stånd-

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.*
(Forts.)

punkt, men jag tror, att jag kan också åberopa en auktoritet, som jag vågar tro i fråga om lärdom och vett i här berörda avseende icke står efter herr Magnusson i Kalmar. Det förekom ett fall förra året, där man på lösa grunder intog en person på alkoholistanstalt, och det blev en pressdebatt. Den kände straffrättsläraren vid Stockholms högskola, professor Nils Stjernberg, skrev en artikel om saken, där han gick tillrätta med de vådor för den personliga friheten, som funnos genom en lag, som möjliggjorde ingrepp däri genom ett administrativt förfarande. Vi mena, att vi ha alldeles samma skäl, då vi säga, att det bör vara ett judiciellt förfarande i någon form som skall ligga bakom, när försunliga familjeförsörjare skola berövas sin frihet. Vi äro icke slutgiltigt belättna med att bestämmänderätten överflyttas på länsstyrelserna, men vi mena, att man kan till en början sträva dit, ty det vore bättre än som det nu är.

Jag har också fått mycket påskrivet för överord, som skulle finnas i reservationen. Det är väl då för det, som står i första stycket av reservationen: »Utskottsmajoriteten har i likhet med motionärerna funnit angeläget vara, att ifrågavarande bestämmelser om arbetstvång för *försunliga familjeförsörjare* och de s. k. *arbetsoförmögna lösdrivarna* i fattigvårdslagen gäves en sådan innebörd, att de i görligaste mån uteslöte godtycke, partiskhet och bristande kompetens. Då det gäller att i sådant syfte praktiskt utforma berörda stadganden, befinnes utskottsmajoriteten emellertid sakna all förståelse för den verkliga innebörden uti sagda deklaration.» Jag vill icke förneka, att det är ett rätt bestämt påstående, men om man jämför de exempel, som lämnats mig av vederhäftiga personer och som äro av färsk beskaffenhet, med utskottsmajoritetens deklaration, så anser jag, att det icke är överord, bäste herr Magnusson i Kalmar.

Så skulle det väl vara en punkt till, där det säges: »Utskottsmajoriteten har vidare anført, att, såvitt utskottet kunnat utröna, de nu gällande bestämmelserna härutinnan ej i tillämpningen visat sig medföra de av motionärerna framhävda vådorna för missbruk och rättskränkningar. Ett dylikt uttalande kan endast bero på en beklaglig okunnighet från utskottsmajoritetens sida om den fråga, som utskottet haft att utreda och yttra sig över.» Ja, herr Magnusson i Kalmar står här själv och säger, att han beklagligen är okunnig om vad jag anført rörande dessa fall. Det är möjligt, att denna punkt har blivit utskrivnen på sådant sätt, att det icke klart framgår, att det som var beklagligt var, att utskottet icke fick kännedom om dessa fall.

Nu säger den siste ärade talaren, att man borde kunna vänta, att en motionär skulle vara beredd att på en gång i ett sammanhang stå upp i utskottet och i detalj redogöra för saken, och även av andra talare har jag fått ovet för den sakens skull. Jag skall då be att få säga, hur det förhåller sig.

Jag har icke varit i riksdagen så länge som herr Magnusson i Kalmar och hoppas, att jag icke blir det heller. Han känner mycket bra till praxis och de regler, som gälla här. Jag är tredje eller fjärde suppleant i andra lagutskottet. Jag satt för första gången i utskottet och hade kommit tillbaka från en utrikes resa, då det meddelades, att utskottet skulle behandla denna fråga, och herr Magnusson i Kalmar erbjöd mig att få sitta med på den frågan. Jag blev tillfrågad under behandlingen, hur det förhåller sig med de fall vi åberopat i motionen. Jag är visserligen medmotionär, men jag var icke beredd att redogöra för dessa fall. Jag begärde därför bordläggning åtminstone en gång, så skulle jag till nästa sammanträde komma med en utförlig redogörelse. Men då detta bordläggningsyrkande icke möttes med välvilja från vare sig det ena eller andra hållet och jag icke såg någon möjlighet att få bifall till yrkandet om att få frågan bordlagd, fann jag mig föranlåten att taga tillbaka bordläggningsyrkandet och inskränka mig till att yrka bifall till motionen. Det är möjligt, att herr Hagman och

andra skulle kunna ingå på en redogörelse i en sak som denna utan att ens veta om att frågan kommer före och i anledning därav i avsaknad av nödiga dokument men jag kunde det verkligen icke.

Så ber jag att få säga något med anledning av herr Bernhard Erikssons påpekande av att det är styrelserna för arbetshemmen, som skola i sista hand besluta om intagande av dessa försumliga familjeförsörjare. Nu är det så, att enligt 71 § fattigvårdslagen skall fattigvårdsstyrelse ålägga arbetskyldig att fullgöra arbete inom fattigvårdsanstalten eller att fullgöra det på annan ort. Endast under förutsättning att arbetskyldig hänvisas till arbetshem, kommer styrelsen för hemmet i tillfälle att pröva frågan om behörigheten av det av fattigvårdsstyrelsen meddelade arbetsföreläggandet. Jag tror, att även om det finnes en särskild styrelse för arbetshemmet i Stockholm, så torde fattigvårdsmyndigheterna hålla ihop som ler och långhalm, så att vad den ena beslutar, det frångår icke den andra. Det kan ju vara möjligt, att det ställer sig annorlunda för arbetshemmen på landsbygden, men vi få väl se, huru det även där kommer att utveckla sig.

Vidare är att märka, att det enligt 71 § är fattigvårdsstyrelsen, som är utrustad med befogenhet att ge arbetsföreläggande, och någon sådan befogenhet tillkommer icke styrelsen för arbetshem. I denna befogenhet ligger ett hot, och däri ligger också möjlighet till missbruk, trots att man nu bestrider det. Motionärerna ha dock velat avlägsna den möjligheten genom att överlämna avgörandet av frågan om arbetsföreläggande till länsstyrelsen. Då kan ju heller icke styrelsen för ett arbetshem hindra, att, sedan fattigvårdsstyrelsen givit arbetsföreläggande, fattigvårdsstyrelsen hos vederbörande polismyndighet jämlikt 72 § gör framställning om handräckning för den arbetskyldiges inställande till arbete. Jag tror, att jag till full evidens visat, att det förekommer övergrepp, och jag tror, att herr Hagman skulle få göra en ganska noggrann undersökning, och det skulle visa sig ändå, att mina exempel hålla streck. Det framgick av ett bland dem, att man häktat en person, fört honom landet runt och slutligen släppt honom, jag tror i Sundsvall. Det visar alltså, att icke någon styrelse för ett arbetshem kunde förhindra detta. Det är alltså en ändring i lagen, som påfordras, för att något dylikt skall förhindras eller möjlighet till dylikt icke skall förekomma. Beviljar polismyndigheten handräckning, innebär ju detta, att personen i fråga med våld ryckes från sin omgivning och under fängsel förflyttas till fattigvårdsanstalten eller till annan plats, som anvisats för arbete. Det är även att märka, att enligt fattigvårdslagen icke finns någon skyldighet att upprätta dessa arbetshem förrän efter ingången av år 1929. Det är alltså en avsevärd tid ännu, innan man kommer därhän, att alla dessa arbetshem äro utbyggda.

Ja, det skulle vara åtskilligt mer att anföra. Med hänsyn till att frågan emellertid nu är mycket debatterad och med hopp om att frågan faller framåt, skall jag icke uppehålla tiden vidare, men vill i alla fall vidhålla mitt yrkande, herr talman.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag ber endast att få säga ett enda ord till herr Kilbom. När herr Kilbom gör gällande, att polisen är kommunal tjänsteman och således indirekt lyder under fattigvårdsstyrelsen, tager herr Kilbom fel. Det är nämligen icke polisuppsyningsmännen, som styra om med den handräckning, som det här gäller, utan det är landsfiskalen, och landsfiskalen lyder under Konungens befallningshavande och står icke alls i något lydadsförhållande till fattigvårdsstyrelsen.

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Jag skulle icke ha besvärat kammaren, om icke herr Kilbom enträget uppmanat mig att begära ordet. Herr Kilbom frågade mig, om det är en motivering att lägga till grund för avslag

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.*

(Forts.)

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.

(Forts.)

å motionen, när utskottet säger, att en ändring även behöver företagas i 78 § 1 mom. Jag vill då säga herr Kilbom, att vi stödja icke vårt yrkande om avslag på denna omständighet, utan det har tidigare i utskottsmotiveringen klarlagts, varför vi gå på avslag. Om herr Kilbom vill, som jag hoppas herr Kilbom också gör, läsa rätt innantill, står det i det stycket: »Slutligen vill utskottet erinra, att ett genomförande av de utav motionärerna ifrågasatta lagändringarna skulle få till följd, att ändring jämväl erfordrades i ovan återgivna del av fattigvårdslagens 78 § 1 mom.» d. v. s. för den händelse kammaren skulle besluta om bifall till motionen, måste lagändring äga rum även i 78 § 1 mom. Det var icke något skäl, åtminstone icke för min personliga del, att yrka avslag på motionen, därför att man skulle behöva företaga ändring av en annan paragraf än de, i fråga om vilka motionärerna påyrkat förändringar.

Herr Kilbom har alldeles rätt, då han citerar utskottets utlåtande på sidan 7, där utskottets egentliga uttalande börjar. Det är åtminstone min personliga uppfattning, vad utskottet här säger, nämligen att »I likhet med motionärerna finner väl utskottet angeläget, att i fråga om såväl arbetstvång för försumlige försörjare som behandlingen av den i 73 § av fattigvårdslagen avsedda kategorien av understödstagare bestämmelser gälla av sådan innebörd, att de i gälligaste mån utesluta godtycke, partiskhet och bristande kompetens hos respektive beslutande myndigheter». Det är min personliga uppfattning, att lagbestämmelserna böra vara så avfattade, att ingen risk föreligger för kränkning av den personliga friheten, men, herr Kilbom, personligen har jag den uppfattningen, att det icke finns den risk, som motionärerna ha gjort gällande, för kränkning av den personliga friheten med nu gällande bestämmelser, och framför allt, det finns icke garanti för att icke ett sådant förhållande skulle kunna äga rum, om vi flyttade över beslutanderätten från fattigvårdsstyrelserna och polismyndigheterna till länsstyrelserna, ty trots allt, som herr Kilbom anför, om att polismyndigheterna skulle begå missgrepp, vill jag fråga honom, om detta är uteslutet för länsstyrelserna, framför allt om de få oriktiga meddelanden att basera sina beslut på. Äro länsstyrelserna fullständigt ofelbara, när det gäller handläggning av dessa ärenden, och polismyndigheterna och fattigvårdsstyrelserna de enda, som kunna fela?

Jag skall endast, herr talman, inskränka mig till några repliker till herr Kilbom. Herr Kilbom sade, att kammaren troligtvis kommer att taga utskottets förslag. Ja, jag hoppas det, men det skulle bero därpå, sade herr Kilbom, att kammarens ledamöter icke åhört debatten. När herr Kilbom emellertid med litet animositet mot mig påstod, att jag med min karakteristik av reservationen underkänt kammarens möjlighet att läsa innantill, så undrar jag, om icke hans påstående, att utskottets förslag kommer att bli kammarens beslut, därför att kammarens ledamöter icke åhört debatten, är lika mycket att underkänna kammarmedamöternas möjlighet att läsa innantill i den motion, som herr Kilbom skrivit under, och framför allt den »sakliga» reservation, som är bifogad utskottets utlåtande. Dem har väl ändå kammarens ledamöter möjlighet att läsa och att därpå grunda sitt beslut i frågan.

Herr Kilbom riktade sedan en förebräelse mot mig, därför att jag gått till fattigvårdsbyråkratien, som han uttryckte sig, för att inhämta vissa uppgifter. Herr Kilbom får ursäkta mig, att jag icke frågade honom, innan jag gick och hörde mig för en smula hos de personer, som ändå besitta sakkunskap, då det gäller denna lags tillämpning för att taga reda på hur de uppfattade förhållandena. Det skall herr Kilbom för övrigt förebrå mig, att jag går och gnider mig mot byråkratien, herr Kilbom, som skrivit under en motion, som har till syfte att just överlämna åt denna byråkrati att fatta beslut i sådana saker, som nu avgöras av ett organ, som vilar å demokratisk grundval! Jag tycker, att om herr Kilbom tänkte på detta, skulle han akta sig för att slunga fram

en sådan förebräelse, som att man går och gnider sig mot byråkratien. För närvarande har, som sagt, fattigvårdsstyrelsen att handlägga dessa spörsmål. Fattigvårdsstyrelsen väljes på den demokratiska rösträttens grund, och vi ha sålunda inflytande, då det gäller tillsättandet av denna styrelse. Äro vi icke belåtna med den, välja vi en annan, men herr Kilbom, hur skola vi kunna ha något inflytande vid tillsättandet av länsstyrelsen? Vi få allt finna oss i andra bestämmelser, när det gäller det organets sammansättning.

Jag skall slutligen endast säga ett par ord till herr Molander. Jag tänkte göra det i mitt förra anförande, men jag underlät det med hänsyn till att jag tycker, att herr Molander är en mycket beskedlig man, och att jag tycker, att det är synd, att han skall behöva stå för den reservation, som jag givit den karakteristik, som jag gjort. Jag må säga, att jag tycker fortfarande, att det är synd, att herr Molander skall behöva göra det. Jag måste även ge herr Molander en komplimang för hans anspråkslöshet, då det gäller hans fortsatta utövande av riksdagsmannaskapet, som han ju icke hoppas skall bli så långvarigt. Även för hans uppfattning i det avseendet måste jag ge honom min komplimang.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Jag har den äran att vara ordförande i ett ganska stort fattigvårdssamhälle, nämligen Gävle stad. Där finns ganska mycket folk av den kategori, varom det här är fråga, och jag har sålunda litet erfarenhet på detta område.

Jag vill till en början instämma i vad herr Magnusson i Skövde, jag menar herr Magnusson i Kalmar, nyss sade. Jag fick också det intrycket av den föreliggande motionen, att det var en reaktionär tendens, som låg bakom förslaget att gå ifrån den demokratiskt sammansatta fattigvårdsstyrelsen, som har ansvaret för detta inför fattigvårdssamhället, och överflytta dess funktion i detta avseende å ett ämbetsverk. Jag tycker, att jag kan vädra litet reaktion däri.

Nu vill jag säga, att när man skall bedöma en försumlig familjeförsörjares förhållanden, är det så ofantligt många saker, som man måste tänka på. Det är hans uppväxttid, det är de förhållanden, under vilka han lever o. s. v. Det kan ingen annan göra än den, som lever vederbörande mitt inpå livet, såsom fattigvårdsstyrelsen gör. Vilken skillnad blir det icke, om allt detta skall framhållas i papperen och skickas över till Konungens befallningshavande. Var och en, som har någon erfarenhet, måste få klart för sig, att det är nödvändigt med den personliga kontakten med varje individ för att man skall kunna göra ett rätt bedömande, och det kan fattigvårdsstyrelsen göra bättre än Konungens befallningshavande.

Herr Magnusson i Kalmar påpekade, att om icke fattigvårdsstyrelsen passar samhället, kan man göra sig av med den. Det är ett sätt. Jag skall emellertid be att få framhålla en sak till, nämligen att om fattigvårdsstyrelsen har förfarit på det hemska sätt, som här nu i sju fall har utmålats, har vederbörande, som blivit förorättad, rättighet att anföra klagomål, över själva handräckningsförfarandet nota bene, hos Konungens befallningshavande. Ja, då är man ju i alla fall hos Konungens befallningshavande, som har saken inom sin domvärjo. Det har här anförts såsom motiv för motionen endast dessa fall, då fattigvårdsstyrelsen har förfarit oriktigt. Nåväl, då kan man ju gå till Konungens befallningshavande och överklaga handräckningsförfarandet. Då är ju herr Molander i alla fall där, han vill vara, och det behövs ingen ändring i saken.

Eftersom herr Eriksson i Grängesberg refererade till att han hade en medkamrat i kammaren, som var ledamot i direktionen för det nu fungerande arbetshemsförbundet, och jag är denne, skall jag be att i alla delar få vitsorda vad han hade att säga beträffande denna direktion och dess arbetssätt.

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)*

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
fattigvården.
(Forts.)

Till slut ännu en sak. Nu ligger frågan i alla fall ganska klar. Det är en enda reservant i utskottet, nämligen motionären själv. Alla de andra äro emot förslaget. Herr Kilbom har förklarar, att han icke tror, att det skall bli något annat beslut än bifall till utskottets hemställan. Skola vi då icke sluta denna debatt, som förefaller ändamålslös? Vi ha flera hundra andra motioner att behandla under riksdagen. Saken är klar, så vitt jag förstår.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Molander**: Jag skall endast be att få tacka herr Magnusson i Kalmar för den komplimang, som han framförde till mig med anledning av att jag skulle vara särdeles beskedlig, och med anledning av att jag sade mig hoppas att icke behöva vara riksdagsman så länge som han, nämligen i femton år. Det är dock möjligt, att herr Magnusson i Kalmar icke fullt uppfattade meningen av vad jag därmed åsyftade. Det var nämligen, att om man litet var här skulle komma att fälla sådana omdömen, som han har gjort beträffande min reservation, sedan man varit riksdagsman i femton år, hoppades jag på grund därav, att jag icke skulle behöva bli här så länge som han varit här.

Herr **Kilbom**: Jag kan icke tillmötesgå herr Holmströms i Gävle önskan om att vi genast skola avsluta debatten. Jag uppfattade för övrigt hans önskan såsom riktad till hans meningsfränder. Det har från det hållet varit fem talare uppe inklusive herr Holmström — jag gör honom den äran att räkna honom hit — trots att det står ett enhälligt utskott mot en enda fattig reservant. Är det känslan av att ni äro svaga, eller varför äro ni så ivriga att uppträda?

Emellertid skulle jag vilja säga till herr Magnusson i Kalmar, som dock fått intuition att säga en kvickhet, som han f. ö. icke hunnit ordentligt tänka ut, och som han följaktligen icke fångade något skratt med, att jag är honom mycket tacksam för hans bekräftelse, då han sade, att herr Kilbom hade alldeles rätt i, att icke allt är riktigt å detta område, men, tillägger herr Magnusson i Kalmar, enligt nuvarande bestämmelser kunna inga övergrepp äga rum. Saliga äro de troende, heter det. Det är ju möjligt, att herr Magnusson tillhör dem, som med lätthet komma igenom nålsögat — det vet man icke så noga — men jag undrar, om de där sju fallen, som herr Molander nyss anfört, och som kunna sju gånger sjudubblas, ändå icke bevisa något.

Vidare vill jag ännu en gång anföra, att vi ha icke anfört länsstyrelserna, därför att de äro felfria, vi ha anfört dem därför, att vi icke ha någon annan myndighet. Domstol är i och för sig en bättre sak, men det tar för lång tid, och det voro vi medvetna om. Om det emellertid bara är den punkten, som vi strida om, om det alltså är riktigt, att vi skola ha en annan myndighet än polisen, varför föreslå icke herrarna själva något utan hänga upp er på det formella?

Jag är f. ö. synnerligen tacksam för det kraftiga underkännande, som länsstyrelserna i dag fått. I fjol, då jag tillät mig att säga ett par hjärtats innerligt kända och det tänkta ord om länsstyrelserna, hade pipan ett något annat ljud. I dag är det emellertid enhetsfront mot länsstyrelserna från herr Magnusson i Kalmar — min vän Paulsen är tyvärr också med och herr Bernhard Eriksson — ända fram till herr Holmström i Gävle, som fattade herr Magnusson i Kalmar så, att han helst ville instämma med — herr Magnusson i Skövde.

Herr Magnusson är förbittrad över att jag gjort anmärkning på att han endast hört den ena parten i denna sak, nämligen fattigvårdsstyrelserna. Ja, det finner jag naturligt, att herr Magnusson är, ty däri ligger ett erkännande från herr Magnussons sida av att han såsom s. k. arbetarrepresentant borde ha frågat dem, som bli föremål för fattigvårdsbyråkratins välgörenhet, nämligen de fattiga och hjälpbehövande. Det tycker jag borde ha legat så uppenbart för en arbetar-

representant, att det är nära nog genant, att det här skall behöva påtalas. — *Ang. ändring i vissa delar av lagen om fattigvården.*
(Rop på proposition.) Den kommer om ett ögonblick!

Herr Holmström i Gävle frågade, hur vi kunde ha något förtroende för Konungens befallningshavande. Jag undrar, om herr Holmström alltid är lika mistrogen, då någon myndighet efter på papperet gjorda frågor och svar skall avgöra sådana saker som de vi här diskutera. Då får han vända sig närmast till herr Bernhard Eriksson, ty ett av dennes kraftigaste skäl mot motionen var, att styrelserna för arbetsstugorna skulle kunna korrigera missgrepp genom fattigvårdsstyrelsernas svar å en mängd på papperet framställda frågor. Om enligt herr Bernhard Eriksson styrelserna för arbetshemmen kunna efter på papperet avgivna svar rättvist avgöra saken, varför skall då Konungens befallningshavande icke kunna göra det, förutsatt nämligen, att Konungens befallningshavande har något sinne för social rättvisa? Har den icke det, då är det icke vårt fel, utan då är det snarare herrarnas.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Molander, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 151 ja mot 9 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckta motioner om beredande av ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag m. m.

Ang. ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag m. m.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade hänvisats två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen nr 52 i första kammaren av herr Strömberg m. fl. och nr 134 i andra kammaren av herr Andersson i Igelboda m. fl., däri hemställts, att riksdagen måtte antaga de motionärerna framlagda förslag till

lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862;

lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

lag om ändrad lydelse av §§ 33 och 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862; samt

lag om ändrad lydelse av §§ 35 och 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Ang.
ersättning åt
innehavare av
kommunala
förtroende-
uppdrag m.m.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen med anledning av förevarande motioner måtte för sin del antaga i utlåntagendets intagna förslag till

1:o lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 (nr 13);

2:o lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 (nr 14);

3:o lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 (nr 33);

4:o lag om ändrad lydelse av §§ 33 och 40 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 (nr 15); samt

5:o lag om ändrad lydelse av §§ 35 och 42 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 (nr 58).

Vid utlåntagendets voro följande reservationer:

av herrar *von Geijer, Stendahl, Starbäck* och *Gustafson* i Kasenberg, som yrkat, att utskottet måtte avstyrka motionerna utom i vad de avsågo ändring av § 34 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm;

av herrar *Per J. Gustafsson* och *Svensson* i Grönvik, som förklarar sig anse, att utskottet bort avstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna;

av herr *Dahl*, som hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande motioner ville för sin del antaga i reservationen intagna förslag till lagar om ändring i ovanberörda förordningar; samt

av herr *Bäckström*, som likaledes framlagt särskilda lagförslag i nu föreliggande ämne.

I sistnämnda reservation hade herrar *Elof, B. Andersson* och *Jansson* i Edsbacken instämt.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Larsson* i Västerås: Herr förste vice talman! I avseende å föredragningssättet av konstitutionsutskottets förevarande utlåtgående tillåter jag mig hemställa, att utlåtgandet föredrages punktvis, att vid behandlingen av punkt 1:o först föredragas utskottets däri intagna lagförslag, vart och ett för sig, och, där så erfordras, paragrafvis, att vid föredragningen av det första lagförslaget, § 19, debatten må röra sig om utlåtgandet i dess helhet, att lagtexten icke må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres, samt att sedan lagförslagen blivit genomgångna utskottets hemställan måtte föredragas.

Denna hemställan bifölls.

Det av utskottet under punkten 1:o upptagna förslaget till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

För § 19 hade utskottet föreslagit denna lydelse

§ 19.

Mom. 1. Där sådant finnes av behovet påkallat, äger kommunen rätt besluta, att ledamot av kommunalnämnden och utsedd ledamot av annan kommunalstyrelse, nämnd eller beredning, ävensom revisor, varom i § 72 sägs, skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i kommunens angelägenhet inom kommunen åtnjuta gottgörelse av kommunens medel i form av dagtraktamente

med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Kommunen må ock kunna besluta, att, där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, reseersättning skall till ledamoten eller revisorn utgå. Denna ersättning må icke överstiga belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, samt avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen av person, som i första stycket sägs, må, om kommunen så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 2. Jämte gottgörelse, som enligt mom. 1 beslutas, samt ersättning för kostnader för skrivmaterialier, postporton och annan dylik utgift, som för uppdragets fullgörande kräves, må efter kommunens bestämmande för det med uppdraget förenade besvär utgå arvode till sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor, varom i mom. 1 förmåles. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålets omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

Mom. 3. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efter rättelse.

Mom. 4. Sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar till innehavare av uppdrag, som i denna paragraf omförmåles, må icke överstiga vad kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver.

I det av herr Bäckström reservationsvis framlagda motsvarande lagförslaget hade åt paragrafen givits följande avfattning:

§ 19.

Mom. 1. Där sådant finnes av behovet påkallat, äger kommunen rätt besluta, att ledamot av kommunalnämnden och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, ävensom revisor, varom i § 72 sägs, skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i kommunens angelägenhet inom kommunen åtnjuta gottgörelse av kommunens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Kommunen må ock kunna besluta, att, där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, reseersättning skall till ledamoten eller revisorn utgå. Denna ersättning må icke överstiga hälften av belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, ej heller överstiga avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen av person, som i första stycket sägs, må, om kommunen så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 2. = utskottets förslag.

Mom. 3. = utskottets förslag.

Mom. 4. = utskottets förslag.

Ang.
ersättning åt
innehavare av
kommunala
förtroende-
uppdrag m.m.
(Forts.)

Ang.
ersättning åt
innehavare av
kommunala
förtroende-
uppdrag m.m.
(Forts.)

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr Björkman: Herr förste vice talman! Såsom det är i kammaren känt, har första kammaren i dag fattat positivt beslut i denna fråga, och det vore då att uppföra sig ungefär som i den nyss slutade fattigvårdsdebatten, om jag nu skulle lägga mitt anförande så, som jag under dagens lopp tänkt mig att det skulle passa, därest vi ännu icke visste, huru utgången i kammaren skulle bli.

Jag vill emellertid icke underlåta att säga, att de betänkligheter, som jag förra riksdagen uttalade i frågan, vidhåller jag ännu. Dessa betänkligheter äro naturligtvis uppvisade nu i första kammaren, och röstsiffrorna och den där förda diskussionen visa, att frågan där varit föremål för stor tveksamhet. Denna tveksamhet synes mig hava givit sig uttryck i konstitutionsutskottets utlåtande, där mot den ena halvan av utskottet står en halva utskottsreservanter, delade på olika linjer. Vad har då vållat denna stora tveksamhet? Jo, jag förstår så väl, att det är därför att det nu är fråga om att rubba på en princip, det första rubbandet på den grundprincipen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade. Det första rubbandet, säger jag. De summor, som det här gäller, kunna synas icke vara stora, men när väl en gång den första bräschan skjutits, lär det nog bli så, att det så småningom icke blir så små belopp, utan det kommer att heta, att här gäller att få *skälig* ersättning för uppdrag, som förut varit oavlönade.

Det har sagts i debatten förra året — och antagligen har detsamma sagts i år i första kammaren — att det redan nu göres undantag från lagen, att man vid sidan av lagen gått på den vägen, som nu skulle bli lagfästad. Jag vill då säga, att det kan vara en hel del fall, där så skett, men därvidlag finns möjlighet att överklaga. Dessutom tror jag, att dessa fall i huvudsak varit sådana, där det gällt ersättning för ett verkligt uppdrags utförande.

Det har också pekats hän på att det finns en del motsvarande uppdrag, som det redan nu finnes möjlighet att ge arvode för, dagtraktamente etc. Jag nämner taxeringsnämndsuppdragen, pensionsnämndsuppdragen, hästuttagningsnämndsuppdragen. I dessa fall är karaktären på uppdraget delvis helt annan. Taxeringsnämndernas mera intensiva arbete, pensionsnämndernas arbete med att mellan sammanträdena ha med en hel del enskilda att göra och hästuttagningsnämndernas resor i orterna, vilka resor äro av helt annan natur än när en person, som det här gäller, reser till sammanträdesorten för att där fullgöra sitt uppdrag. Dessutom tillkommer härvidlag, att dessa uppdrag, som man nämner såsom bevis på nödvändigheten av att fastställa arvode, äro, kan man säga, mest till för fyllande av statsuppgifter och sålunda av annan natur.

Jag vidhåller, som sagt, fortfarande de betänkligheter, som förut anförts, och jag vågar tro, att det vore en olycka att slå in på en annan väg än den vi nu gått, då det har visat sig att för utförande av uppdrag någon ersättning icke behövs, utan uppoffring av tid och arbetskraft skett med hänsyn till det stora intresse, som vederbörande haft, bundna som de äro, av lokalpatriotism och önskan att gagna saken. Den tankegången har jag icke funnit på något sätt hava blivit rubbad av det demokratiska genombrottet, utan det har varit samma iver hos olika intressegrupper att få fram sina män att svara för de åskådningar, som de gjort till sina. De tider, som vederbörande, i vilken anspråkslös ställning han än är, ägnat åt detta arbete, har förlagts till söndagar, helgdagar etc., som äro lättare tillgängliga än andra dagar, och uppdelas uppdragen på flera intresserade händer, behöver tungan ej kännas så överhängande.

Jag tror, att det också varit lyckligt, om man i denna fråga avvaktat en ytterligare utredning från Kungl. Maj:ts sida, så att man icke, såsom nu kanske blir fallet, mera i blindo kommer att fatta vissa beslut. Kungl. Maj:t skulle då kunnat noga väga mellan de olika möjligheterna och skulle säkerligen kunnat

komma med ett förslag, som rätt bot på vad man förra året i debatten kallade för Jukkasjärvisvärigheterna, och lagt fram ett sådant förslag, att det kunnat antagas utan att rubba den principen, att förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, och den åskådningen, att enskilda medborgares intresse är så stort, att de utan vidare vilja för samhället offra sig själva och sin arbetstid.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr von Geijer m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

*Ang.
ersättning åt
innehavare av
kommunala
förtroende-
uppdrag m.m.
(Forts.)*

I detta yttrande instämde herr *Gustafson* i Kasenberg:

Herr *Larsson* i Västerås: Herr förste vice talman! Då den förste ärade talaren nu i enlighet med herr von Geijers reservation yrkat avslag på de föreliggande lagförslagen, så nödgas jag trots den långa debatt, som nyss ägt rum i kammaren, säga några ord, men jag lovar att försöka fatta mig så kort som möjligt.

Kontentan av herr Björkmans anförande var, såsom kammaren torde finna, att några lagbestämmelser i det här syftet icke äro av behovet påkallade. Beträffande behovet av de i utlåtandet föreslagna lagändringarna torde detta enligt min mening få anses konstaterat därav, att riksdagen redan år 1918 ansåg sig böra begära utredning och förslag i syfte att tillgodose detta behov. Den sedermera i anledning av riksdagens begäran verkställda utredningen har också ytterligt klart ådagalagt behovet av en lagstiftning, som i vidare mån än som hittills varit fallet medger ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. De uppgifter, som i och för utredningen införskaffats, utvisa nämligen, att kommunerna i mycket betydande omfattning sett sig nödsakade att vid sidan av lagen besluta ersättning till olika slag av uppdragsinnehavare i förtroendeställning. Det framgår, bland annat, av dessa uppgifter, att ersättning olagligen beviljats till kommunalstämmans ordförande i 273 kommuner, d. v. s. i ej mindre än 11 % av landskommunerna, med belopp, varierande mellan 67 och 700 kr. Vidare till kyrkovärdar i 114 kommuner och ombud vid mantalsskrivningarna i 47 kommuner. Vidare till revisorer i 46 kyrkliga och 41 borgerliga kommuner. Beträffande ledamöter i kommunalnämnder, fattigvårdsstyrelser, valnämnder, nykterhetsnämnder, biblioteksstyrelser och fosterbarnsnämnder har även ersättning beviljats i enstaka fall. Komma vi sedan till kommunalstämmas resp. municipalstämmas ordförande i köpingar och municipalsamhällen, finna vi, att i drygt en femtedel av köpingskommunerna och nära en sjundedel av municipalsamhällena ersättning lämnats till ordföranden. Vidare har ersättning lämnats till hälsovårdsnämnd samt i mindre mån till kommunal- resp. municipalfullmäktiges ordförande, revisorer ävensom till styrelser för vattenlednings- och belysningsverk.

Vidare, för att också nämna några siffror ifrån städerna, finner man, att arvode till drätselkammarens ordförande i 11 städer lämnats med belopp mellan 50 och 2,400 kronor, och att till en verkställande ledamot förekom i 2 städer arvode med resp. 3,000 och 1,000 kronor. Vidare ersättningar till revisorer, styrelser för tekniska verk och badhus m. fl. nämnder och styrelser.

Jag skulle kunna fortsätta med dessa siffror litet längre, men jag skall icke göra det. Att ett verkligt behov av denna lagstiftning föreligger, torde vara tillräckligt styrkt därigenom, att kommunerna trots det att lagen icke medger dylik ersättning ändå i så stor omfattning tvingats till beslut om att ge sådan. Med den utveckling, som den kommunala verksamheten tagit, sedan dessa uppgifter lämnades, torde behovet av lagstiftning i här ifrågakvarande syfte icke hava minskats utan tvärtom gjort sig alltmera kännbart.

Nu har man också — och det gjorde även den förste ärade talaren — i någon mån riktat anmärkningar mot lagarnas avfattning och ansett det vara bäst att

Ang.
ersättning åt
innehavare av
kommunala
förtroende-
uppdrag m.m.
(Forts.)

vänta, till dess Kungl. Maj:t får taga frågan under förnyad omprövning och komma fram med nytt förslag. Ja, jag ber då att först få erinra om att de nu av utskottet tillstyrkta lagändringarna äro i huvudsak desamma, som av de sakkunniga föreslagits och som förelågo i Kungl. Maj:ts proposition vid förra årets riksdag. Frågan har alltså varit föremål för utredning av en kommitté av s. k. sakkunniga och därefter prövats av Kungl. Maj:t, som framlagt förslag i ämnet, vilka vid förra riksdagen, såsom bekant, föllo.

Beträffande lagarnas avfattning torde det vara skäl i att påpeka, att det här icke är fråga om att genom denna lagstiftning påtvinga kommunerna några utgifter för ifrågavarande ändamål. Förslagen lämna, såsom synes, kommunerna full frihet att själva pröva och besluta, huruvida ersättning skall utgå eller icke. Vidare är möjlighet för kommunen att besluta ersättning, såsom det framgår av de föreliggande förslagen, medgiven endast inom vissa av lagen mycket snävt uppdragna gränser. Behovet av ersättning skall prövas i varje särskilt fall, liksom också, om behov föreligger, storleken av den ersättning, som skall lämnas.

Utskottet har icke, såsom det angivits i en reservation av ett par ledamöter i utskottet, som också yrkat avslag, skärpt bestämmelserna. Därmed syfta de väl på att utskottet skulle ha gjort friheten större för kommunerna, än Kungl. Maj:ts förslag förra året innefattade. Så är ingalunda förhållandet, utan utskottet har tvärtom genom de tillägg i formuleringen av paragraferna, som äro gjorda, ytterligare velat rikta kommunernas uppmärksamhet på angelägenheten av att just pröva behovet av ersättning i varje särskilt fall.

De olika slag av ersättning, som här kunna komma i fråga, äro ju, som kammarerna finner, dagtraktamenten, resekostnadsersättning och arvode. Dagtraktamenten kunna icke utgå, enligt vad som föreslagits, med högre belopp än 5 kronor för varje sammanträdes- eller förrättningsdag och kunna endast beviljas till, som det heter i författningen, ledamot av kommunalnämnden och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning ävensom revisor, som deltagar i sammanträde eller förrättning i kommunens angelägenheter. Här emot har man sökt göra gällande, att det kan vara fara för att kommunerna skulle missbruka denna rätt att bevilja dagtraktamenten. För min del är jag livligt övertygad om att något missbruk i detta avseende icke kommer att äga rum, på den grund att, om och när det är möjligt att hålla sammanträde på sådan tid, att arbetstiden icke behöver eftersättas och vederbörande sålunda icke åsamkas större eller mindre förluster, kommer det också att ske, och något dagtraktamente kommer i dylika fall säkerligen icke att beviljas. Men i många fall kan det icke undvikas, att mycken tid kommer att eftersättas, och då böra kommunerna hava denna lilla möjlighet att bevilja ersättning. Det är väl för övrigt ingen som på allvar tror, att endast för att erhålla ett dagtraktamente av 5 kronor skulle vederbörande åtaga sig eller eftersträva det ena eller andra uppdraget. Ånej, det förhåller sig nog på det sättet, och det vill jag säga till herr Björkman också, att, åtminstone så långt min erfarenhet sträcker sig, det varit intresset för kommunens angelägenheter, som härvidlag varit avgörande, och detta torde även komma att bli fallet, om dessa lagändringar antagas. Men hur stort intresset än må vara, kan en person, som befinner sig i mindre goda ekonomiska omständigheter, icke offra huru mycket som helst i ekonomiskt avseende utan att ha utsikt till att få åtminstone någon liten ersättning. Sålunda kan jag icke se, att man behöver vara rädd för att denna rätt att bevilja dagtraktamente skall komma att missbrukas.

Så ha vi reseersättningen. Sådan kan beviljas till de nyss nämnda ledamöterna endast om det ställe, där sammanträdet hålles, är beläget på större väglängd än 5 kilometer från vederbörandes hemvist, och denna ersättning får icke överskrida belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega samt avgiften

för tredje klassens vagn på järnväg och för en salongsplats på fartyg, alltså samma bestämmelse, som vi redan förut ha i våra kommunallagar beträffande reseersättning.

*Ang.
ersättning åt
innehavare av
kommunala
förtroende-
uppdrag m.m.
(Forts.)*

Här ha reservanter inom utskottet yrkat på en liten förändring i bestämmelserna rörande denna reseersättning. Herrar Bäckström, E. B. Andersson och Jansson i Edsbäcken yrka nämligen, att reseersättningen icke skall utgå med mer än hälften av lägsta skjuts- och åkdonslegan, detta i syfte att förhindra befarat missbruk i detta avseende. De ha resonerat som så, att vederbörande mången gång kan färdas på cykel eller taga sig fram på annat billigt sätt. Enligt min uppfattning är det alldeles uppenbart, att kommunerna i dylika fall, då man vet, att dessa möjligheter föreligga, icke komma att bevilja någon reseersättning. Jag skall senare återkomma till denna punkt och skall nu övergå att nämna något om arvodena.

Arvode kan endast givas åt sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor. Arvodet skall bestämmas för högst ett år i sänder, och för att dylikt arvodesbeslut skall bliva giltigt skall det godkännas av Konungens befallningshavande. Alltså hava vi här beträffande dessa arvodesbeslut en garanti däri, att besluten skola underställas Konungens befallningshavande för godkännande. De stadganden, jag här i korthet redogjort för, gälla landskommunerna, men samma stadganden gälla i tillämpliga delar även för stadskommunerna.

Slutligen må det också erinras om att ledamot av stads- eller kommunalfullmäktige icke i denna sin egenskap kan tillerkännas vare sig dagtraktamente eller arvode, och reseersättning kan endast medgivas kommunalfullmäktigeledamot, vars hemvist är beläget över tio kilometer från sammanträdeslokalen. Jag nämner detta därför, att resonemanget om dessa bestämmelser nästan synes gå ut på att det här skulle vara fråga om att giva alla kommunala förtroendemän ersättningar.

Nu kan jag för min del icke finna annat, än att de gränser, inom vilka en kommun äger rätt att besluta ersättning, äro så försiktigt dragna, att något missbruk från kommunernas sida icke gärna med fog kan befaras.

Hur skulle det nu ställa sig, om kammaren i olikhet mot första kammaren skulle avslå de föreliggande förslagen? Ja, det skulle säkerligen ställa sig på det sättet, att kommunerna skulle fortsätta, kanske i ännu större utsträckning, med att olagligen bereda ersättning, därför att de finna, att detta är nödvändigt, om de skola kunna bedriva sin kommunala verksamhet på det sätt, som de själva finna lämpligt, nämligen genom att utnyttja det intresse, som finnes även hos mindre väl situerade medborgare i kommunerna, eller också, vilket icke är bättre, skulle resultatet bli det, att i kommuner, vilka ej vilja fatta olagliga beslut, mindre väl situerade medborgare, som eljest äro väl kvalificerade för både det ena och det andra uppdraget och som vederbörande beslutande representantförsamlingar gärna skulle önska få med i beredningar, nämnder och styrelser, bliva helt eller delvis utestängda. Vare sig det ena eller det andra eller båda dessa inträffar, kan jag för min del icke se, att detta är varken ur statens eller kommunernas synpunkt önskvärt.

Nu hoppas jag emellertid, att detta icke skall komma att hända utan att riksdagen i sin helhet kommer att godkänna den nu föreliggande lagstiftningen. I syfte att detta må bli fallet, då nu första kammaren godkänt utskottets förslag över hela linjen i samtliga författningsförslag blott med den lilla detaljändring, som innefattas i den av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen, och då det icke kan vara någon mening i att kamrarna, då man kommit så nära i sakfrågan, skulle fatta olika beslut och sedan försöka sig på någon sammanjämkning,

Ang.
ersättning åt
innehavare av
kommunala
förtroende-
uppdrag m.m.

(Forts.)

tillåter jag mig, herr förste vice talman, att vid den nu föredragna paragrafen yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som innefattas i den av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall icke närmare ingå på de olika meningar, som framkommit i fråga om ersättning för kommunala uppdrag, men jag skall giva det erkännandet, att om man tar hänsyn till våra kommuners olika ytvidd och andra olikartade förhållanden, är det ju åtskilligt som gör, att det är berättigat att giva ersättning i vissa fall. Jag tvekar icke att göra det medgivandet. Dock synes det mig, som om man i detta förslag går alltför hårt på den principen, att vad som utträttas för kommunen skall ske i form av ett betalt förtroendeuppdrag, och det har jag svårt för att få att riktigt gå i kugg, det få herrarna ursäktas. Däremot finner jag icke skäl i att göra opposition mot reseersättning, där avstånden äro stora mellan hemvist och förrättningsställe.

Då man ser på frågan, som den nu ligger till, kan man icke undgå att tänka på en annan fråga, som härmed har djupt och oskiljaktigt sammanhang, nämligen vår kommunalskattefråga. När vi för fyra år sedan fingo från Kungl. Maj:t ett förslag till ny kommunalskattelag, innehöll det många nymodiga bestämmelser, framför allt att jordbrukaren skulle betala en förhandsskatt för sin fastighet och sedan utgöra skatt för alla inkomster, som han hade. Jag karakteriserade då detta så, att blott för titeln att vara jordbrukare skulle vi betala en kommunalskatt, beräknad efter 6 % av taxeringsvärdet å våra fastigheter. Ingen vet i detta ögonblick, vilket förslag kommunalskattekommittén kommer med, och ännu mindre, vilket förslag Kungl. Maj:t och riksdagen till slut kommer att godkänna. Jag undrar ändå, om det icke vore skäl i att vänta en liten smula med att besluta och bestämma om sådana utgifter, som icke äro absolut nödvändiga, även om man nu får höra det vackra talet om att kommunerna själva få avgöra, hur de skola ha det. Ja, kommunalstyrelserna äro nog tämligen olika sammansatta, och jag tror icke, att detta är något riktigt kardinalskäl. Däremot finner jag det vara mycket ominöst, om de, som egentligen genomdriva besluten i respektive kommuner i fråga om kommunal ersättning, skulle, när vi här skola besluta om hur kommunalskatten skall utgöras, söka så mycket de kunna och i så hög grad som möjligt undandraga sig kommunalkontributioner. Jag syftar nu icke på skatteskolarna, men jag menar, att man skulle söka få lagen så avfattad, att man utan vidare så mycket som möjligt befriade från kommunalskatts erläggande dem, som besluta om hur mycket ersättning som skall ges för kommunala förtroendeuppdrag.

Jag tror icke, att det är så förfärligt hett med denna sak, att man icke skulle kunna vila på hanen så länge och lösa denna fråga i sammanhang med kommunalskattefrågan. Jag förklarar helt öppet, att om jag är ledamot av kammaren den gången, då kommunalskattefrågan skall lösas, kommer jag att utan minsta tvekan ställa mig på den ståndpunkten, att ersättning skall utgå för resor och möjligtvis också till dem som hava något mera krävande uppdrag än att vara vanliga kommunalfullmäktige eller ledamöter av nämnder eller dylikt. Men till dess jag fått se, hur man verkligen vill lägga utdebiteringen av kommunalskatten, tillåter jag mig att dröja, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herrar Gustafsson och Svensson i Grönvik avgivna reservation, d. v. s. avslag på utskottets hemställan.

Herr **Engberg**: Herr förste vice talman! I en i Stockholm utkommande, visserligen politiskt alldeles betydelselös men i alla fall rätt spridd tidning, som heter Svenska Dagbladet, förekom i fredags en ledande artikel under rubriken »Kommunal levebrödspolitik», i vilken artikel tidningen hemställde, att riksdagen måtte upprätthålla gamla goda traditioner och därför också avslå det

förslag, med vilket konstitutionsutskottet i år liksom i fjol framkommit i denna fråga. I artikeln säges det rent ut, att det är ett förslag, tillkommet för att giva levebröd åt vissa politiker.

Synpunkten är ju ganska karakteristisk för vissa grupper inom samhället och deras sätt att bedöma denna fråga. Det är därför glädjande, att första kammaren i dag genom sitt beslut givit ett grundligt underbetyg åt denna högförmäna ståndpunkt och synpunkt i denna fråga, och det är min övertygelse, att andra kammaren skall i år liksom i fjol gå fram efter den linje, som här äntligen skapar rättvisa.

Jag skall för min del inte mycket förlänga debatten. Men jag vill peka på att när det från högern, ifrån herr Björkman i Norrköping, med sådan styrka här har hävdats att det skulle gälla någon farlig princip, så är det just ifrån högerhåll, som vi år 1915 hade en motion, som på sätt och vis har legat till grund för den här frågans vidare utveckling. Det var herr Öbergs motion vid 1915 års riksdag, i vilken motion herr Öberg, ledamot av denna kammare och av högerpartiet på Norrlandsbanken, säger bl. a.: »Det kan därför inte annat än anses billigt och rätt, det kommunerna jämväl finge enahanda rättighet ersätta andra personer, som utföra deras göromål, såsom uppdraget att vara ledamöter i kommunalnämnden, fattigvårdsstyrelsen, revisionsuppdrag och för verkställande av utredningar, som ofta kräva en myckenhet arbete, vilket förorsakar en tidsspillan, som för den som är i en ekonomiskt beroende ställning är en avsevärd uppoffring. Lägges det i kommunernas egna händer att bevilja, såsom det i flera fall sker, är det enligt min mening ingen risk för att oförtjänt ersättning kommer att utgå, ty den stränga sparsamhet, som kommunerna ålägga sig, utgör tillräcklig borgen för ett väl avvägt och rätt användande av ett sådant medgivande.»

De grundsatser som herr Öberg på Norrlandsbanken här uttalat i sin motion år 1915 äro tvivelsutan både riktiga och sunda grundsatser, och de ha också lagts till grund för den framställning, som gjorts uti såväl Kungl. Maj:ts proposition i fjol som i motionen i år och i konstitutionsutskottets hemställan.

Det har vidare sitt intresse att påpeka, att när exempelvis år 1918 konstitutionsutskottet var enhälligt om det beslut i frågan, som blev grundvalen för riksdagens skrivelse, så stodo för detta beslut herr Sam Clason, herr von Geijer, herr K. J. Ekman, herr Magnusson i Tumhult m. fl. Högern var alltså 1918, när det gällde begäran om utredning och utformande av principerna för denna utredning, med på de linjer som där äro angivna, och som just ansluta sig till de tankar som herr Öberg på Norrlandsbanken i sin motion har utvecklat. Det är därför med en viss överraskning man ser den högerreservation, som nu är afgiven, och i spetsen för vilken står herr von Geijer, som år 1918 tillsammans med herr Magnusson i Tumhult, herr K. J. Ekman och herr Sam Clason och de andra voro med om dessa synpunkter.

Jag skall, herr talman, för min del inte förlänga debatten. Det är min övertygelse, att frågan nu är mogen, och att andra kammaren kommer att fatta ett beslut i överensstämmelse med vad som har skett i första kammaren. Jag ber därför att för min del få instämma i det yrkande, som framställts av herr Larsson i Västerås.

Herr Björkman: Herr Engberg har pekat på att högermän förfäktat andra uppfattningar under de föregående rådslagen i den fråga, som här är uppe, än jag nu. Jag vill då påpeka, att vare sig högermän eller andra förut haft en viss uppfattning i frågan, så är det frågans *nuvarande* läge, som jag vill bedöma, och jag anser att frågan som den legat förut har kunnat bedömas efter dåvarande förhållanden, innan vi kommit in på de kommunala förhållanden vi nu

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 13.

*Ang.
ersättning åt
innehavare av
kommunala
förtroende-
uppdrag m.m.
(Forts.)*

Ang.
ersättning åt
innehavare av
kommunala
förtroende-
uppdrag m.m.
(Forts.)

ha. För min del har jag inte tänkt på om det här är fråga om högeråskådning eller annan åskådning, utan jag har varit rädd för att vi skulle bryta en gammal svensk princip, och det är den, att man skall försöka rycka in alla goda medborgare i det kommunala arbetet utan någon tanke på ersättning. Den må nu vara en högeråskådning eller något annat, men jag anser mig kunna stå för den.

Herr Åkerlund: Jag beklagar visserligen att man skall gå ifrån den gamla regimen att de kommunala förtroendeuppdragen skola vara oavlönade. Men erfarenheten har lärt mig, att när en sådan fråga som denna kommit upp och man kommer med ett rimligt förslag, så gör man klokt i att taga detta. Det är min övertygelse, att, om vi förhålla denna sak, kommer en dag ett förslag som går ännu mycket längre. Och då kunna vi komma att stå i en vida sämre ställning än där vi stå nu. Därför nödgas jag för min del att vara med om det förslag som ordföranden i konstitutionsutskottet här har framlagt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i herr Bäckströms vid utlåtandet fogade reservation, dels ock på avslag å såväl utskottets förslag till ändring av berörda paragraf som vad i sådant avseende föreslagits i de uti ämnet väckta motionerna; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner § 19 i konstitutionsutskottets förevarande förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 i den lydelse, som föreslagits i herr Bäckströms vid utlåtandet fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets förslag till ändring av berörda paragraf som vad i sådant avseende föreslagits i de uti ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 100 ja mot 49 nej; och hade kammaren alltså godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits av herr Bäckström i hans vid utlåtandet fogade reservation.

Aterstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Härefter föredrogs *utskottets under punkten 2:o) upptagna förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.* Därvid yttrade:

Herr **Larsson** i Västerås: I anslutning till det nyss fattade beslutet rörande förordningen om kommunalstyrelse på landet tillåter jag mig hemställa, att kammaren även under denna punkt måtte godkänna den av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen.

Vidare anfördes ej. Sedan herr förste vice talmannen givit propositioner i ämnet, godkände kammaren det i herr Bäckströms reservation under punkten 2:o) upptagna lagförslaget.

Vid härpå skedd föredragning av *utskottets under punkten 3:o) upplagna förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862* anförde

Ang.
ersättning åt
innehavare av
kommunala
förtroende-
uppdrag m.m.
(Forts.)

Herr **Larsson** i Västerås: Även i denna punkt tillåter jag mig yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen.

Vidare yttrades ej. Efter av herr förste vice talmannen givna propositioner i ämnet blev det av herr Bäckström reservationsvis framlagda mot utskottets förslag svarande lagförslaget av kammaren godkänt.

Utskottets under punkterna 4:o) och 5:o) upptagna lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

§ 12.

Härefter förelåg till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om rätt för stadsfullmäktige att välja två vice ordförande.

Om rätt
för stadsfull-
mäktige att
välja två vice
ordförande.

I en inom första kammaren väckt till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 13, hade herrar *Boman*, *N. Persson* och *Antonsson* föreslagit, att § 32 i förordningen om kommunalstyrelse i stad skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»Stadsfullmäktige välja årligen bland sig en ordförande och en vice ordförande.

Efter särskilt beslut av stadsfullmäktige må även en andre vice ordförande väljas. Underrättelse om dessa val skall genom magistraten till Kungl. Maj:ts befallningshavande insändas»,

eller den lydelse, som konstitutionsutskottet funne skäligt föreslå.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte för sin del antaga följande

Förslag

till lag om ändrad lydelse av § 32 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att § 32 i förordningen om kommunalstyrelse i stad skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 32.

Stadsfullmäktige välja årligen bland sig en ordförande och en vice ordförande samt, där stadsfullmäktige så besluta, jämväl en andre vice ordförande.

Underrättelse om dessa val skall genom magistraten till Konungens befallningshavande insändas.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Reuterskiöld*, som inom utskottet yrkat, att motionen måtte av utskottet avstyrkas;

av herr *Fast*, som hemställt om avslag å motionen; samt

av herr *K. A. Westman*.

Om rätt
för stadsfull-
mäktige att
välja två vice
ordförande.
(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Fast: Herr talman! Jag ber om överseende för att jag i denna obetydliga fråga besvärar kammaren. Men jag brukar ju sällan uppträda, och det gör att jag kanske kan räkna med överseende för denna gång.

Jag anser nämligen att denna fråga är alltför obetydlig och oviktig för att man från riksdagens sida skall göra en ändring av kommunallagarna. Jag vill vidare säga, att de skäl man söker motivera denna lagändring med inte på mig ha verkat övertygande, visande att något verkligt behov av denna lagändring föreligger. Om jag går till motionärernas enda skäl, säges det bara, att »i de större städerna kan nuvarande bestämmelse vid mera varaktigt förhinder för ordförande eller vice ordförande tillfölje exempelvis sjukdom, riksdagsmannauppsdrag eller dylikt vålla avsevärda olägenheter».

Jag vill mot denna motionärernas enda motivering anföra, att under det förhållandet att både ordföranden och vice ordföranden före sammanträdet skulle ha förhinder, finns det, såvitt jag har mig bekant, i samtliga arbetsordningar för stadsfullmäktige i detta land innefattad en bestämmelse, som talar om hur vid sådana tillfällen skall förfaras, nämligen att den äldste till tjänsteåren öppnar sammanträdet och att man för tillfället väljer en ordförande.

Går jag sedan till utskottets motivering, måste jag säga att den ligger på ungefär samma plan som motionärernas. Man börjar där att åberopa som skäl för tillstyrkande av motionen, att denna motion väckts av erfarna kommunalmän i rikets två näst Stockholm största städer, och detta tar man till intäkt för att här föreligger ett verkligt behov. Jag skulle vilja ställa den frågan: Är det inte i allmänhet så, att det är ytterst erfarna och aktade män och kvinnor här i riksdagen, som väcka massor av motioner, men vilka till ungefär 98 procent — gudskelov, vore jag färdig att tillägga — avslås. Annars skulle vi lagstifta ihjäl den svenska riksdagen. Vad utskottet här framhållit är såvitt jag kan förstå inte något bärande skäl.

Vidare uttalar utskottet den förmodan, att »med hänsyn till de särskilda förhållandena inom vissa stadsfullmäktige-korporationer ett av tre personer bestående presidium i en del fall vore bättre lämpat att fylla de uppgifter i avseende å arbetets ordnande inom stadsfullmäktige, som enligt praxis eller uttryckliga föreskrifter i arbetsordningar merendels torde tillhöra presidiet».

Såvitt jag har mig bekant, torde det överallt i Sveriges städer, eller åtminstone i allmänhet, vara på det sättet, att en ordförandes arbete ligger enbart på honom själv. Något sådant förhållande, som finns t. ex. i den svenska riksdagen eller möjligen i Stockholms stadsfullmäktige, känner jag åtminstone för mitt vidkommande inte till. Ordförandens uppsdrag ligger ju till största delen i övervakandet av handlingarna och ärendena mellan sammanträdena, och då ordföranden får förhinder överlåtes detta övervakningsarbete helt och hållet på vice ordföranden. Jag tror att det ligger bättre på dessa två händer, än om man skulle splittra detta övervakningsarbete på ytterligare en hand.

Jag vill dessutom säga att de partipolitiska förhållandena ju äro så ofantligt olika. I somliga städer ha vi inte att räkna med mer än två politiska partier, i andra städer finns däremot tre eller fyra, ja, kanske flera politiska partier. Det finns städer som t. o. m. ha bondeförbundare i sin stadsfullmäktige-kår, åtminstone känner jag ett sådant fall.

I detta partisplittringens tidevarv torde det alltså bli en högst lovande utveckling man kommer in på, om man vill godtaga detta som ett skäl. Jag kan förstå att man från Malmös och Göteborgs sida har en viss önskan att komma i likformighet med Stockholms stad. Jag erinrar mig, hur här om dagen i denna kammare förste vice talmannen tjänstgjorde och lämnade ordet åt andra vice talmannen, som började sitt anförande med: herr förste vice talman — det gjorde

ett visst intryck. Jag vill inte neka till att något sådant skulle verka litet grand pampigt ute i städerna. Men något skäl kan jag inte anse att ens detta är.

Och vidare. Nu går man att genomföra denna bestämmelse för städerna, men man har inte sagt någonting om landet. Och hittills har det varit en angelägenhet för såväl riksdagen som konstitutionsutskottet att bibehålla en viss likformighet mellan förhållandena i stad och på land. Jag är övertygad om att om man nu tar denna lagändring, så måste det konsekvent leda fram till att riksdagen får vara beredd på att nästa år, eller om ett par år, gå in för ett liknande förfaringssätt, även då det gäller landsbygden. Ty precis samma skäl som här återopas för städerna gäller, med den tyngd de kunna ha, även i fråga om landsbygden. Det är för all del möjligt att man också är beredd att göra detta, men då frågar jag: varför inte lösa en sådan fråga i ett sammanhang, så att man inte gång på gång behöver rubba på dessa kommunallagar?

Jag minns, jag tror det var för ungefär två år sedan, då riksdagen gick med på att göra en rubbning i kommunallagarna, som föreföll mig rätt egendomlig. Den var föranledd av en liten demonstration av en grupp stadsfullmäktigeledamöter i Hjo. Man ändrade då kommunallagarna därhän, att det icke skulle vara $\frac{2}{3}$ utan en över hälften närvarande för besluts laglighet. Jag tror att de, som nu kunnat överblicka verkningarna av denna riksdagens förhastade ändring av kommunallagarna, måste se, att den lett till en fåtaligare representation av fullmäktige vid beslutens fattande. Jag kan inte inse att en sådan ändring varit tillräddig till följd av denna demonstration som inträffat i Hjo, nej, inte ens om den nästa gång skulle inträffa i Göteborg. Det kunde bli en högst lovande utveckling till ändring av kommunallagarna, om sådana små manövrer och demonstrationer, som inträffa litet var stans i våra bygder, skulle bli anledning till rubbning av dessa lagar.

Emellertid, vad som för mig är det enda bärande skälet, varför jag inte vill vara med om denna ändring av kommunallagarna, är, att jag anser, att denna fråga är alltför obetydlig för att man separat skulle gå och göra en sådan ändring. Det har varit på det sättet, att under en 3 å 4 år har man från konstitutionsutskottets sida utan något som helst bevekande avslagit högst befogade ändringsförslag i kommunallagarna under hänvisning till att man från riksdagens sida förväntade, att regeringen skulle effektuera den skrivelse, som från riksdagens sida avlåtits och vari man begärt att få en formell revision till stånd av kommunallagarna. Det skälet anser jag vara giltigt, icke minst då det gäller sådana här små mindre formella ändringar, som utan tvekan böra höras samman med den formella revisionen. För att icke något missförstånd skall uppkomma och för att jag icke skall behöva begära ordet en gång till, vill jag säga, att varför jag egentligen varit med om att biträda förslaget om ersättning för kommunala förtroendeuppdrag och icke ansett, att detta också kunde anstå till den revision, varom jag talat, det beror på att jag anser denna ändring vara en ändring verkligen i sak, en stor ändring, till vilken det är synnerligen lämpligt att riksdagen tar ställning, innan den formella revisionen kommer till stånd.

Då jag ser, att det finnes en ledamot av regeringen här närvarande, nämligen chefen för kommunikationsdepartementet, skulle jag verkligen vilja rikta en varm och enträgen maning till den nu sittande regeringen att den vad på den ankommer måtte göra vad som är möjligt att göra för att snarast möjligt åstadkomma denna formella revision av kommunallagarna. Det är ytterst trängande, att den kommer till stånd så fort som möjligt. Det råder i bygderna faktiskt ett olidlighetstillstånd till följd av de ändringar, som företagits av den svenska riksdagen. Att komplettera en äldre upplaga av t. ex. de svenska kommunallagarna med svensk författningssamling är ingen lätt uppgift för kommunalmännen i våra bygder, och dessutom äro förhållandena sådana, som var

*Om rätt för stadsfullmäktige att välja två vice ordförande.
(Forts.)*

Om rätt
för stadsfull-
mäktige att
välja två vice
ordförande.
(Forts.)

och en kan övertyga sig om genom studium av de svenska kommunallagarna, att åtskilliga punkter stå i verklig strid med varandra, och en stor del står kvar mera såsom föråldrade rudiment, som icke passa inom ramen för dessa kommunallagar. Jag har velat ställa denna maning till den nu sittande regeringen, då jag är övertygad om, att jag i detta avseende har tolkat den stora majoritetens av de svenska kommunalmännen uppfattning angående behovet av en snar formell revision av kommunallagarna.

Herr talman! Då jag anser, att denna fråga, efter vad jag anfört, är alldeles för liten för att gå fram med en separat lagändring i, utan att den mycket väl kan anstå, tills en formell revision kommer till stånd, så hemställer jag om avslag å såväl utskottets förslag som å den förevarande motionen.

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Då jag varit med om att biträda utskottets hemställan, skall jag be att få säga ett par ord med anledning av den ärade reservantens yttrande.

Jag skulle hava följt honom, om utskottets hemställan inneburit ett tvång för här ifrågavarande stadsfullmäktige att utse två vice ordförande, men den innebär ju ingenting annat än att man giver en rättighet, som kan tagas i anspråk, där behov föreligger, och som man kan underlåta att taga i anspråk, där intet behov föreligger.

Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, och jag tror, att min ärade vän herr Fast också vet lika bra som jag, att när herr Nils Persson i Malmö någon gång skriver under en motion, kan man vara övertygad om att det föreligger ett verkligt behov och att det icke är någon motion, som är förestavad av vissa rent formella hänsyn eller någon lust att demonstrera. När därtill kommer, att vid hans sida står en annan, konservativ stadsfullmäktigeledamot i Malmö och en från Göteborg, så tror jag, att däri ligger en fingervisning för ett verkligt behov på detta område.

För Malmö vidkommande är det känt och erkänt, att det en lång tid har varit av behovet påkallat att hava två vice ordförande, detta därför, att när exempelvis den ordinarie ordföranden samtidigt sitter i riksdagen, det mången gång kan inträffa, att det uppstår mycken svårighet att få ett presidium vid sammanträdet. Vad skulle det vara för rim och reson att vägra denna rättighet, vars missbruk ju näppeligen kan komma i fråga, och som, om den också toges i anspråk i så stor utsträckning som helst, icke kan innebära någon som helst olägenhet. Jag tycker det är obilligt, att sätta sig emot en sådan begäran.

Det skäl, som av herr Fast ytterligare anfördes, nämligen att frågan borde uppskjutas tills i samband med någon formell revision av kommunallagarna i allmänhet, det skälet tycker jag är föga vägande. För det första vet man icke, när en sådan revision kommer till stånd, och för det andra är det min övertygelse, att denna ändring är i och för sig så förnuftig, att den kommer att bibehållas och ingå i vilken revision som än kommer att äga rum.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman: Herr förste vice talman! Herr Engberg nämnde, att det var liksom en fingervisning för behovet av två vice ordförande, när herr Persson i Malmö och två högermän framfört motionen. Kan det bli en ytterligare fingervisning skall jag icke underlåta att falla för frestelsen att få stå åtminstone för en minut bredvid herr Engberg och ge min anslutning till hans åsikt i denna fråga. Vi hade samma åskådning i konstitutionsutskottet. Denna lilla fråga är så oändligt liten, och att bifalla förslaget är endast så att säga en artighet mot de två städerna, som kommit fram med frågan. Det är en bestämelse detta, som egentligen skulle kunna stå i deras reglementariska före-

skrifter. Å andra sidan har det visat sig absolut nödvändigt att ha en sådan bestämmelse, när man hör, att under visst sammanträde i en av dessa städer, vid förfall för ordföranden vice ordföranden kunnat få sitta tio timmar i sträck. Det är då svårt att, när det anmäles något dylikt, säga: nej, man behöver icke någon lagändring, det kan ordnas med att stadsfullmäktige kunna välja en tillfällig ordförande vid sammanträdet. Det är tveksamt, om detta är lagligt, och även om det är en stolt ordförande, som vet, att han orkar med det, och som sitter sina tio timmar, så har han obehaget, även om han kan le åt dem, som förskaffat honom detsamma.

Om rätt för stadsfullmäktige att välja två vice ordförande.

(Forts.)

Jag ber därför att utan vidare få yrka bifall till utskottets hemställan såsom en nödvändig sak, när frågan nu kommit upp.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 9, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock som yttrade: Herr förste vice talman! Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets förevarande utlåtande nr 9 måtte föredragas punktvis medelst uppläsning av endast kantrubrikerna, i den mån icke annat föredragnings sätt särskilt påyrkas.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 19 och 20.

Lades till handlingarna.

Punkten 21, angående Trollhätte kanal, föredrogs härpå; och yttrade därvid:

*Ang.
Trollhätte
kanal.*

Herr **Johansson** i Bro: Herr förste vice talman! Det kunde vara helt naturligt, att jag nu uppgåve striden emot vattenfallsstyrelsen, då statsutskottet har avstyrkt min motion, men det ligger dock icke så till ute på landsbygden, att detta låter sig göra. Striden kommer sålunda att fortsättas under kanske andra former, intill dess att vattenfallsstyrelsen ger oss rättvisa och ekonomiskt möjliga taxor.

På grund av ett samtal med en styrelseledamot i vattenfallsstyrelsen, som satte i utsikt fortsatta underhandlingar för ernående av samförstånd, skall jag emellertid för dagen icke alls gå in på frågan, men om dessa underhandlingar icke komma att leda till något resultat, ber jag, herr förste vice talman, få ge tillkänna, att jag i ett annat sammanhang kommer tillbaka till ärendet.

Herr förste vice talman! Jag har intet yrkande.

Ang.
Trollhätte
kanal.
(Forts.)

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Lübeck**: Herr förste vice talman! Alldeles frånsatt de åtgärder, som kunna komma att vidtagas i den av herr Johansson i Bro omförmälda frågan, tror jag man kan vara ense om att det är lämpligast att diskutera denna fråga i det sammanhang, där den rätteligen hör hemma, nämligen vid behandling av de motioner, som väckts i anledning av de bland annat av herr Johansson i Bro framförda önskemålen om ändringar i taxorna. Vad angår den strid, som har uppstått härom, och som enligt min mening har fått alldeles onödigt stora dimensioner, vill jag meddela herr Johansson i Bro som ett litet bidrag till den samförståndspolitik, som jag liksom han anser vara den lämpliga i detta avseende, att Kungl. Maj:t i senaste konseljen har beslutat uppdraga åt en del sakkunniga personer, dels tekniskt sakkunniga och dels så att säga lekmannaombud, att företaga en viss prövning av vattenfallsstyrelsens taxor särskilt vad angår landsbyggsdistributionen. Jag är viss att dessa sakkunniga liksom vattenfallsstyrelsen besjålas av önskan att söka bereda all den lättnad, som inom affärsmässiga gränser är möjlig, och att deras prövning skall leda till det av herr Johansson i Bro önskade samförståndet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 22—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna

§ 14.

Vid härfå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för teckning av aktier i Ostkustbanans aktiebolag biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 15.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

§ 16.

Vidare föredrogos vart för sig:

statsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen; och

andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om viss ändring av 10 kap. 72 § vattenlagen.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 17.

Härpå upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1, angående prisbelöning av hästar.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 36 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att minska ordinarie reservationsanslaget till understödjande av prisbelöningar av hästar och därav härflytande kostnader, nu 100,000 kronor, med 30,000 kronor, till 70,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner nämligen

a) nr 190 i första kammaren av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.*, vari hemställdes bland annat, att riksdagen måtte till understödjande av prisbelöningar av hästar och därmed förenade kostnader anvisa ett ordinarie reservationsanslag av 100,000 kronor; samt

b) nr 212 i andra kammaren av herr *Fjellman m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte till understödjande av prisbelöningar av hästar och därav härflytande kostnader anvisa ett oförändrat ordinarie reservationsanslag av 100,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionen I: 190 i vad rörde anslaget till prisbelöningar av hästar ävensom å motionen II: 212 minska ordinarie reservationsanslaget till understödjande av prisbelöningar av hästar och därav härflytande kostnader, nu 100,000 kronor, med 30,000 kronor till 70,000 kronor.

Vid denna punkt var fogad reservation av herrar *Hermelin, Elisson, Andersson* i Grimbo och *Silfverschiöld*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1924—1925 uppföra ordinarie reservationsanslaget till understödjande av prisbelöningar av hästar och därav härflytande kostnader med oförändrat belopp 100,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Hermelin: Herr förste vice talman! Frågan om prisbelöning av hästar kan synas icke vara av så stor omfattning, men jag vill dock ge mig in på en liten historik av förhållandena. Detta prisbelöningsanslag har tidigare intill år 1922 utgått med 184,000 kronor. Det har många år visat sig otillräckligt, varför önskemål framkommit att få detta anslag ökat, och man hade tänkt sig att genom införandet av totalisator få ytterligare medel för detta ändamål.

Ang.
prisbelöning
av hästar.

*Ang.
prisbelöning
av hästar.
(Forts.)*

På grund av det statsfinansiella läget i fjol fann sig chefen för jordbruksdepartementet föranlåten att föreslå en sänkning av detta anslag, 184,000 kronor, till 100,000 kronor, och detta visserligen med chefens för stuteriöverstyrelsen begivande. Han uttryckte dock tydligt, att det var en allvarlig fara förenad med en dylik nedsättning. Då väcktes emellertid här i kammaren av en högt aktad ledamot i kammaren, Cornelius Olsson i Berg, en motion att anslaget skulle gå ut med 184,000 kronor. Utskottet, som hade denna motion till behandling, kom dock med en tillstyrkan av Kungl. Maj:ts förslag å 100,000 kronor, och detta kanske förnämligast till följd av att tidigare vid samma riksdag beslut fattats om införande av totalisator, och man hade förhoppning att därigenom skulle beredas ökade medel till premieringar.

Nu kommer nuvarande chefen för jordbruksdepartementet och fortgår på den inslagna vägen. Han anser fortfarande, att det statsfinansiella läget är sådant, att man ytterligare behöver pruta ned detta icke tillräckliga anslag till 70,000 kronor, en nedprutning alltså med 30,000 kronor. I sin motivering anser han, att totalisatorsmedlen eventuellt kunna fylla beloppet till 100,000 kronor. Jordbruksutskottets majoritet följer därvidlag departementschefen och ger sig till freds med antagandet, att beloppet i sin helhet nog kommer att uppgå till minst 100,000 kronor. Men båda dessa belopp, såväl de 100,000 kronorna som de 184,000 kronorna, hava visat sig vara otillräckliga. Meningen har nog icke varit den, att genom totalisatormedlens inflytande man helt hastigt skulle avbryta anslagsvägen, utan meningen har från början varit den, att man skulle få ökade medel för själva hästpremieringen.

Då här nu föreligger motion om att beloppet skulle höjas till 100,000 kronor just på grund av den motiveringen, att det är i hög grad behöfligt och att man å andra sidan icke kan veta, huruvida de från totalisatorn influerna eller inflytande medlen oavkortade komma premieringsanslaget tillgodo — ty de kunna eventuellt enligt Kungl. Maj:ts bestämmande fördelas på andra för hästavelns befrämjande nödvändiga utgiftsposter — så tillåter jag mig, herr andre vice talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, vilken går ut på, att anslaget måtte bestämmas till 100,000 kronor eller samma belopp, som utgår för innevarande budgetår.

Under detta yttrande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr andre vice talman! Det är alldeles rätt, som den föregående ärade talaren upplyste, att anslaget 1922 utgjorde 184,000 kronor. För 1923, då det beviljades för första halvåret 70,000 kronor, fanns det en reserv på icke mindre än något över 32,000 kronor, så att det då utgjorde 100,000 kronor.

Kungl. Maj:t vidtog den 30 december 1922 vissa ändringar i bestämmelserna angående prisbedömningen av hästar, avseende att förbilliga dessa bedömningar. Kungl. Maj:t har också avsett, att dessa förändrade bestämmelser, som skulle gälla 1923 och 1924, även skola gälla under 1925, och på den punkten hava reservanterna icke gjort någon anmärkning. Det har visat sig, att efter det dessa ändrade bestämmelser kommit till stånd, de belopp, som stått till förfogande, i det närmaste åtminstone kunnat täcka de behov, som förelegat.

Nu har det influerat vissa medel från totalisatorn, det har influerat något över 30,000 kronor under 1923, och i statsverkspropositionen säger statsrådet, att av dessa medel skola 20,000 kronor användas till premiering år 1924 och 10,000 kronor reserveras för år 1925. Det är ju så, att dessa anslag utgå för kalenderår, och vad vi här besluta om gäller för 1925. För 1924 finnes det ett anslag

av 100,000 kronor plus en inkomst från totalisatormedel av 20,000 kronor, som Kungl. Maj:t har ställt till förfogande.

Det har nu stått strid om huru dessa medel, som inflyta från totalisatorn, skulle användas — det är som sagt 30,000 kronor, som på det sättet influit till statsverket. I denna fråga har statsrådet såväl som statskontoret och jag kan även, med anledning av ett uttalande i jordbruksutskottet vid fjolårets riksdag, säga riksdagen, gått på den linjen, att de medel, som staten på det sättet får, böra användas till förstärkning av detta anslag. Nu har statsrådet minskat anslaget till 70,000 kronor, men då är att märka, att det finns reserverade från 1924 till 1925 10,000 kronor, vartill kommer vad som under 1924 kan inflyta på totalisatorn. Det kan ju hända, att Kungl. Maj:t, i likhet med vad som förut skett, kommer att reservera någon del av dessa medel för 1926. Jag är övertygad om, att med de bestämmelser för premieringen, som nu gälla, efter den företagna minskningen av penningprisen och utbytandet av silvermedaljer mot bronsmedaljer, kommer icke det belopp, som inflyter av totalisatorn under 1924, att gå åt. Det har nämligen visat sig, att totalisatorn på grund av ökad omsättning vid tävlingarna under den gångna delen av detta år inbringat avsevärt mycket mera än under senare halvåret 1923, då totalisatorn först infördes.

Jag vill i detta sammanhang beröra en närliggande fråga. När man sökt göra gällande, såväl i utskottet som kanske även här, att totalisatorsmedlen icke böra utgöra en faktor, som inverkar på detta anslags storlek, så vill jag säga, att den uppfattningen hystes dock av stuteriöverstyrelsen redan 1922. I ett infordrat utlåtande till riksdagens jordbruksutskott, som vi hade till behandling å första avdelningen, framhöll just stuteriöverstyrelsen, att ett av motiven till att man borde införa totalisatorn vore det, att den skulle komma att inbringa medel för hästavelns befrämjande. Och stuteriöverstyrelsen gick så långt, att den framhöll, hurusom när svenska folket vant sig att spela på totalisatorn, det antagligen komme att inflyta så mycket medel därav, att vidare anslag till hästpremieringen bleve överflödiga. Ännu har det icke gått så långt, men skulle så bli fallet, så vore det enbart glädjande, ifall staten sluppe ifrån att betala någonting.

Medan jag har ordet, herr andre vice talman, vill jag fästa uppmärksamheten på en annan sak, som statsrådet i propositionen har omnämnt. Han säger nämligen där — och utskottet har understrukt det — att han inser angelägenheten av att utvä de medel, som utgå från detta anslag, större del än hittills måtte komma själva premieringarna till godo. Och han ifrågasätter igångsättandet av en utredning om huru så skall kunna ske. Det synes mig vara nödvändigt att så sker. Ty av de 100,000 kronor, som 1923 beviljades till hästpremieringen, hava till dagtraktamenten och resekostnader utgått mer än en tredjedel av hela anslaget. Dessa ha nämligen kostat 34,844 kronor. Och mig synes det väl frikostigt tilltaget, att premieringsnämndernas ordförande först skola hava årsarvode, på vilket skall utgå dyrtidstillägg såsom vid oreglerade verk. Därtill få ordförandena såväl som ledamöterna särskilda dagarvoden, vartill slutligen kommer dagtraktamente och reseersättning enligt resereglementet. Jag tror, att man skulle kunna något förbilliga detta. Det kan ju vara bra för dem, som äro ledamöter av dessa nämnder, men detta lockar till efterföljd på andra håll. Och vi se, att lantbruksstyrelsen tillstyrkt ett förslag, att samma grunder skulle tillämpas även vid premiering av nötboskap, svin och får. Jag tror, det blir en allt för dyrbar apparat, ifall man skulle slå in på den vägen. Detta hör icke till denna punkt, och statsrådet har ju också tagit avstånd från detta. Jag vill emellertid uttrycka den förhoppningen, att andra förhållanden måtte vara råddande på detta område, när denna fråga nästa gång kommer före.

Jag skall icke uppehålla tiden längre. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
prisbelöning
av hästar.*

(Forts.)

Ang.
prisbelöning
av hästar.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Hermelin**: Det var en betydande skönmålning herr Johansson i Uppmälby gjorde beträffande tillräckligheten av de medel, som stå till förfogande för hästpremieringen. Men mot detta få väl ställas de förhållanden, som råda nu. Och läsa vi nu statsverkspropositionen, så framhåller däri stuteriöverstyrelsen tydligt otillräckligheten av dessa medel, vilket i menlig grad inverkar på intresset för lanthästaveln. Den framhåller, att från de premieringar, som verkställdes senast, ha icke mindre än 569 ston måst uteslutas, och detta därtill huvudsakligen AB-ston. Styrelsen framhåller även, att den helst skulle vilja gå fram med en begäran om det anslag, som beviljats tidigare än 1923, nämligen 184,000 kronor, men att den på grund av det statsfinansiella läget finner sig nödsakad vidhålla ett anslag av endast 100,000 kronor. Det är nog icke så vackert och står nog icke så väl till beträffande detta anslag, som herr Johansson i Uppmälby velat påskina.

Och det är med anledning därav, som jag, herr förste vice talman, har yrkat bifall till reservationen i denna punkt.

Herr **Nilsson** i Tånga: Herr talman! Jag anhåller för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Motionärernas hemställan beträffande detta anslag har, såvitt jag kan finna, ganska litet fog för sig. Ett bifall till motionärernas hemställan skulle realiter innebära en anslagsförhöjning med hänsyn till de medel, som kunna inflyta genom totalisatorspelet. Det är på det sättet, att nästa budgetår, d. v. s. 1924—1925, ha vi att räkna med vinstmedel från totalisatorn under ett helt år, under det att vi beträffande det budgetår, som nu är inne, endast haft att räkna sådana vinstmedel för tiden från juni månad 1923 och därför böra vinstmedlen från totalisatorn 1924 bliva åtskilligt större.

För övrigt skulle jag vilja säga, att då det gäller anslag för ett sådant ändamål som detta, kan man ju ändå icke alldeles bortse ifrån att vi dock leva mitt uppe i motorkulturens tidevarv. Och skall utvecklingen fortgå i samma hastiga tempo ett tiotal år framåt, som fallet varit senaste 10-tal år, så kan man nästan förmoda, att kammarens ledamöter så småningom komma att glömma, hur en häst ser ut. Jag kan icke alldeles bortse ifrån det, och för min del finner jag icke detta anslagskrav lika starkt motiverat nu, som det tidigare varit. I all synnerhet finner jag det icke motiverat att öka anslaget.

Herr talman! Jag anhåller som sagt att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Meningens med här ifrågovarande premieringar är ju icke att tilldela hästägare någon slags ersättning för deras intresse och arbete, utan meningens är att från statens sida ge ledning vid hästaveln, så att vi få ett gott hästmateriäl. Om nu premierna bli så små, att de icke locka hästägarna att uppvisa sina hästar vid premieringarna, så är det alldeles givet, att syftet med dessa premieringar blir fullständigt forfelat. Hästaveln får gå hur som helst, och staten förlorar fullständigt allt inflytande på detta område. Det är redan nu så små och futtiga priser, som utdelas, att de icke kunna vara tillräckliga för att få hästägarna till premieringarna, även om de alla skulle erhålla priser. Och hittills har det varit så, att tusentals hästar deltagit, vilka tillerkänts penningpris men icke kunnat få det av brist på medel.

Det säges nu, att dessa medel icke komma att inskränkas, ty vi skulle få medel från totalisatorn. Herr Johansson i Uppmälby sade, att när totalisatorn drevs igenom, framhölls det, att man därigenom skulle slippa ifrån att bevilja något statsanslag för detta ändamål. Men jag vill säga, att det var aldrig tal

om den saken — och jag har försökt att litet följa denna fråga — utan det hette då endast, att man skulle ha totalisatorsmedlen till att främja hästaveln. Och det var icke meningen att man därför skulle kunna slippa några statsanslag, utan ett direkt dylikt anslag för detta ändamål skulle fortfarande bibehållas i statsbudgeten. Jag vill påstå, att det aldrig varit tal om detta. Det är därför icke riktigt, om det skall vara så, att staten skall komma att tillgodogöra sig dessa medel genom minskning av anslag.

De som voro emot totalisatorn menade ju, att den skulle inverka menligt på folkkaraktären. Skall det nu bli så, att riksdagen ena året säger, att totalisatormedlen skola användas till hästavelns främjande, och ett annat år, såsom nu kanske inträffar, kommer och säger, att totalisatormedlen skola ersätta direkta statsanslag, då ser det verkligen ut, som om de, som vilja göra gällande, att totalisatorn skulle inverka menligt på folkkaraktären, i viss mån skulle få rätt, åtminstone när det gäller riksdagen.

Emellertid skall jag be att få erinra om något annat, och detta i synnerhet för de personer, som varit så mycket emot totalisatorn och andra spel. Jag ber att få erinra om att det föreligger en motion av herr Pers i första kammaren, däri han yrkar på att totalisatorn skall avskaffas. Är det nu så att dessa herrar, som äro emot totalisatorn, gå med på detta Kungl. Maj:ts förslag, då kunna de icke gärna rösta med herr Pers om att ta bort totalisatorn, utan då måste de gå med på ett bibehållande av totalisatorn.

Det är ju för närvarande dåliga tider på hästmarknaden med låga priser. Det heter visserligen, att man under dylika förhållanden bör ligga stilla för att, när det åter blir bättre tider, rycka fram igen och ta itu med avelsarbetet. Men det bör icke vara så, utan det är just under dåliga tider, som man behöver stödja avelsarbetet och icke släppa det vind för våg. Att under nuvarande förhållanden slappa av medför mycken skada av vad som hittills ernåtts. Med litet arbete och medel skulle man däremot kunna göra mycket för att vidmakthålla den häststam, som finnes. I uppgående tider däremot sköter sig hästaveln i viss mån själv, och då behöver staten icke så mycket hjälpa och stödja.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Carlström i Helgagård: Herr förste vice talman! Det var ett yttrande av herr Andersson i Grimbo, som uppkallade mig. Han sade, att de, som nu gå med på utskottets förslag, där det talas om att viss andel av vinsten från totalisatorn skulle gå till den här saken, därmed förbundit sig att icke gå på avslag, då frågan om totalisatorn i år ånyo kommer upp. Jag vill då hava sagt, att för min del känner jag mig icke bunden genom att ha skrivit under utskottsutlåtandet på denna punkt. Jag skulle fastmer vilja framhålla, att det är en Nemesis, som här går igen. Ty när man ifrån intressenter för hästaveln så starkt framhöll det goda i att få totalisatorn, borde man från det hållet insett — jag tror, att folk i allmänhet inser det — att man icke i längden kan för detta ändamål beskatta folk på två sätt, dels genom totalisatorn och dels genom direkta utgifter. Jag vill fördenskuil för min del hålla den frågan fullständigt öppen och ovidkommande vad det här är fråga om.

Vad sedan gäller själva frågan, så har man såväl på denna punkt som på andra punkter, där reservationer föreligga, uttalat sitt beklagande över att det skall behöva sparas just på dessa punkter. Jag får säga det, att också jag vill uttrycka mina betänkligheter. Ty det är väl på det sättet, att då statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet gått så hårdhänt fram just på nionde huvudtiteln, så är ju detta för oss lantmän i viss mån nedslående. Men det är väl så hela vägen utefter i årets statsverksproposition, att man sökt spara på alla punkter, där det varit möjligt, och det är klart, att det just är denna sparsamhetssynpunkt som måste läggas på dessa frågor. Och liksom herr

Ang.
prisbelöning
av hästar.
(Forta.)

Ang.
prisbelöning
av hästar.

(Forts.)

statsrådet och chefen för finansdepartementet i dag sagt: nu när det gäller att så att säga för första gången ställas öga mot öga med dessa förtäckta budgethöjningar eller att bibehålla förut givna anslag, så är det viktigt, att man icke låter några intressegruppers önskingar här spela in, utan att litet var försöker inse, att det verkligen är allvar i ordet sparsamhet och även försöker att inrätta sig därefter, även om det på vissa punkter skulle drabba hårt. Det är från denna utgångspunkt, som jag såväl vid denna punkt som vid följande punkter, där reservationer föreligga, har fattat den ställning jag intagit.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslags denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 95 ja mot 40 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Ang. anslag
för inhemska
häststammar
m. m.

Härpå föredrogs punkten 2, angående anslag för inhemska häststammar m. m.; och yttrade därvid

Herr **Hermelin**: Jag skall endast, herr förste vice talman, vid denna punkt framställa en liten erinran. Men innan jag gör detta, vill jag med anledning därav, att under den föregående debatten påståtts, att vi reserverar gått fram för en ökning av åtskilliga anslag i detta sammanhang, hävda den uppfattningen att vi dock i allra störsa utsträckning godkände de nedprutningar, som ovillkorligen på grund av det statsfinansiella läget måst vidtagas å nionde huvudtiteln, men att vi på *enstaka punkter*, som för oss varit av vitalt intresse, ansett oss kunna yrka en viss modifikation uti eller förbättring av vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit.

Vad nu förevarande punkt beträffar, förhåller det sig ju så, att chefen för jordbruksdepartementet därvidlag gjort avsteg från en princip, som en gång blivit beslutad. Ifrågavarande fond, som tillkom under kristiden, bildades som bekant genom anlåtande av en del av de hästförsäljningsmedel, som inflöto till statsverket. Vid upprättandet av fonden betonade dåvarande departementschefen uttryckligen, med riksdagens gillande, att han ingalunda avsåge, att avkastningen av fonden skulle medföra en avkortning eller minskning av de anslag, som tidigare utgått till hästavelsändamål, utan att dessa fortfarande skulle vara att tillgå för befrämjande av hästaveln. Emellertid har den nuvarande departementschefen av statsfinansiella skäl ansett sig kunna på grund av fondens förhandenvaro indraga dels anslaget för stambokföring av hästar, och dels anslaget för tillvaratagande och utveckling av inhemska häststammar. Denna ståndpunkt har också utskottet godkänt, men vad jag vill framhålla är, att detta godkännande icke torde ha skett en gång för alla utan bara för tillfället. Detta bör understrykas särskilt därför, att det framgår icke tydligt av chefens

för jordbruksdepartementet uttalande, huruvida han anser, att den en gång beslutade principen även framdeles skall kunna frånträdas.

Då emellertid anslagstitlarna fortfarande finnas upptagna i den uppgjorda riksstaten, har jag för min del ingen anledning att framställa någon erinran utöver den jag här velat göra till protokollet, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslag
för inhemska
häststammar
m. m.
(Forts.)

Herr Nilsson i Tånga: Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan vid den föredragna punkten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3, angående anslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln.

Ang.
befrämjande i
allmänhet av
nötboskaps-
aveln.

Uti punkten 38 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t upptagit ordinarie reservationsanslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln för budgetåret 1924—1925 med oförändrat belopp 205,000 kronor.

Emellertid hade i två likalydande motioner, nämligen nr 46 i första kammaren av herr *Karl Andreas Andersson* och nr 76 i andra kammaren av herr *Osberg*, föreslagits, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1924—1925 till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln bevilja ett ordinarie reservationsanslag av 265,000 kronor.

Enahanda yrkande hade jämväl framförts i en inom andra kammaren av herr *Hedlund* i Häste *m. fl.* väckt motion nr 211.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å de i ämnet väckta motionerna i riksstaten för budgetåret 1924—1925 uppföra ordinarie reservationsanslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln med oförändrat belopp 205,000 kronor.

I en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Karl Andreas Andersson*, *Hermelin*, *Elisson* och *Andersson* i Grimbo förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte höja ordinarie reservationsanslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln, nu 205,000 kronor, med 60,000 kronor till 265,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Hermelin: Herr förste vice talman! Efter den utgång, som den nyss förrättade voringen fick, finns det kanske icke stora utsikter att nu få igenom det ökade anslag, som erfordras för premiering av nötboskap. Chefen för jordbruksdepartementet har för övrigt behjärtat, att det verkligen behöves mera pengar för ändamålet, ehuru han icke kunnat på grund av de ekonomiska förhållandena föreslå en förhöjning av anslaget. Utskottet har också, under åberopande av de skäl, som anförts av statskontoret, hemställt om avslag å ifrågasvarande motioner, i vilka det begäres av en förhöjning av anslaget med 60,000 kronor. Häremot får väl ändå ställas lantbruksstyrelsens erinran, att ytterligare 60,000 kronor för premieringsändamål ovillkorligen erfordras.

Jag vill icke ytterligare upptaga tiden utan ber endast att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pettersson:** Herr förste vice talman! Jag har knappast någon anledning att yttra mig, då ju utskottet

Ang.
befrämjande i
allmänhet av
nötboskaps-
aveln.

(Forts.)

gått med på Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill emellertid framhålla, att det icke har funnits någon punkt å denna huvudtitel, där jag skulle så gärna önskat höja anslagsbeloppet som just här. Det är naturligtvis uteslutande det finansiella läget, som i detta fall varit avgörande för mig.

Vi veta, att 1922 års riksdag fastställde nya grunder för nötboskapspremieringen, grunder, som trädde i kraft från och med år 1923. Nu har man haft ett års erfarenhet rörande huru dessa bestämmelser verkat, och lantbruksstyrelsen upplyser, att det kommit in ansökningar, som avse belopp å sammanlagt 288,000 kronor, varav man kunnat tillstyrka 265,000 kronor. Lantbruksstyrelsen anhåller nu, att anslaget skall ökas med 70,000 kronor, nämligen dels med 60,000 kronor för själva premieringen, och dels med 10,000 kronor till ordförandena i premieringsnämnderna. Man kan icke säga annat än att denna framställning är synnerligen starkt motiverad, och hade det varit under andra förhållanden, skulle jag givetvis ha gjort allt för att få denna summa upptagen i statsverkspropositionen. När nu den gamla summan, 205,000 kronor, får stå kvar, blir nötboskapspremieringen i viss mån handikapad och kommer icke att utvecklas på det sätt, som varit önskvärt. Men man får väl hoppas, att den ekonomiska situationen så småningom kommer att lätta, och då är det starkt av behovet påkallat, att anslaget blir föremål för den höjning, som är erforderlig.

Herr Nilsson i Tånga: Herr förste vice talman! Jag skall be att få fästa uppmärksamheten därpå, att någon sänkning av ifrågakarande anslagspost icke ägt rum. Anslagsbeloppet är nämligen föreslaget att under nästa budgetår, 1924—1925, utgå med samma belopp, varmed det är uppfört för innevarande budgetår, nämligen 205,000 kronor. Att under de statsfinansiella förhållanden, som nu råda, företaga en höjning av anslaget, kan jag för min del icke vara med om, hur behjärtansvärt ändamålet än är.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Lundquist: Herr talman! Jag vågar på grund av egen erfarenhet påstå, att av de anslag, som staten offerar till jordbrukets fromma, intet så kraftigt bidragit och bidrager till förbättringen av vår boskapsstam som förevarande anslag. De pengar, som använts till nötboskapspremieringar och tjuvföreningar, ha föranlett en så märkbar förbättring på ifrågakarande område, att den, som givit akt på den saken, kan vittna därom, att det anslag som här begäres bör om möjligt utgå. Drag gärna in motsvarande belopp på något annat håll, men denna sak är så viktig, att förslaget i motionen bör bifallas.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lorichs: Herr förste vice talman! Efter det för saken välvilliga anförande, som herr statsrådet nyss höll, hade det kanske egentligen varit onödigt att vidare yttra sig i ärendet. Herr statsrådet ställde ju i utsikt att, så snart bättre finansiella förhållanden i landet inträda, åter upptaga denna fråga till behandling. Jag kan emellertid icke underlåta att säga några ord för att understryka vad den föregående talaren, herr Lundquist, nyss framhöll, nämligen att de pengar, som det här är fråga om, skulle bli i hög grad väl använda, om de beviljades. Kunde man komma till något resultat med yrkandet om förhöjning av ifrågakarande anslag, så skulle det för våra högst beträngda hus-hållningssällskap vara en mycket hugnesam sak. Då skulle vi slippa att — som nu kanske kommer att ske på mer än ett håll — med grämlse bevittna, huru de med mycken möda, besvär och kostnad uppkomna tjuvföreningarna börja lossna i fogarna och gå sönder. Det är detta som är den stora faran, att

om det ökade anslaget icke beviljas, det hela brister på åtskilliga håll; kontinuiteten är verkligen någonting, som i detta fall icke kan åsidosättas. Det är fara värt, att det kommer att gå, såsom jag nu säger.

Utskottet menar, att man ännu icke fått någon större erfarenhet om verkningarna av 1923 års premieringsreglemente. Nej, detta har man inte fått, åtminstone såtillvida, att den som ställt sig tveksam till spørgsmålet, huru saken i framtiden skulle komma att gestalta sig, ännu icke kan sägas ha fått rätt. Men en enkel räknoperation, som man kan göra vid skrivbordet, visar, att det kan bli svårt för de olika premieringsnämnderna att tillgodose tjurföreningarnas behov med de medel, som nu stå desamma till buds, trots den mängd pris, som för närvarande utdelas, såsom tilläggspris, förvaringspris, tjänstgöringspris o. s. v. Dessa pris måste nämligen omfatta ganska stora belopp för att tillsammans kunna bli av något verkligt värde. Var och en förstår, att för dem, som äro intresserade av vår nötboskapsavel — och inte minst för dem, som ha med saken att skaffa ute i länen — är det få saker, som äro så nedslående som att den ena tjurföreningen efter den andra upplöses. Det har ju annars hänt, att man mångfaldiga gånger fått bevittna, att när det bildats en tjurförening på en plats, där nötboskapsaveln förut legat nere, föreningen drivit upp intresset för denna sak, så att man lyckats få fram prima tjurar och haft att uppvisa både vackra och ståtliga djur — det har ofta varit en glädje att se, huru i sådana fall nötboskapsaveln gått framåt. Skulle det nu på grund av de ekonomiska svårigheterna inträffa, att en sådan förening icke skulle kunna uppehållas, så är det givet, att inom några få år arbetet och kostnaderna äro helt tillspillogivna. Om man då kommer tillbaka till en sådan plats, där det förut varit ett dylikt uppsving, finner man kanske inga andra spår av detsamma, än att ett eller annat av hondjuren genom sin typ och exteriör visar sig ha någon droppe ädelt blod i sina ådror.

Det är alldeles givet att, med nutidens pretentioner, en tjurförening blir rätt dyrbar. Tjurarna fordra bättre underhåll än andra djur, de skola skötas väl o. s. v., och det går icke an att alltför mycket fresta delägarnas kassor och taga ut för stora avgifter. En tjur kan icke bli billig i inköp, ty var och en som något sysslat med kreatursavel förstår och vet, vilka svårigheter, motigheter, förtretligheter och bakslag, som träffa dem som föda upp tjurar, och hur liten procent av pålägget, som utveckla sig etc. till sådana djur, som han och andra skäligen kunna godkänna. En prima tjur blir mycket dyr; den kan knappast — och detta med full rätt — beräknas bli mindre än tio gånger så dyr som en tjur utan känd härstamning. Den, som varit med om att skaffa tjurar till tjurföreningarna, vet noggsamt, att man får betala ganska ordentligt för dessa djur, men om man gör detta och får en vacker tjur, får man i längden mera valuta än om man köper sämre och billigare djur.

En annan sak, som jag skulle vilja påpeka i detta sammanhang — jag talar här i tjurföreningarnas intresse — är, att om dessa föreningar börja upplösas och det blir en tillbakagång på området, så är det icke, enligt vad erfarenheten visar, så synnerligen lätt att åter få denna verksamhet i gång. Skulle tjurföreningarna så att säga sacka av, har detta med sig den verkan, att marknaden för uppfödare av prima tjurar blir mindre. Detta har menliga följder med sig. Kanske icke så mycket för de stora avelscentra, som sälja till herrgårdarna, och sinsemellan byta tjurar av olika blodlinje, utan mera för de medelstora lantbrukarna, som på senare tider börjat att sälja tjurar med god förtjänst. Jag har anledning tro, att vad jag här framhåller har tillämpning för alla tjurraser, men vad särskilt Ayrshirerasen angår, som jag mest känner till och som i Småland, både i Jönköpings och Kronobergs län, fått en stor utbredning, förhåller det sig så, att för de många mindre jordbrukare, vilka på auktioner eller genom anbud

Ang.
beframjande i
allmänhet av
nötboskaps-
aveln.

(Forts.)

Ang.
befrämjande i
allmänhet av
nötboskaps-
aveln.
(Forts.)

till enskilda offerera utomordentligt goda tjurar, en minskning av tjurföreningarnas antal skulle medföra en synnerligen kännbar förlust, liksom detta för hela landets tjuravel vore en mycket betänklig sak.

Och så en sak till, som gör, att ett dylikt knappt tilltaget anslag leder till många tråkigheter för dem som skola syssla med och handhava ifrågavarande verksamhet. Jag syftar på den vanmaktskänsla, som i så fall skulle uppstå inför den bristande möjligheten till *utveckling* på detta område. Det är någonting ytterst nedslående, om man, när man skall försöka driva propaganda för en sak och även har den känslan, att man kan få folk med sig, icke kommer någonvart därför, att inga medel finnas att tillgå. Jag tror, att det med det anslag, som nu utgår, blir svårt att upprätthålla de tjurföreningar, som vi redan äga, och huru skall man då kunna tänka sig att utvidga området till att omfatta, såsom önskligt vore, sådana platser i länen, där ännu ingenting finnes åtgjort för nötboskapsavelns befrämjande? Det gäller alltså här en ganska betydande sak, och det är fara för att låta den på något vis försumpas. Anslagsökningen rör sig ju endast om 60,000 kronor, och jag tror i likhet med herr Lundquist, att man nog skulle kunna göra en inbesparing av ett motsvarande belopp på andra håll. På denna punkt bör man däremot icke göra en besparing utan låta lantbruksstyrelsen få sin vilja fram. Lantbruksstyrelsen har annars sparat och försökt tillmötesgå strävandena att hålla nere utgifterna så mycket som möjligt, men på förevarande punkt har man haft känslan av att detta icke ginge för sig utan att här en ökning måste ske. Annars bleve det icke bra, menar man, utan det nya reglementet komme att inom få år visa ett mycket dåligt resultat.

Som bekant är för närvarande den animaliska produktionen av livsmedel modern, och det är med hänsyn därtill, som jag trodde att kammaren möjligen skulle kunna lyssna till ett yrkande härvidlag, som ginge ut på vidtagande av åtgärder, vilka kunde hjälpa upp nötboskapsaveln till större räntabilitet. Därigenom skulle nämligen våra jordbrukare sättas i stånd att på ett mera lönande sätt än hittills slå sig fram just inom den gren av jordbruksnäringen, som för närvarande rekommenderas, när man vill, att jordbrukarna skola lägga spannmålsodlingen på hyllan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr förste vice talman! Den siste ärade talaren såväl som min bänkkamrat trodde, att man på någon annan punkt i huvudtiteln skulle kunna spara in det belopp som erfordras, ifall man skulle gå motionärerna till mötes. Ätminstone så vitt jag funnit, finns det emellertid ingen möjlighet att på någon punkt göra besparingar utöver dem som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet föreslagit i propositionen. Det är ju klart, att när det gäller en huvudtitel, vars anslagssumma blir en och en halv miljon kronor mindre än det belopp riksdagen beviljat förlidet år, svårigheter skola uppstå att hitta på någon post, där en indragning kan ske. Utskottsmajoriteten har icke på denna punkt vågat föreslå riksdagen att bevilja ett belopp, som innebure en ökning av 60,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t begärt, och efter det anförande, som herr finansministern, i anslutning till ett statsutskottsärende, i dag höll här i kammaren och där han med stark energi motsatte sig och varnade för varje ökning i anslagen, tycker jag, att kammaren borde vara försiktig och anse, att hans uttalanden ägde tillämpning även för förevarande utlåtandes del.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hermelin**: Herr förste vice talman! Jag skall be att få komma med en kort replik till utskottets ärade ordförande, för att kammaren icke skall tro, att det råder ett verkligt motsatsförhållande mellan honom och mig. Det är

fullkomligt riktigt, som herr ordföranden nämnde, att det här icke är fråga om nedsättning av ett anslag. Utskottet föreslår nämligen, att samma belopp som förut skall beviljas, under det yrkandet i reservationen avser, att ett anslag, som visat sig otillräckligt, skall höjas.

Herr Johansson i Uppmälby yttrade — och det är en vacker princip — att man härvidlag borde följa den uppgjorda statsverkspropositionen. Ja, jag hoppas, att herr Johansson i Uppmälby kommer att följa samma princip även vid andra huvudtitlar.

Jag tycker att våra motioner äro rätt blygsamma i jämförelse med en del andra, som framlagts vid denna riksdag och givetvis komma att sedermera behandlas av kamrarna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pettersson**: Herr förste vice talman! Jag vill bestämt säga ifrån, att jag med mitt yttrande nyss icke avsåg något annat, än att kammaren skulle bifalla utskottets förslag — jag hoppas ingen missförstod mig i det avseendet. Jag ville endast göra klart för kammaren, att det här rörde sig om en mycket känslig sak, den för mig kanske känsligaste punkten i hela nionde huvudtiteln, ehuru jag ansett mig böra handla, såsom jag gjort, på grund av det statsfinansiella läget. Den ringaste avsikt att gå emot utskottet eller att avvika från mitt eget förslag i statsverkspropositionen har, såsom herrarna förstå, icke legat i mitt yttrande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 4—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16 och 17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 18 och 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 18.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutnings-

*Ang.
befrämjande i
allmänhet av
nötboskaps-
aveln.*

(Forts.)

bara mineralfyndigheter å kronojord; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 19.

*Ang. lindring
i arrendevill-
koren för vissa
prästgårds-
och krono-
arrendatorer.*

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner om åtgärder för åstadkommande av lindring i arrendevillkoren för vissa prästgårds- och kronoarrendatorer.

Uti en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 49, hade herr *Ingeström* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att de kronoarrendatorer, som under åren 1916—1921 emottagit sina arrenden, skulle äga att, där de så önskade, uppsäga arrendena till upphörande den 14 mars 1925, och att de arrendatorer, som innehade sina arrenden med optionsrätt efter särskild uppskattning, skulle, om de så önskade och uppskattningen skett under åren 1916—1921, äga påkalla ny uppskattning och därefter åtnjuta den nedsättning i arrendeavgiften, som kunde anses skäligen.

Härjämte hade uti en inom andra kammaren väckt, likaledes till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 80, herr *Olsson* i Ramsta föreslagit, att riksdagen måtte besluta att de prästgårds- och kronoarrendatorer, som under åren 1916—1921 emottagit sina arrenden, skulle äga att, där de så önskade, uppsäga sina arrenden till upphörande 14 mars 1925, och att de arrendatorer, som innehade sina arrenden med optionsrätt efter särskild uppskattning, skulle, om de så önskade och uppskattningen skett under åren 1916—1921, äga påkalla ny uppskattning och därefter åtnjuta den nedsättning i arrendeavgiften, som kunde anses skälig.

Utskottet hemställde,

- 1:o) att motionen I: 49 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt
- 2:o) att motionen II: 80 icke heller måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Olsson* i Ramsta: Herr förste vice talman, ärade kammarledamöter! Frågan om lindring i arrendevillkoren för de prästgårds- och kronoarrendatorer, som fått sina arrenden under kristiden, förelåg redan vid förra årets riksdag i form av motioner, väckta, bland andra, även av mig. Yrkandet i min motion gick ut på att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning, huruvida och på vad sätt lindring i arrendevillkoren må kunna beredas de prästgårds- och kronoarrendatorer, som tagit sina arrenden under högkonjunkturen, samt att Kungl. Maj:t till 1924 års riksdag måtte framlägga det förslag, vartill utredningen gäve anledning.

Jordbruksutskottet, till vilket motionerna hänvisades för förberedande behandling, infordrade yttrande från kammarkollegium och domänstyrelsen. Ur domänstyrelsens svar skall jag be att få anföra några ord.

Efter att hava framhållit, »att styrelsen behjärtar till fullo det svåra läge, i vilket dessa arrendatorer råkat», men att styrelsen ändå ej kunde gå med på att »någon ändring skedde i det en gång ingångna avtalet», fortsätter domänstyrelsen: »Det kunde emellertid tänkas fall, där omständigheter av sådan art föreläge, att rent juridiska synpunkter lämpligen borde vika för andra, grundade på billighet.» Jordbruksutskottet avstyrkte emellertid bifall till samtliga dessa motioner. Vid behandlingen i andra kammaren visade det sig dock, att intresset där var betydligt större för dessa nödställda kronoarrendatorer, ty vid begärd

votering för mitt skrivelseförslag, hade så när majoritet för bifall vunnits — det fattades endast sex röster.

Mina damer och herrar! Läget har sedan förra året ingalunda förbättrats för ifrågavarande arrendatorer. De av kammarens ledamöter, som själva bedriva jordbruk för närvarande, kunna nog intyga sanningen härav. Nödhop från denna arrendatorskår har nått både regering och riksdag, utan att man hitintills rört ett finger för att hjälpa.

Med hänsyn till att jag var motionär i frågan vid förra riksdagen ha dessa jordbrukare vänt sig till mig med bön om att jag vid årets riksdag skulle åter taga upp frågan.

En kronoarrendator i Värmland skriver, med uteslutande av namn på person och ställe, följande: »Undertecknad är kronoarrendator. Det är ett mantal, som jag innehaft i 22 år sedan 1901 till 1921. Då var arrendeperioden slut, varför arrendeuppskattning förrättades år 1918 för sju års tid till 1928 just under högkonjunkturen. Gårdens areal är 100 tunnland åker — inga betesförmåner, 25 kubikmeter utstämplat gallringsvirke och stängsel samt vedbrand. År 1918 uppskattades arrendet till 1,800 kronor, och sedan höjde kungl. domänstyrelsen ytterligare 1,000 kronor, så att kontraktet lyder på 2,800 kronor, som jag på grund av omständigheterna nödgades godkänna och i två år fått betala. Därtill har gården elektrifierats för en kostnad av 10,000 kronor, varav kronan gottgjort med allenast 1,532 kronor. Kommer så härtill en årlig utgift för torrläggning å 70 kronor utan någon ersättning härför. Kan ej nedsättning av arrendesumman medgivas, är jag och många andra arrendatorer ruinerade, om dessa mer än dubbla arrendesummor måste betalas, vilket kännes hårt, då man är gammal och visat intresse för jordbruket.»

Ja, detta var en röst ur hopen. I Södermanland gå arrendebeloppen i många fall upp till 30 kronor och däröver per tunnland. Och gå vi t. ex. till herr Osbergs hemtrakt, Göteborg och Bohus län, så påvisades under debatten om denna sak i första kammaren i fjol, att det fanns arrenden på mer än 100 kronor per tunnland, och detta på vad man kallar rena bondlandet.

Det ligger i öppen dag, att med sådana arrenden, under dessa för jordbruket så tryckta tider, kan ingen jordbrukare i längden stå ut. Nu har motionen i år med flit lagts så, att man icke skulle behöva befara, att samtliga prästgårds- och kronoarrendatorer, som tagit sina arrenden under kristiden, skulle kunna tänkas använda sig av denna utväg. Motionens yrkande sönderfaller i två avdelningar, varvid skillnad göres mellan dem som tagit arrendet med optionsrätt och dem som tagit det på auktion. De förra skulle äga att, där de så önska — och om uppskattningen skett under åren 1916—1921 — påkalla ny uppskattning på egen bekostnad och därefter åtnjuta den nedsättning i arrendeavgiften, som må anses skälig. De senare skulle äga att, där de så önska, uppsäga sina arrenden till upphörande den 14 mars 1925.

Jordbruksutskottet tyckes icke ha ägnat min och herr Ingeströms motioner så värst mycket möda och utredningsarbete, ty efter anförandet av fjolårets motivering för avslag av motionerna rörande samma sak, avlivar utskottet årets motivering på fyra rader, sägande: »Under åberopande av vad i berörda utlåtande sålunda anförts och då enligt utskottets mening icke några skäl, som böra förarleda ändring i riksdagens nästlidna är intagna principiella ståndpunkt till förevarande spörsmål, av motionärerna förebragts, får utskottet hemställa» o. s. v.

Vad är det då för principiella skäl, som jordbruksutskottet förra året stödde sitt anslagsyrkande på? Jo, utskottet erinrar om att 1920 års riksdag avslagit framställningar om ersättning till vissa entreprenörer.

För min del kan jag ej finna, att dessa fall äro fullt analogt med kronoarrendatorernas begäran om arrendelindring.

Ang. ändring i arrendevillkoren för vissa prästgårds- och kronoarrendatorer.
(Forts.)

Ang. lindring
i arrendevill-
koren för vissa
prästgårds-
och krono-
arrendatorer.
(Forts.)

Vi få ej glömma att dessa arrendatorer äro vårdare av kronans egendom och att det bör ligga i statens intresse att se till att det blir möjligt för dessa statsförvaltare att väl vårda egendomen.

Utskottet talar sedan om de vittgående konsekvenser, ett bifall till motionerna skulle föra med sig, och så påpekar utskottet att 1922 års riksdag av- slog en kungl. proposition om arrendetidens förkortning för två länsmän.

Ja, med den saken förhöll det sig så, att propositionen bifölls i andra kam- maren med stor majoritet; och utgången hade säkert blivit densamma i första kammaren, om jordbruksminister Linders hunnit fram till kammaren, innan frågan avgjordes, och fått klarlägga densamma. Visserligen erkänner utskottet att billighetsskäl kunna anföras för föreslagna åtgärder till lindring av ifråga- varande arrendatorers ställning, men så tillägger utskottet: »Det synes emeller- tid böra beaktas, att vissa arrendatorer under högkonjunkturen torde ha varit i tillfälle att göra betydande vinster.» Härtill kan invändas att de, som fingo sina arrenden 1920—1921, blevo nog aldrig i tillfälle att göra några vinster. Det blir i stället betydliga kapitalförluster. Jag känner ett fall där arrendet övertogs 1921 på en gård om 150 tunnland, där inventarierna gick till 80,000 kronor. Dessa inventarier äro i nuvarande stund värda högst 30,000 kronor.

Det är verkligen anmärkningsvärt att i ett fall sådant som detta, där inget tvivel kan råda om, att icke en del av dessa arrendatorer, som fått sina ar- renden under kristiden, äro i ett svårt nödläge, jordbruksutskottet ändå säger: Vi behjärta människornas svåra läge, men vi vilja ingenting göra för att hjälpa. Det kan bliva farliga konsekvenser, och ett bifall till motionerna skulle ställa vederbörande statsmyndigheter inför en ytterst vansklig för att icke säga olöslig uppgift.

Jämställes detta utskottets yttrande med vad i motionens slutkläm yrkas, så måste man säga sig att det verkar som de obotfärdigas förhinder.

Jag hyser dock den förhoppningen att denna kammare ändå skall behjärta dessa arrendatorers nödläge och lätta på den till marken tryckande bördan.

Herr talman! I den förhoppningen ber jag att få yrka bifall till min motion.

Herr Åkerlund: Genom flitig agitation har man alltmere blivit bibringad den åsikten, att arrendatorerna ha det så förfärligt uselt och jordägarna så utom- ordentligt bra. Ja, att så kan vara fallet i fråga om bolagsjord och på vissa trak- ter i Norrland, håller jag nog före, därför att det kan vara ganska knalt med jordbruket och det ju med avseende på skogen gäller särskilda inskränknin- gar. Men i det övriga Sverige är det åtminstone enligt min erfarenhet sannerligen i flertalet fall icke så, utan där stå sig arrendatorerna bra och jordägarna ha det dåligt ställt. Så är det i allmänhet, ehuru undantag ju kunna givas. Men i all- mänhet är det så, att då räntor och annuiteter på egendomarnas skulder blivit betalade, så blir det icke många ören kvar för jordägarna att leva på. Det är min erfarenhet, så långt den sträcker sig; att det finns undantag i detta fall, vill jag emellertid visst icke bestrida.

Men hur i herrans namn skall riksdagen kunna pröva sådana här saker, då man kommer med sina klagomål? De klagande få väl vända sig till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t vidtaga de åtgärder, som anses nödvändiga för att bereda hjälp, där verklig nöd föreligger. Men icke är det lämpligt att utan vidare upptaga alla klagomål från kronoarrendatorer och prästgårdsarrendatorer, som råkat i klämma för sitt lättsinne under kristiden, då det var så gott om pengar. utan man har att å andra sidan taga hänsyn till de tusen och åter tusen perso- ner, som icke arrenderat herrgårdar, utan som äro bönder och mindre jordägare

och som betala vida mer än skäligt. De ha köpt egendomar och betalt oerhörda belopp för dem. Nå, är det icke lika rättvist, att staten träder emellan även här för att lindra eländet? Men vart skulle det ta vägen? Nej, jag säger, som jag nyss sade, att skall någon ändring här komma till stånd i de särskilda fall, då det kan vara berättigat, då skola dessa betryckta människor vända sig till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t lägga fram förslag. Men skall riksdagen taga befattning med dessa saker, så vet jag icke, var det skall sluta.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Tånga: Herr vice talman! Motionären herr Olsson i Ramsta förmenade, att jordbruksutskottet hade behandlat hans motion något lättvindigt — jag erinrar mig icke, om uttrycket föll precis så, men det var i alla händelser meningen. Jag vet icke, om herr Olsson i Ramsta härvid inbegrep sin ärade medmotionär, herr Ingeström, ty han är ledamot i jordbruksutskottet; vid den förberedande behandlingen försvarade han sin motion mycket energiskt. Att utskottet icke har kommit med något långt utlåtande, beror helt enkelt på det förhållandet, att egentligen intet nytt har inträffat, och att utskottet angav sin ståndpunkt i frågan under fjolårets riksdag; dess uttalande då finnes nu citerat i utlåtandet. Det är ju riktigt som motionären säger, att det är skillnad med avseende å läggningen av motionerna nu och vid fjolårets riksdag. Men i princip är innebörden av de olika motionerna precis densamma.

Jag har den uppfattningen, och jag hoppas att den också skall delas av riksdagen, att om en person eller korporation eller vem det vara må ingått ett avtal med staten, så får icke ett sådant avtal rivas upp blott och bart av den anledningen, att den ena parten finner, att avtalet är oförmånligt för honom. Ty slår man in på den vägen, då kommer man ut på en fullständig gungfly. Det må ju vara riktigt, att de arrendatorer, som under åren 1916—1921, då högkonjunkturen var rådande och icke hade optionsrätt, utan på en offentlig auktion övertogo arrendet av sina egendomar, i vissa fall råkat illa ut. Detta kan icke bestridas. Men som herr Åkerlund också anmärkte, finnes det hundratals arrendatorer av privata egendomar som äro i precis samma belägenhet. Beträffande åter de arrendatorer, som haft optionsrätt och som under de åren fingit förnyade sina arrenden på grundval av arrendeuppskattningar, vågar jag bestämt påstå att det är oriktigt att vilja göra gällande, att arrendena kommit upp till någon orimlig höjd. Jag skulle kunna relatera flera fall såsom belysande exempel på att så icke är förhållandet; jag har exempel på att kronoegendomar, som arrendeuppskattats mitt under högkonjunkturen, icke desto mindre överlätits mot höga avträdesbelopp, ända upp till 20—30,000 kronor o. s. v. Och det är en känd och erkänd sak att kronoarrendena varit alldeles orimligt låga. Om de under högkonjunkturen skruvats upp något, så är det icke mer än vad som är rimligt och rättvist. Ty vi känna dock alla till att staten har mycket litet valuta för sina jordegendomar, när alla förmåner frånräknats, byggnadskostnader, skogsuttagning m. m. dylikt, måhända icke en procent på taxeringsvärdet.

Jag kan icke finna, att det föreligger någon som helst rimlig anledning att bifalla motionen. Herr Olsson i Ramsta relaterade ett par fall, som han fann upprörande. Ja, det är tråkigt, då personer kasta sig i sådana affärer som föra dem ut i dylika svårigheter. Men å andra sidan kan man relatera hundratals fall, där motsatsen ägt rum, där kronoarrendatorerna inneha sina arrenden för, jag höll på att säga, nästan en spottstyver. Men sådana fall tiger man med. Och jag vill hemställa till motionären om det kan vara rimligt, att kronoarrendatorerna nu, då vi befinna oss i ett bottenläge med avseende å konjunkturen för jordbruksnäringen, skola få uppsäga sina arrenden och erhålla nya värderingar just nu, då vi som sagt befinna oss i ett sådant botten-

Ang. ändring i arrendevillkoren för vissa prästgårds- och kronoarrendatorer.
(Forts.)

Ang. lindring i arrendevillkoren för vissa prästgårds- och krono- arrendatorer. läge. Sedan skola dessa arrendevärderingar gälla en lång tid framåt. Det kan inte vara rimligt att förfara på ett sådant sätt.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr **Johanson** i Hörninge: Herr förste vice talman! Utskottet har ju här i sitt utlåtande sagt, att det kan medföra vittgående konsekvenser, om man här skulle genomföra någon ändring i syfte att åstadkomma en lindring för dessa arrendatorer. Detta är kanhända möjligt. Men den rättvisa, som härav bleve följd, motsvarade i högre grad de konsekvenser, som utskottet är så rädd för. Och härvidlag tror jag att det är att räkna med instämmande från alla som ha med jordbruk att göra och som ha kännedom om dessa arrendatorer i stort sett i vårt land, åtminstone i den mån det gäller sådana arrendatorer som under åren 1916—1921 kommo att arrendera ecklesiastiska boställen och andra kronoegendomar — för min del känner jag mest till de ecklesiastiska boställsarrendena.

Nu var det ju så, att det var en sådan där uppskattningsnämnd som värderade dessa arrenden och som härvid såsom minimum, om jag så får säga, fastställde vad som skulle utgå för varje gård. När detta skedde, rådde högkonjunktur, och det var då arrendeauktionerna ägde rum. De arrenden, som denna uppskattningsnämnd fastslog, gingo i de flesta fall, kan jag säga, mycket över vad som anses vara de riktiga värdena. Det var emellertid under de år, som det då gällde, kanske möjligt för dessa arrendatorer att komma ut med arrendesummorna. Men, mina herrar, det år som nu är, är det icke någon möjlighet för dem att gå i land härmed.

Jag menar därför: skulle man icke kunna gå den vägen, att de arrenden som av denna uppskattningsnämnd blevo fastställda på den tiden, bleve de grundläggande, så att vederbörande arrendatorer sluppe att betala högre arrenden för sina arrenderade gårdar, än denna uppskattningsnämnd då fastställt? Jag känner flera fall från min hemtrakt, där arrendatorerna befinna sig i ett mycket prekärt och svårt läge. De kunna ju icke uppsäga sina arrenden, utan duka under och så komma deras borgensmän i en mycket svår belägenhet. Som det nu är, föra de en förtvivlad strid och få göra det till dess de äro ruinerade. Det blir följderna, om intet göres.

Jag har intet yrkande att göra, men jag har bara velat uttala, att detta är en viktig angelägenhet, som måste bli föremål för någon uppmärksamhet, såframt det är fråga om dessa arrendatorer, som under dessa år ha att dragas med högt uppdrivna arrenden, vida överstigande de av uppskattningsnämnden fastställda. Det gäller här att överväga, om man som sagt icke skulle kunna gå den vägen, att de kunde få ett avdrag på sina arrenden, så, att man komme ned till den summa, som uppskattningsnämnderna på sin tid fastställt. Jag tror, att det vore för många stackars jordbrukare-arrendatorer i vårt land en ganska god hjälp, om man kunde komma dithän. Och jag tror å andra sidan icke, att man här skulle behöva tala om några konsekvenser, som vore oöverkomliga. Det är ju möjligt att, om man finge en rättvis fördelning över det hela, det skulle visa sig att den stora massan av vårt lands arrendatorer hade för höga arrenden att laborera med, det är mycket möjligt. Men om man kunde gå den vägen, som jag här ifrågasatt, så skulle man ju i varje fall icke behöva riskera, att man komme för långt över på motsatta sidan.

Jag har velat yttra detta till kammarens protokoll, för den händelse ett annat år rättelse kan vinnas i denna angelägenhet. Ty att det här gäller en behjärtansvärd sak, det är säkert.

Herr **Gardell**: Herr förste vice talman! Alla tyckas vara överens om att de, som arrenderat kronoegendomar och ecklesiastiska boställen under åren 1916

—1921, ha att betala alldeles för höga arrenden. Och det är givet att så måste vara. Men de bli icke ensamma de lidande, utan borgensmännen komma i samma prekära läge, och det blir sålunda minst tre personer som drabbas av detta missförhållande. Det synes mig därför vara mycket behjärtansvärt och vore enligt min mening alldeles på sin plats, att riksdagen går med på motionärernas förslag, att dessa arrendatorer skulle få rätt att uppsäga sina arrenden till upphörande 14 mars 1925.

*Ang. lindring
i arrendevill-
koren för vissa
prästgårds-
och krono-
arrendatorer.
(Forts.)*

Gentemot herr Åkerlund vill jag påstå, att de arrendatorer, som arrendera enskild egendom, icke äro så strängt bundna som arrendatorer av kronoegendom, när de förra äro i det gynnsamma läget att kunna räkna med ett efterskänkande på frivillighetens väg av den årliga arrendeavgiften.

Vidare vill jag mot herr Åkerlund säga, att det här icke är fråga om något anslag av riksdagen utan om en rättighet att under vissa förhållanden uppsäga kontrakt.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Olsson** i Ramsta: Gentemot herr Åkerlunds djärva påstående att jordägarna skulle ha det värre ställt än arrendatorerna vill jag icke inlåta mig på någon polemik, utan jag låter detta påstående stå för herr Åkerlunds egen räkning. För egen del har jag en alldeles motsatt uppfattning. Det är nog så, att arrendatorerna sitta mycket trångt i dessa tider, och att jämställa kronoarrendatorer med enskilda arrendatorer är alls icke på sin plats. Ty det är riktigt, som herr Gardell här yttrar, att i enskilda fall jordägarna kunna medgiva vissa jämkningar och icke uttaga hela arrendebeloppen, som i kontrakten äro stipulerade. Men då det gäller kronan, måste man betala på utsatt dag, annars bli kontrakten upphävida och arrendatorerna råka fast.

Herr Åkerlund säger, att riksdagen icke kan ge sig in på och lösa dessa frågor från fall till fall, och han föreslår, att vederbörande skulle vända sig till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t sedan inkomma med en framställning. Ja, då vill jag erinra därom, att jag tror det var nära 30 prästgårdsarrendatorer i Sörmland, som vände sig till regeringen förra året, eller var det kanske sista månaden året förut, i förfölj, med en framställning, att Kungl. Maj:t skulle göra något för att hjälpa dem i deras betryckta belägenhet. Men Kungl. Maj:t gjorde ingenting. Så ligger saken. Då man i ett enskilt fall vänder sig till Kungl. Maj:t, så gör Kungl. Maj:t icke någonting. Då icke riksdagen vill göra någonting, så är det naturligtvis uteslutet att Kungl. Maj:t gör det.

Det ser verkligen hopplöst ut för dessa arrendatorer. Staten borde härvidlag förhålla sig som en mönsterarbetsgivare och i enlighet härmed i påvisbara svåra situationer åstadkomma lindringar i särskilda fall, och det är endast i särskilda fall som vi yrkat på att hjälp skall lämnas. Jag tror icke man behöver vara rädd för att alla dessa arrendatorer från år 1916—1921 skola komma och säga upp. Ty saken ligger så till, att, oaktat jordbruket i allmänhet är betryckt, så visar det sig, att det råder en stark efterfrågan på synnerligast mindre arrenden, något som i sin mån även sammanhänger därmed, att också industrien befinner sig i ett svårt läge, och denna efterfrågan på de mindre jordbruken är i synnerhet stor, när det gäller familjer med egen arbetskraft.

Jag tror därför icke, att det skulle vara så synnerligen stor fara att gå med på min motion. I motionen har påpekats, att riksdagen verkligen tidigare gått in för vissa lindringar beträffande arrenden. Vid 1887 års B-riksdag beslöt riksdagen sålunda att sätta ned arrendena med 10 % beträffande en del arrendatorer. Det finns således prejudikat på att riksdagen gått fram på denna väg och medgivit vissa lindringar för arrendatorer under en tid, då såsom nu jordbruket befann sig i ett mycket svårt läge.

Ang. lindring
i arrendevill-
koren för vissa
prästgårds-
och krono-
arrendatorer.

(Forts.)

Jä, herr förste vice talman, jag har intet annat att göra än att fasthålla vid mitt yrkande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Blott ett par ord! Det är naturligt, att man kan se denna sak från olika synpunkter. Man kan icke fördölja för sig att det är en smula kinkigt att inlåta sig på att rubba en överenskommelse. Det är jag också den första att erkänna, men jag tror, att, som frågan nu ligger, torde de av motionärerna angivna utvägarna knappast vara framkomliga. Även hänsyn till arrendatorernas bästa talar emot att utan vidare bifalla motionen, men jag vågar rikta en varm vädjan till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att han icke alldeles måtte slå dövörat till för de människor, det här gäller, och att Kungl. Maj:t måtte allvarligt beakta denna fråga. Givet är att ingenting kan göras från riksdagens sida utan att Kungl. Maj:t tagit initiativet.

Orsaken till att jag vågar rikta en vädjan till herr jordbruksministern är att söka i det enkla faktum, att det förhåller sig så, att åtskilliga enskilda jordägare ha medgivit arrendatorer, vilkas arrenden avslutats under kristiden, lättnader i arrendevillkoren.

Enligt min uppfattning borde man i denna fråga kunna påräkna intresse och sympati hos dem av kammarens ledamöter, som hylla den principen, att staten egentligen borde äga så mycket jord som möjligt och helst all jord, som användes för jordbruk, då man här påvisar att enskilda personer trots allt uppträda mindre hårdhärtat än staten mot arrendatorer, som befinna sig i ett prekärt läge. Om nyss åsyftade ledamöter av denna kammare icke beakta de av mig framhållna synpunkterna, får man väl dock anse, att de giva ett svårt hugg på sig. De bruka ju framhålla, att det skulle bli betydligt bättre för brukarna av Sveriges jord, om denna jord i sin helhet överfördes till statsegendom.

Därmed må emellertid vara hur som helst. Under inga förhållanden torde det kunna betraktas som lyckligt, om staten visar sig »stenhård» mot arrendatorer, som råkat åtaga sig för höga arrenden. Det är så mycket naturligare, om dylika arrendatorer hava kunnat misräkna sig, som även de personer, som å Kungl. Maj:t och Kronans vägnar på sin tid värderade jorden, trodde, att de för jordbruket gyllene tiderna skulle vara under hela den period, ifrågavarande arrenden avsåge. Det är dock en allvarlig sak, om staten med öppna ögon försätter icke blott arrendatorerna utan även deras borgensmän i stor svårighet, ja kanske i många fall rent av ruinerar dem, och detta blott därför, att staten kan säga till arrendatorerna: »Ni hava skrivit under dessa kontrakt och i dem får ingen rubbing ske.» Det är farligt att driva principrytteriet så långt.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Herr Nilsson i Tånga: Herr förste vice talman! Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att ett bifall till herr Olssons i Ramsta motion, i vad den avser prästgårdsarrendena, näppeligen kan föranleda till någon omedelbar åtgärd, ty i den saken vill även kyrkomötet ha ett ord med i laget.

Jag begärde närmast ordet med anledning av att motionären åberopat riksdagens beslut av år 1887. Det är ju riktigt, att riksdagen sistnämnda år beviljade nedsättning i arrendena och även medgav arrendatorerna uppsägningsrätt, men förhållandena *då* kunna icke jämföras med nu rådande förhållanden. Det förhöll sig nämligen på det sättet, att i slutet av 1870-talet eller början av 1880-talet borttogs eller kanske rättare sagt modifierades optionsrätten. Då infördes nämligen den bestämmelsen, att en kronoarrendator, som ville hava förnyat arrende, fick detta icke på grund av uppskattning, som nu är fallet, utan hans förmånsrätt begränsades till det vid offentlig auktion avgivna högsta anbudet.

Denna ordning ledde till, att det blev överspekulation i kronoarrenden. Så kom i början under åttioalet en lågkonjunktur med våldsamt prisfall på spannmål, och försatte dem som varit oförsiktiga i ett synnerligen prekärt läge. Förhållandena då äro icke fullt jämförbara med nu rådanda förhållanden. Nu äro det stora flertalet kronoarrenden grundade icke på anbud vid offentlig tävlan, utan på uppskattning. Skillnaden är sålunda högst väsentlig.

Ang. ändring
i arrendevill-
koren för vissa
prästgårds-
och krono-
arrendatorer.
(Forts.)

Det är endast denna omständighet jag velat fästa uppmärksamheten på.

Överläggningen var härmed slutad. Efter av herr förste vice talmannen till en början framställd proposition beträffande mom. 1:o) blev utskottets i detta moment gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr förste vice talmannen i avseende å mom. 2:o) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren jämväl utskottets i förevarande moment gjorda hemställan.

§ 20.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om förbud under viss tid mot jakt å örn blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 21.

Slutligen föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning av medicine doktorn F. Sylvans metod för behandling av lungsjuktiga; och yttrade därvid:

Ang.
undersökning
av viss metod
för behandling
av lungsjuktiga.

Herr Knutsson: Herr förste vice talman! Motionärerna vilja med tacksamhet anteckna den förståelse för motionens synpunkter, som fått uttryck i utskottets utlåtande, men vilja likväl erinra därom, att den prövning av doktor Sylvans metod, som på sin tid verkställdes av tre representanter för Karolinska institutets lärarkollegium, endast gav tillfälle till en redogörelse för det system och den metod, doktor Sylvan tillämpat, men ingalunda innebar någon undersökning, som kunde uppvisa resultaten av metoden ifråga.

Den i utskottsutlåtandet omnämnda prövningen, vilken verkställdes av professorerna Holmgren, Haglund och Jacobæus, tillgick nämligen, efter vad jag har mig bekant, på det sättet, att dessa herrar diskuterade frågan med doktor Sylvan och därefter uppmanade honom att skriva en bok om sin metod, så att den skulle kunna komma till tillämpning eller till utförande, men då de av doktor Sylvan uppmanades att konstatera resultaten av hans behandling genom att undersöka ett antal patienter före och efter behandlingen, vägrade de detta. Det synes mig dock vara tydligt och klart, att resultatet av en behandlingsmetod måste vara det enda avgörande beviset för densammes värde. Det är visserligen sant att rörelseterapiens värde för behandling av lungtuberkulos är föremål för intresse bland åtskilliga av de läkare, som arbeta på tuberkulosbehandlingens område, men därifrån är väl ändå steget långt till en allmän användning av rörelseterapien, företagen för att såvitt möjligt i rätt tid hejda sjukdomens utveckling och särskilt i dess första stadier, innan sanatorievård, ofta som en sista räddningsplancka, anlitas.

Då utskottet emellertid som skäl för sitt avstyrkande av motionen anför, att med ungefär lika stort berättigande och med samma fog skulle säkerligen prövningen av en mängd andra metoder för sjukdomars botande kunna kräva kam-

Ang.
undersökning
av viss metod
för behandling
av lungsiktiga.

(Forts.)

marens och riksdagens direkta medverkan, så må det här tillåtas en lekman att uttala den meningen, att det säkerligen icke skulle lända de av olika sjukdomar lidande till något men, om den medicinska vetenskapen hade en något annorlunda syn på sådana försök att hejda och bota sjukdomar, vilka företagas efter andra metoder än dem, som ingå i den officiella läkarutbildningen. Det har ju dock inträffat, att sådana försök som till en början bemötts med ovilja och stött på motstånd, emedan de icke härstammat från läkarhåll, likväl slagit igenom i utlandet och till sist även vunnit erkännande och tillämpning i vårt land.

Då det kan ifrågasättas, huruvida icke här föreligger ett sådant fall och med hänsyn till det gagn, som för mänskligheten skulle följa av metodens allmänna användning, vågar jag, herr förste vice talman, yrka bifall till motionen.

Herr Eurén: Herr förste vice talman! När utskottet framhåller, att bästa sättet att vinna ett tillförlitlig omdöme om denna metod är att låta densamma undergå den medicinska vetenskapens noggranna prövning och kritik, menar utskottet naturligtvis, att det, för att en dylik prövning skall kunna företagas, måste föreligga något material, på vilket en sakkunnig kritik kan grundas. Det kan ju icke gärna ifrågasättas, att kritiken skulle tillgå så, att de som skulle utföra densamma förekallade en massa patienter och underkastade dem undersökning. Utskottet anser att en läkare som doktor Sylvan, vilken studerat medicin och i utlandet vunnit medicine doktorsgrad, borde på vanligt sätt framlägga resultatet av sina forskningar, genom att publicera sjukhistorier, i vilka han noggrant beskrev patienternas tillstånd vid början och slutet av behandlingen. En undersökning, på vilken dylika beskrivningar kunna grundas, bör naturligtvis företagas med de vanliga fysikaliska metoderna och med tillhjälp av röntgenundersökning, som ju numera spelar en avgörande roll.

Detta är väl det enklaste tillvägagångssättet, med vilket man underställer en ny metod inom den praktiska medicinen den vetenskapliga kritiken. Doktor Sylvan synes emellertid knappast hava gjort något av allt detta. Jag är alldeles övertygad om, att, därest han i en avhandling framlade resultaten av en sådan undersökning, som nyss nämnts, komme dessa resultat att bli prövade med fullkomligt samma noggrannhet och opartiskhet som vilka andra medicinska undersökningsresultat som helst. Från doktor Sylvans sida föreligger endast en del fullständigt obestyrkta påståenden rörande hans patienters tillstånd före och efter behandlingen. Jag har själv läst doktor Sylvans publikationer. Där finnes intet annat än uppgifter om att ett visst antal patienter i ett visst stadium av ej närmare angiven art blivit behandlade, och då de slutat behandlingen, befunnit sig friska eller i ett visst annat stadium. Det är icke på minsta vis genom noggranna undersökningar styrkt, att dessa uppgifter äro riktiga. Att under sådana förhållanden riksdagen skulle besluta en officiell undersökning har utskottet ansett uteslutet.

Utskottet framhåller också, att med precis samma fog skulle en hel massa andra metoder kunna göra anspråk på att bli föremål för särskilda undersökningar.

Då av motionären här påpekats att det finnes exempel på, att metoder, som kommit från icke-läkarhåll och därför till en början mötts med misstroende av den medicinska sakkunskapen i det land, där de först kommit till användning, sedermera slagit igenom i utlandet, så finnas nog dylika exempel även vad vårt land beträffar. Men också dessa metoder eller uppslag ha för att vinna erkännande fått lov att genomgå den praktiskt medicinska vetenskapens kritiska skärseld. Som exempel kan jag erinra om majoren Thure Brandts metod att behandla underlivslidande hos kvinnor, vilken, sedan det, som kunde

betraktas som slagget hos densamma blivit bortrensat, fick en begränsad användning inom gynekologien, låt vara att den sedermera undanskymts av metoder, som varit ännu bättre.

Jag ber att ännu en gång få framhålla, att utskottet anser, att frågan om huruvida nu förevarande metod har något värde, endast kan utredas genom att de med metoden vunna resultaten bestyrkas av verkligt noggranna praktiska undersökningar, utförda efter de principer, som numera tillämpas för undersökning av lungsjukdomar. Först sedan så skett kan ett omdöme av verkligt praktiskt värde komma till stånd. Metoden måste prövas av den praktiska medicinens målsmän i vårt land, på samma sätt som hundratals andra metoder under årens lopp blivit undersökta.

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken *Wellin* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. På av herr förste vice talmannen därå framställd proposition biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 20, angående försvarsväsendets ordnande, nämligen:

nr 366, av herr *Pettersson* i Södertälje; samt
nr 367 och 368, av herr *Laurén*.

Dessa motioner bordlades.

§ 23.

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet; och

bevillningsutskottets memorial, nr 11, med föranledande av kamrarnas återremiss av utskottets betänkande nr 1, i anledning av väckt motion om tillägg till fjärde stycket av 5 § i förordningen med tulltaxa för inkommande varor.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Stockholm Ö. den $2\frac{3}{2}$ 1924.

Att lektor Karl Starbäck på grund av rosfeber (erysipelas) i vänstra benet tillsvidare är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed på begäran.

Som ovan

Patrik Haglund.

*Ang.
undersökning
av viss metod
för behandling
av lungsiktiga.
(Forts.)*

§ 26.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Magnusson</i> i Kalmar	under 9 dagar fr. o. m. den	26 febr.,	
» <i>Sehlin</i>	» 5 » »	» 26 »	
» <i>Ros</i>	» 5 » »	» 25 »	
» <i>Jensen</i>	» 2 » »	» 25 »	
» <i>Bodén</i>	» 4 » »	» 26 »	
» <i>Laurén</i>	» 2 » »	» 25 »	
» <i>Olsson</i> i Mora	» 4 » »	» 27 »	
» <i>Ljungberg</i>	» 6 » »	» 25 »	
» <i>Poppius</i>	» 10 » »	» 26 »	
» <i>Ward</i>	» 2 » »	» 25 »	
» <i>Persson</i> i Fritorp	» 2 » »	» 26 »	
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	» 3 » »	» 26 »	
» <i>Lövgren</i>	» den 25 febr.,		
» <i>Jönsson</i> i Boa	» 4 dagar fr. o. m. den	26 »	
» <i>Weibull</i>	» 5 » »	» 24 »	
» <i>Norsell</i>	» 7 » »	» 25 »	
» <i>Ödström</i>	» 6 » »	» 26 »	
» <i>Lundbom</i>	» 2 » »	» 25 »	och
» <i>Johansson</i> i Bro	» 4 » »	» 25 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,31 e. m.

In fidem
Per Cronwall.